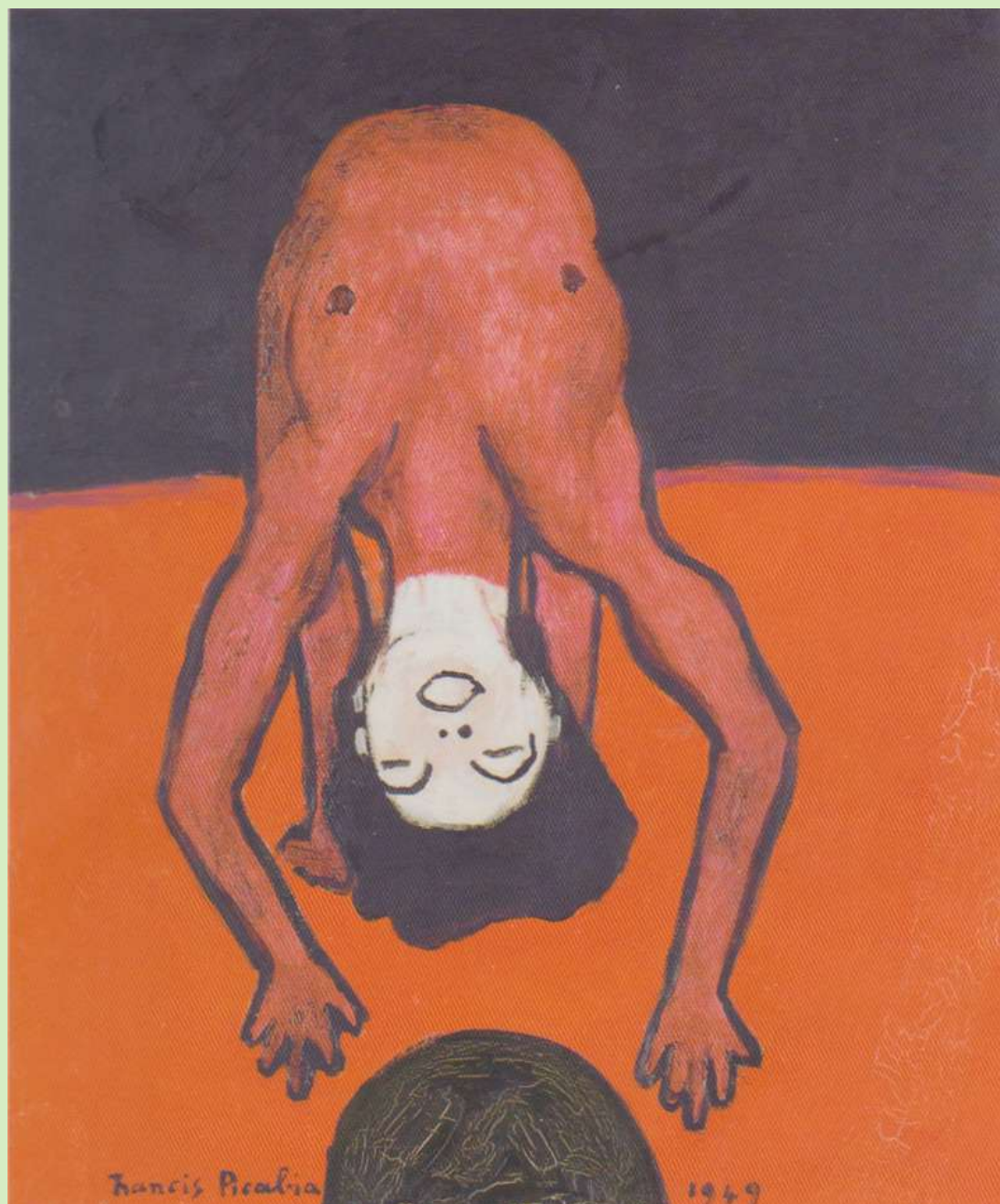

Acrobate (omslagillustratie)

Hugo Claus

In geval van nood

GEDICHTEN

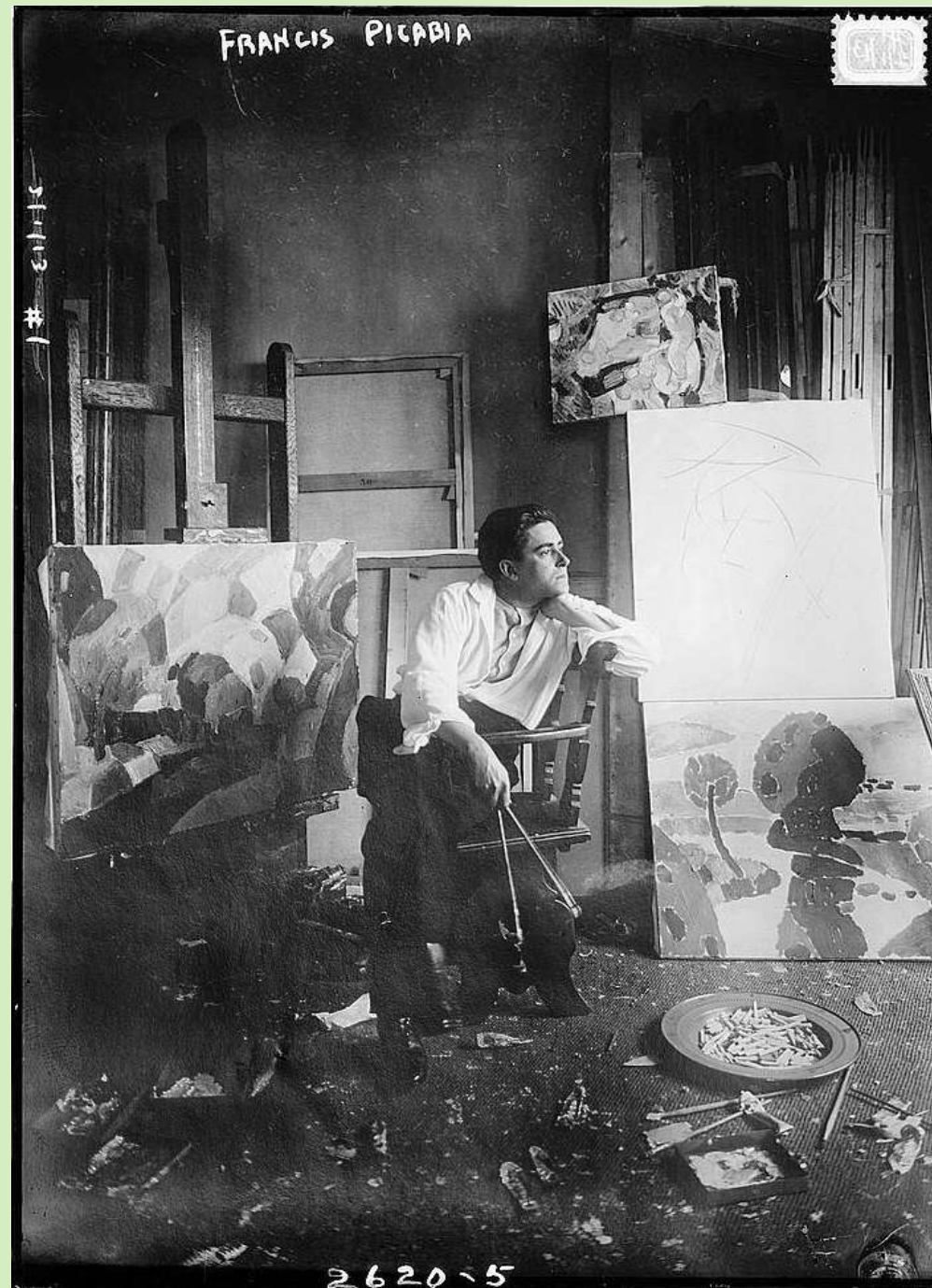
DE BEZIGE BIJ
AMSTERDAM

2004

Francis Picabia (1879 – 1953) was een Franse avant-garde schilder, dichter en typografist. Hij experimenteerde achtereenvolgens met het Impressionisme, het Pointillisme en het Kubisme.

Zijn composities zijn vlak, zeer abstract, rijk aan contrasten en kleuren.

Hij was kort verbonden met het surrealisme, maar keerde het gevestigde establishment de rug toe.

Con legerezza pensosa (1990) is een compositie van Elliott Carter voor klarinet, viool en cello. De instrumenten lijken vaak onafhankelijk van elkaar verschillende tijdspaden te bewandelen.

Elliott Carter, Jr. (New York, 1908 – aldaar, 2012) was een Amerikaans componist. Hij combineerde het Europees modernisme van Schönberg, Debussy en Stravinsky met het Amerikaans "ultra-modernisme" van o.a. Yves, Varèse en Nancarrow.

Con legerezza pensosa was een hommage aan de Italiaanse communistische schrijver Italo Calvino, die voor de Norton poetry Lectures aan Harvard University de *Six Memos for the Next Millennium* had geschreven.

De titel van het muziekstuk is geïnspireerd op de volgende passage uit Calvino's *lecture* over Lightness: “Boven alles hoop ik te hebben aangetoond dat er zo iets is als **una leggerezza della pensosità** (*lightness of thoughtfulness*), precies zoals we weten dat er een **una leggerezza della frivolezza** (*lightness of frivolity*) bestaat. Bedachtzame lichtheid kan frivoliteit in feite saai en zwaar doen lijken.”

Defly illuminating (vingervlug oplichtend)
... Italo Calvino in a Paris cafe in 1981

Het gaat om een aantal waarden die de literatuur helpen overleven in het volgende millenium.

De derde *lecture* draagt als titel “**Exactitude**”, waarin hij stelt dat taal poëtischer wordt naarmate het vager is. Het Italiaans is de enige taal waarin het woord voor 'vaag' (vago) ook 'charmant', 'attractief' betekent.

Calvino houdt van de paradox: Hugo von Hofmannsthal's verklaring dat diepte verborgen moet worden aan de oppervlakte; en hoe Georges Perec in het experimentele literaire collectief **Oulipo** met zijn strikte, willekeurige en zelf-opgelegde regels (bijv. het niet gebruiken van de letter 'e' voor een hele roman) een onuitputtelijke vrijheid ontdekte en een rijkheid van vinding; of dat literatuur, wil het enig gewicht hebben, de deugd van de lichtheid moet hebben. (Dit is het onderwerp van de eerste lezing, “**Lightness**”; de andere titels zijn “**Quickness**”, “**Visibility**” en “**Multiplicity**”).

Con legerezza pensosa

(licht en bedachtzaam)

OuLiPo staat voor Ouvroir de Littérature Potentielle ("Werkplaats voor potentiële literatuur"). Het is een los verband van Franstalige schrijvers en wiskundigen, en heeft als doel literaire werken te maken die aan bepaalde voorwaarden of beperkingen onderhevig zijn: littérature sous contraintes. Deze beperkingen zijn niet alleen bedoeld als woord- en taalspelletjes, maar ook om de inspiratie en het vakmanschap van de auteurs aan te scherpen. Oulipo werd in 1960 opgericht door Raymond Queneau en François Le Lionnais, samen met een twaalfstal geestverwanten. Enkele andere bekende Oulipianen zijn de schrijvers Georges Perec en **Italo Calvino**.

Enkele bekende voorbeelden van "oulipiaanse" literatuur:

Exercices de style van Raymond Queneau, waarin hij een korte anekdote (eigenlijk een banale, alledaagse gebeurtenis) in 99 verschillende stijlen vertelt. Rudy Kousbroek heeft hiervan een Nederlandse vertaling gemaakt, "Stijloefeningen".

La Disparition van Georges Perec, een complete roman waarin de letter e ontbreekt en van dezelfde schrijver Les Revenentes waarin slechts één klinker voorkomt, de e.

IN GEVAL VAN NOOD

Woorden? Grondeloos
Leestekens? Noordeloos

Taal slijt door vlijt
Teveel natuur op den duur

En het gedicht als nest?
Verwisselbaar in geval van nood?

Ach, wat nog rest
na het gemiddelde van de jaren
is een steeds minder bibberend
springplankje

BEGIN

Begin. Herinner je
Zee van tijd
Reizen is geen vluchten

Begin met je aardrijkskunde
met je cholesterol

(de milde variant ervan)
Loop. Struikel.

Dwars door je geschiedenis
dat doorzichtig labyrint

Waar vroeger boeren zaaiden
maaiden, schapen kweekten

Verwachtte men mirakels
van kandelabers?

Vervoering voor het geschapene?
Ook voor het openbaar vervoer?

Ook voor de verwarde stiltes van
Glenn Gould?

Ook voor het briesend paard
dat de zweep van zijn
snikkende meester zoekt
in Turijn

Het regent fosfoor en sirenes
Ik antwoord niet meer
op deze brulboei

Noch op de moordzuchtige
voorschriften van misdadige families

Glenn Gould: zie essay van Henk de By uit 1982, pag. 196 e.v.

BUITEN SPELEN

‘Mama, mag Magda buiten komen spelen?’
Zo klonk het min of meer bij balavond
en nooit meer
De laatste keer
gewoon doodgewoon
een vertelling als een andere
Je moet rekenen op een vangnet
van verkleinwoordjes
Men voorspelde regen
de dag dat ik doodging
Waar blijft iedereen? Wij mogen buiten spelen
Schone liedjes. Alhoewel
Hoeveel? Wanneer?
Een keer in de week
De dag liep ten einde
met mij
Was ik dat zonnetje in huis?
En toen die waggelgang
naar de veerboot?
Mag ik hier zitten? Je hoest
Die hoest zit in de familie
Oma zat hier en hoestte
Ik en Jantje zaten in een mandje
Jantje riep: ‘Ik ben het niet!’

Het knopje van je roosje
Het duiveltje in je doosje

VERRADER

Men brengt de man
(Die men een verrader noemt)
Naar het dorpsplein
Men plakt zijn lippen met plakband
Dicht. 'Zo ziet hij tenminste wat er gebeurt'
De man begon te zingen
Zijn hand was bij de pols vakkundig
Afgehakt
De hoofdman hoest
Het is een signaal
Nu pas zien wij het volk
Het volk bidt
En tweehonderd kogels vinden hun weg
Het volk mort
De videocamera werkt niet
Het volk lyncht de cameraman
En de camera-assistent
Zij hangen aan vleeshaken
De hoofdman steekt een sigaret op
Het is een signaal

Honderd helikopters dalen

HORIZON

De horizon is de taal, de taal die ik word
geacht te delen met
het verminkte kind,
met de jongeling die soldaat geworden is
en zo fier op zijn laarzen,
met de grijsaard met zijn gescheurde darmen
in zijn armen.

Het regent fosfoor en sirenes.

De stemmen van mijn land
meestal in de televisie.
Moordzuchtige families.
Misdadig gezang.

En alom de bloedslurpende goden.

De **Goldbergvariaties** vormen tezamen een muziekwerk van de Duitse componist Johann Sebastian Bach (1685-1750). Deze zou het werk gecomponeerd hebben op aandringen van graaf Keyserlingk, die een jonge klavecïnist in dienst had, Johann Gottlieb **Goldberg** (1727-1756). Als de graaf last had van slapeloosheid, liet hij Goldberg delen van de variatiecyclus spelen.

De compositie bestaat uit een instrumentale aria gevolgd door dertig 'veranderingen', waarna de aria wordt herhaald. De baslijn van de beginmaten is identiek aan de ostinatobas van George Frederic Händels *Chaconne avec 62 variations* die in 1703-1706 ontstond.

Voor Bach was het gewoon om vrijelijk en creatief met hem inspirerend compositiemateriaal van anderen om te gaan.

Lange tijd werd Glenn Gould beschouwd als de beste vertolker.

SONATE

Oren hebben geen oogleden
om de Goldbergsonate af te weren

De dames praten over liposuctie
poezen, diëten
en de resultaten, de haarlengte
en daarvan het ideaal, radicaal

Mijn spel met woorden
heeft mijn ziel verziekt
iel geritsel
te veel gezwijmeld
te weinig verijdel

De volle maan als knieschijf
als paarlemoer
als pannenkoek

*En de wateren die slapen
op de aarde die ademt*

en ik die door de wereld
rende
voor de vernietiging van mijn ziel

GEDRIEËN

Kom terug!
Niet doen!
Je kunt niet vliegen

De jongeling (ineens in dienst
trots op zijn laarzen)

De grijsaard met zijn gescheurde darmen in zijn armen
Het meisje (welig en lenig)

Zij verspreiden de geuren van
mijn herbarium

Zoek in het koren
De blinde egeltjes

Zij wilden
de lotto bedwingen
met een te flagrante symmetrie

en sprongen gedrieën
gearmd van het dak van het Hilton Hotel

Flagrant: duidelijk, onmiskenbaar. Op schokkende wijze duidelijk.
< lt. flagrare = branden. Zie ook: pag. 28.

IN DE CEL

Geen vergrijp
Geen aanranding
Geen andere verwachting
dan ineens die toevallige
bekentenis

‘Kom terug!

Niet doen

Vliegen’

In mijn cel was het
alsof ik kon zwemmen
zeilen, zweven

Het meisje

wees mij aan. Hij. Zonder twijfel

De natuur applaudisseerde

De natuur met haar klodders

en vodden kakelde

Lees het scenario

Er is geen god en geen plot

Michoacan is één van de staten van Mexico, die in 1530 werd onderworpen door de Spanjaarden.

Agave americana (foto gemaakt op Kreta, Griekenland)

De **agave** is een grijsblauwe plant met zeer lange, puntige, dikke, vlezige, met doornen bezette bladeren, die vanuit de wortel naar alle kanten uitwaaiëren. Van de vezels maakt men touw, en matten (sisal).

Lieverlede (< van liever liden/lijden. Mnl.: liden = gaan): met een lieve, aangename, zachte gang. Vandaar: geleidelijk, langzamerhand.

MICHOACAN

Met de vezels van de agave
weven zij hier de tijd.
Hoe wij graven
naar scherven eindigheid
Die tijd? Ontegensprekelijk
een mevrouw die,
slordig, verslonst, honds
babbelt over
honger rouw bronst
het bijna-niets,
liefde, benauwde leugen,
dood, nauwelijks een blaam
voor wie overleeft
van lieverlede zonder geheugen
voor wat ons rest
in het bijzonder de leugens
voor het nut van 't algemeen
samen in de moerassen
van zout en kalk en as
krioelend van de teken.

Ons Europees ondergoed
verwekt de slaapzieke grijs
van de Azteken.

IN LEVEN

De ruggengraat verraadts.

Op weg, op de begane grond
nonchalant
als de dood in pyjama.

De ruggengraat verraadts
de stervende.

Je romp hinnikt.
Mens toch!
Mens, warrige voorwaardelijke
schram!

Op de gang kussen
verwanten in zeegroen
uniform elkaar.
Zij spelen elkaars sterrenteken.
Zij stamelen tegelijk
en tevergeefs de tafel van
negen. Ik ben in leven.

Wedden?

Een commentaar van Alechinsky overtuigt van de vreugde die het tekenen hem bezorgt : 'Een vlek, een lijn ontpopt zich als een gedrocht, met opengesperde muil en een tong die in een stukje calligrafie verandert'.

ONZE EEUW

(voor Pierre Alechinski)

In mijn jeugd: vlekken, krullen
kerven
Na mijn jeugd: gekleurde schaduwen
verroest, verschroeid
iets als een verleden
opgetekend, gefotokopieerd, vergroot
primair geverfd
- de rietstengels ongehoorzaam -
roet
hooi
stekelig, of verpletterd in asfalt

Sedert mijn jeugd: zout en wind
Splinters in verre boten
Het is onze eeuw
Het blijft onze jeugd
Men kan haar niet beter
verspillen
dan tussen de vingers van gras, de
bliksems in ondergesneeuwde
tuinen

KLANKEN

Klanken uit het niets geplukt
Bedwelmende lucht
De witte ruis
in de slapen
Ooit spraken deze klanken
verrukking
'Mama, mag ik buiten spelen?
De juffrouw zei: 'Kinderen,
schrijf iets over de kermis in ons
dorp en het verschil tussen
ons triest kerkhof en de draaimolen.'

Men heeft na de aanranding
van Magda haar stembanden doorgesneden
Wat nu?
Het bed staat klaar
maar alleen voor een droom
in het beloofde land
Een poging tot dansen
De minnaar gelooft niet in dansen
Hij komt beslist van de grond
een dezer dagen
maar wel mooi horizontaal
Lach met de ongelukkige
Liefde verminkt te allen tijde
Maar een pauw kan moeilijk kwaad
blijven. Zo bezig met zijn schoonheid

HET

Het liep in het bos
Het lag in de kist
Het snauwde naar de engelen
De kist kon niet door de
opening van het woud
(tra)
Het snurkte en rochelde
en spuwde
en zong
over wat nog komen moet
starogig, halsstarrig
Het gehoorzaamt
Het aanvaardt
de mystificerende vrijheden
Het wordt zelf een woord,

zelfs een *song*

Zuiderzee: IJsselmeer. (*Is hier de Middellandse Zee bedoeld? A.B.*)

WARMTE

Vervloekte de Zuiderzeese
hitte

Het brein blijft pruttelen
(zoals bij elk zoogdier)

Verschroei en vlucht
in de vervloeking van het vers
lieflijk schuim

dat verduistert

in scherts

en steeds in verraderlijke termen

Erbarmelijk seizoen

Om mij heen liggen

meer dan volwassenen

plat en reciteren moppen

over kak en kanker

NORM

Geen andere verwachting
Geen aanranding
Geen schaduw van een vergrijp
De weerzin weerklinkt
tot in de laatste
ontheiligde liederen

Het onevenwicht als norm
Zwemmen of vliegen
In de natuur
met haar klodders en vodden

Winnetou is een van de bekendste fictieve indianen. Hij is een personage uit de verhalen van Karl May. Hij is het opperhoofd der Apachen (een indianenstam). Hij komt met Old Shatterhand in aanraking als laatstgenoemde landmetingen verricht voor de aanleg van een spoorbaan voor het vurig ros. Winnetou beschouwt Old Shatterhand in eerste instantie als zijn vijand, maar andersom is dit niet het geval. Old Shatterhand redt de indiaan meerdere keren het leven en de twee sluiten een bloedbroederschap.

DE GEUREN VAN MIJN HERBARIUM

De zee is mijn getuige
Mijn kop splijt ik aan duigen

dat er hier duiven overblijven
gevoederd door hoestsiroop

De 200 Apaches (zonder Winnetoe)
duiken achteloos rochelend in de verre puinen
En weer is de lamlendige liefde
in de weer
en toen even gauw verdwenen
Ik knielde voor haar vlezig scharnieren
op een kier
de vele geuren van mijn herbarium

Wij stamelden tegelijk
slaperig maar toch weerbarstig

Zij: de gapende veellippige
glinstering

‘Nooit eerder,’ zei zij hees, ‘Nooit.’

Of was ik het die dat zei?

VORM

Hij verliest zich
in de versnippering
van vleugels, vlerken, vlammenwerpers

Tevergeefs
Vorm, niest, rochelt, snuffelt
vindt orde
vindt eigenwijs
vindt het ouwehoeren
over het waarom, het waarom niet

Elke struik, elke spriet
krijgt zijn eigen kleur
eigen odeur
Gelukkig is er geen genie
in de buurt
die de vorm vervormt
tot een Zwitserse voldoening

Bij **Zwitserleven** (?) kun je rekenen op een aantrekkelijk pensioeninkomen. Je kunt kiezen uit een vast of variabel pensioeninkomen, of een combinatie daarvan.

STAARTSTER

Een staartster

Wensen?

Zij fluistert

Zij is in mijn bereik

gehurkt in de kelder

Wensen?

Kom. Doe het. Toe

Zij spettert, en hoe!

Zij fluistert

Luister. Haar keel is dicht

Haar schaambeen zo moe

BEWEGEN

I

Alsof door de wenteling van je lenden
een heldere nachtmerrie ontstaat
alsof de daimoon in je gewrichten
schokschoudert van het lachen

Dat bewegen van jou en mij
spelingen van het licht

De verwanten zijn ver weg
De liefdes, praat er niet over
ik registreer alleen die dagelijkse
nonchalante dood van mij
een ridder
van rare woorden

II

Licht kom je van de grond
en de herinnering aan ons beiden
verwindt
Het gegons van mijn bloed
als van bijen
bij, nabij
wat zo nabij zingt
is de afgrond

Een medeplichtig mirakel
onze dagelijkse staat
het spoor van een dans
een verstrooide balans
van wat wij
droomden

III

Tegen beter weten in
blijf ik geloven dat het gebeurt

Wat? Wanneer?
Dat zij mij 's nachts
bijna volmaakt aanraakt
En verder?
Dat zij mij door de mangel
haalt
en in de bittere dageraad sleurt
Zij die zei:
'Met jou wil ik pingpong
spelen tot de dageraad'

Zie H.C. Westermann, deel 2, pag. 155.

IV

Wat beweegt in mij
is onvrij. Want zij is het
die gehoorzaamt tot wij
plat liggen dij aan dij

De wenteling van je lenden
maakt de daimoon wakker
in je gewrichten
op de maat van je ellende

Verlost van de ballast van een liefde
tast en danst en zingt
een ander in mijn bast
in een steeds vreemdere klaarte

V

Weer laat ik mij overhalen
weer glijd ik langs je middenrif
op drift in tegenlicht
Het zal komen, luister maar
ik begraaf mij in jouw haar
Het zit al in de kamer helemaal
het nadert terwijl ik ademhaal
Wij hebben het niet verdiend
Maar het is er, het is er
vlakbij, op handen en voeten

Vervoering, verschuiving
op de bestofte gladde vloer
Wij vergeten dat het waar is
dat wij elkaars gemis zijn
elkaars voer

VI

Helpt zij mij? Zoekt zij mij?
Ik omklem triomfantelijk
haar bekken
wij heulen samen
hartslag tegelijk

Klaar voor de vlucht
steeds onderweg
aaneengeklit

Op één been
wendt zij zich naar iets
wat onzichtbaar zal blijven

Elke val vertraagt
onevenwichtig
zwemmend of zwevend

De adem stukt
onder de sterren

Haar arabeske
vereenvoudigd, verstild
gevorkt, gesperd

mijn het edel wild!

Vergelijk uit *Wreed Geluk*, Een aap in Efese, 5, pag. 19:

Dat alles vloeit
heeft zij nooit beweerd.

Zij was beweging
en nu ligt zij voor dood te bed
met een brandende sigaret,

zij die bloedde en bloeide
niet opnieuw, niet erna

tegelijk zichzelf
en zichzelf in het niets
amper gebeurd, meteen ontdaan.

Nu nog een tijdje wat zij was
vergankelijk en vertrouwd
als een spreekwoord, of
iets Heraclitisch.

VII

Dat alles vloeit
heeft zij nooit beweerd

Zij was beweging
en nu ligt zij voor dood te bed
met een brandende sigaret

Zij die bloedde en bloeide
verspreidde en verenigde
niet opnieuw, niet erna

Tegelijk zichzelf
en zichzelf in het niets
amper gebeurd, meteen ontdaan

Nu nog een tijdje wat zij was
vergankelijk en vertrouwd
als een gezegde, iets
van Heraclitus misschien

Is dit een toespeling op Genesis 2 waarin verteld wordt dat God Adam vormde uit het stof van de aarde, en dat Eva vervolgens werd geschapen uit een van Adam's ribben? A.B.

De elektronische helm verscheen in de Amerikaanse sciencefiction-filmserie *Star Wars* (sinds 1977).

De boekenserie '**Jongens en Wetenschap**' is een Nederlandse bewerking van een Zwitserse uitgave, uitgebracht in 1946 door de Belgische uitgever Daphne in Gent. Het lijkt er sterk op: 'vroeger konden ze beter uitleggen'. Misschien is het verheerlijking van een tijd die is geweest. Maar het lijkt net of ze toen meer plezier hadden in uitleggen hoe iets werkt.

'Jongens en Wetenschap' was ook een programma op de Belgische Radio 1, een eerbetoon aan de boekenreeks. In dat programma werden telkens vragen gesteld en dan werd een beroep gedaan op de kennis van de luisteraar.

Zoals de presentatoren Koen Filet en Scen Speybouck zelf zeiden: 'we doen een beroep op de geheugens en boekenkasten van onze bereidwillige luisteraars'.

FLAGRANT

Die losse rib van jou
die zweeft binnen in jou
autonoom

Dat gedruppel
dat geblutste
die elektronische helm

Flagrant zijn
al die vernietigingen
beloofd door de telefoon

In het kreupelhout ligt
nu een halve eeuw
de roestige Mercedes 1936
in de tuin

Mama's wijde witte hoed
Mijn treintje van tin
Mijn eerste (ongeopende)
kauwgom

Dit alles onverwisselbaar
als 'Jongens en Wetenschap'

KATTENCIRKEL

Vijf roze katten sluipen erheen.
Een geluidloze omsingeling.
Ik wil dit niet zien.
Ik schrijf mij uit.
De egels piepen niet meer.
Ik schrijf dit weg
weg van dat erbarmelijk visioen
een listige stilte.
De kattencirkel sluit zich.
De oudste staart mij aan.
Alsof hij wacht
op het sein.
Wat ziet hij? Wie ben jij?
Ik ben mijn ontvet
en vermorzeld sonnet.

To **superimpose** one photograph upon another.

Minestrone: dikke groentesoep met veel rijst.

Glarieogen: met wijdgeopende, glazige ogen staren. Het **glariën** van de ogen van katten: glinsteren, schitteren van iets glanzigs, waarin verschillende kleuren en tinten spelen.

DE DINGEN DIE BEGINNEN

Brahms, zei Wagner, is een grijze
dronken dwerg die houdt van varkensvlees.
Gekloonde gnoom, die Wagner.
Zijn zoveelste zielsverhuizing.
Je ziet haar zienderogen superimposed
in het slib, die verhuizing.

Het zijn steeds de dingen die beginnen, om te beginnen
de kat die braakt
van de minestrone
en dan pas zijn zijig glariën glorie.

DE NATTE ZANDZAKKEN

Er is altijd ergens
Nergens
Onderga de coma
waarin zij jou heeft geworpen

In de coma en het bloed
opklaringen in het Oosten
in een lagedrukgebied
Nevel in de coma van Kamer Twaalf
Nu zijn zij met zijn zevenen
in Kamer Twaalf
aan het doorliggen
Zij volgen (sommigen met partituur)
de dood van Isolde
Er resten nog de karaoke
O.K. - Andermans stembanden
O.K. - De zilte geur van de coma
O.K. - De natte zandzakken
tegen de gevel
van het ziekenhuis

Fontainebleau: kleinere broertje van Versailles. Balzaal. Kapel.

Omphale (Ὀμφάλη) is een vrouw uit de Griekse mythologie. Zij was een (mythische) koningin van Lydië, een deel van het huidige Turkijë. Zij kocht de held Herakles om voor haar als minnaar te fungeren.

De reden dat **Herakles** zich als slaaf liet verkopen was dat hij boete moest doen voor een moord, die hij in zijn drift had gepleegd. Hij werd als slaaf vernederd, moest zich kleden als een vrouw en vrouwen taken uitvoeren, zoals garen spinnen.

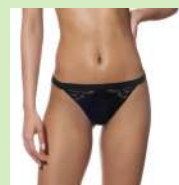
Mozaïek uit de 3e eeuw, Spanje. Herakles met een spintol, Omphale met zijn knots.

Het verhaal over Herakles en Omphale heeft vele kunstenaars geïnspireerd, vanaf de klassieke oudheid. De positie van Herakles wordt wel gezien als de nederlaag van een held, getroffen door de liefde.

Tevens was het afbeelden van Omphale en Herakles een kans om travestie van een man in vrouwenkleding af te beelden, dan wel een vrouw te laten zien die "de ziel van een man had".

De spinrok die Herakles in veel van de afbeeldingen in zijn hand heeft, staat symbool voor het vrouwelijke geslacht, de spintol staat voor de penis.

Het verschil tussen een **tanga** en een string zijn de zijkanten. De zijkanten van een string kunnen variëren van 2 tot 7 cm, terwijl een tanga de voor- en achterkant van het slipje verbindt met dunne bandjes. Een tanga laat meer van je heupen zien dan een string.

FONTAINEBLEAU

Glad en breekbaar zijn
als porselein onder een
Grieks-Romeins baldakijn

God en Godin
amechtig puffend
onder de sterren

Zij zijn er plichtgetrouw
Ceres die van de akkers
Vulcanus die van het vuur

Maar op den duur
zijn mij het liefst
Heracles

Met valse wimpers
In een tanga van satijn

En Omphale wijdbeens
Op de rots met haar knots

FAMILIE

Familie, zegt men,
ondersteunt het geheugen.

Vandaar de zeven tantes,
de vier kinderen, de bloedhond,
de vandalen, de familiezerk.

Dit aandenken bewaren
voor onze tijd van leven,
tot het einde der tijden.

BAAS

Zo wil ik je zien in de dierentuin.
De geitenbokjes geven er kopjes.

Die ene, die eenpotige
flamingo. Hoe lang nog?

De kaaiman vlotte, naderde.
Hij had zijn hele gezin bij.
Zes, zeven, negen kaaimannetjes in de rij.
Hij geeuwde stroomafwaarts.

Hij bromde,
boerde, pufte,
een en al wijsheid
en vallende ziekte.

Simulacre: nabootsing, schijnbeeld > drogbeeld

Een **elektronenkanon** zit in de hals van een beeldbuis en wordt in het ziekenhuis gebruikt voor het maken van echos.

Terpentijn is een hars uit de pijnboom. Terpentine, of white spirit, wordt uit aardolie gemaakt als vervanging voor de terpentijn.

SIMULACRE

Herleid tot impulsen
staat het elektronenkanon
op ons gezicht
gericht

De feestneus smolt
Hardnekkige slierten
verf, verdund
met terpentijn en White Spirit
verschenen en verschenen

De natte bomen voorovergebogen
leken op reageerbuizen
lekten als condoms

BRIEF

In de sterrennacht

Ik kniel alvast

Prognoses

Zij droeg een boerka

Je weet nooit

De helikopter duikt naar de tanks

Zouden wij echt *des simulacres* zijn?

Het bloed spat op mijn bril

En de tanden klappertanden

onder de viltwollen kozakkenmantels

Boerka: ronde, viltwollen mantel der Kozakken en Kaukasiërs

Bert Schierbeek (1918 – 1996) was een Nederlands schrijver, die aan de wieg stond van de Vijftigers.

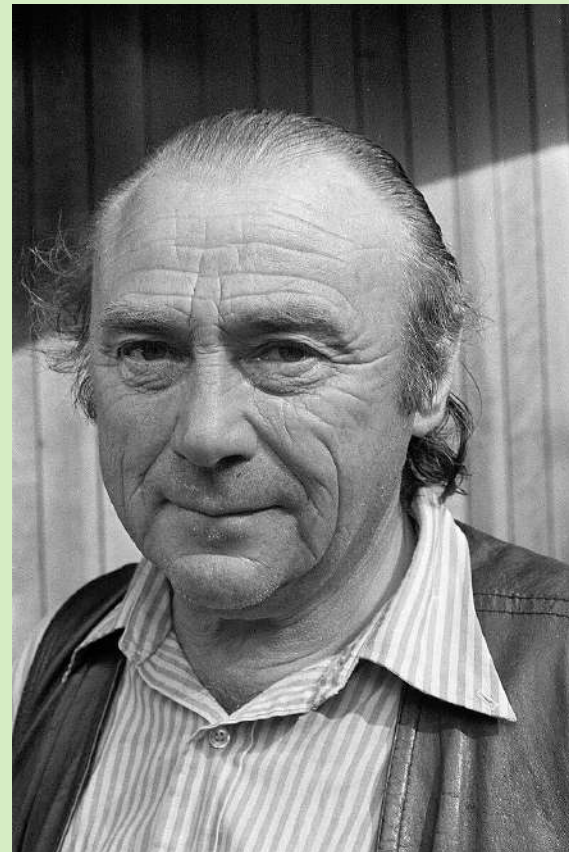
Hij werd geboren in het Twentse Glanerbrug maar groeide op in het Groningse Beerta. Zijn liefde voor de Groninger streek en taal bleef zijn hele leven. 'De eindeloze velden, doorkliefd met ongehoord rechte sloten en kanalen maakten mij al op zeer jonge leeftijd rijp voor Mondriaan', schreef hij eens.

Kort na zijn geboorte overleed zijn moeder waarna haar Groninger ouders de opvoeding ter hand namen. Op zijn elfde werd hij herenigd met zijn vader die werkzaam was als onderwijzer in Boekelo.

Schierbeek bezocht het gymnasium en studeerde pedagogiek in Amsterdam. Tijdens de Tweede Wereldoorlog maakte hij deel uit van het verzet. Kort na de oorlog zette hij zijn ervaringen daarin op papier. Dit literaire debuut had als titel *Terreur tegen terreur*. In deze roman is nog niets te merken van het experimenteren dat zijn schrijverschap zo zou gaan kenmerken.

Schierbeek verzette zich tegen traditioneel taalgebruik en literaire patronen. In 1951 publiceerde hij *Het boek Ik*, dat wordt beschouwd als het eerste Nederlandse experimentele prozaboek. De breuk met de traditie was compleet. De roman lijkt opgebouwd te zijn zonder verhaallijn en uit niet meer dan associaties van woorden en gedachten te bestaan.

Niet iedereen was gecharmeerd van deze nieuwlichterij. Gerard Reve noemde het "woordkakkerij", maar Willem Frederik Hermans had wel waardering voor de vernieuwer en prees het boek. Een vrij ongebruikelijk gebaar, want Hermans was nooit royaal met complimenten aan collega's. Het boek verkocht bovendien goed. In totaal gingen er ruim 60.000 exemplaren over de toonbank.

DIE LACH

(In memoriam Bert Schierbeek)

Vertel, vertel over zijn lach

Hij registreerde de beweging
van schaduwen
met een lach

Hij onderging bedrog
en antwoordde met die lach

Het smakeloze van wanhoop
daar lachte hij om

Met zijn lach
eerde hij de dromen
van zijn vrienden

Hij reisde, schreef, wandelde
en wankelde zoals wij allen
Wij die vallen zonder zijn lach

Hij keek naar links
en hij keek naar rechts
bij dat gedoemde kruispunt

Die lach? Geen brulboei
geen gedaver in het kadaver

Aanverwant aan de lach:
de verbijstering

Het dagelijks bomtapijt
over de planeet
de lach van de walg

Zijn lach huppelde op één been
De lach een melodie van kwetsuren

Het lawaai
van onze folianten
zijn taal lachte

Herinner je Het Boek Ik
De lach als verbazing, echo, triomf

Hij vluchtte niet. Nukte niet
Hij lachte van ellende

De medeplichtige blik
die lachte
met ons, door ons

Schoorvoetend in de basiliek
renden wij toen weg
met de slappe lach

In de Bijbel
loopt geen lachende kat
Het gesis
van de koffiezetmachine
dat is zijn lach

De beweeglijke meetkunde
van een lach

OP DRIFT

Ik strompel in de richting
van het weerbericht

De Noordzee bedaart
de katten in vuilnisbakken

Radio Clara zegt: 'o zon
o zand o zee

De luisteraar antwoordt
'O zever' en 'zeiker'

Langs smeulende balken
Dwars door het vriendelijk vuur

Klara is een radiozender met klassieke muziek van de publieke omroep VRT.

Ontleend aan Engels friendly fire = eigen vuur.

Made in Belgium werd gepubliceerd in 2000 en bevat foto's van Harry Gruyaert en gedichten van Hugo Claus. De gedichten verschijnen - gewijzigd - in *In Geval van Nood* (2004).

Harry Gruyaert (Antwerpen, 1941) is een Belgische fotograaf. Hij is sinds 1981 aangesloten bij Magnum Photos.

Hij begon zijn carrière in de televisie- en modewereld, tot hij zich eind jaren 60 aan de fotografie wijdde. Hij ging naar New York en vervolgens Londen, waar hij zijn belangrijke reeks aanvangt: TV Shots.

In 1969 maakte hij een reis naar Marokko. Parallel met talloze reizen voor verschillende reportages begon hij vanaf het begin van de jaren 70 tot aan het einde van de jaren 80 een persoonlijk werk over België.

Sinds de jaren 2000 werkt hij met digitale fotografie.

Along with fellow artist Hugo Claus, Harry Gruyaert tackles his conflicting emotions towards his homeland of Belgium with his trademark use of color.

Harry Gruyaert, who came back to his country after having gone away from it for some time, aimed at avoiding yielding to melancholy. That is why he discarded black and white photography and chose the realism of bright colours, for they allowed him to render the strength of what he considers the major two phenomena that he witnessed there: attachment to traditions and rapid Americanization. Such a dual perception of the country accounts for the variety of subjects characterizing that book.

His abstract and experimental works, seen as a distressed parody of a current affairs photo story, has a pop-art fascination with the everyday whilst acting as a document of the way millions of people experienced world-shaping events through their home televisions. The work created controversy when first exhibited in 1974, with its disrespectful assault on the culture of television and its radical challenge to the conventions of press photography.

Made in Belgium

1

De ruiter galoppeert
ver van het gedrag van mensen

Gehinnik van gisteren
Prenataal

De ruiter galoppeert op het veld,
Ver van het gedrag van mensen.
Wat is er in de verte te vinden?
Het gehinnik
Van gisteren.

2

Elke dag kerstmis
elke nacht een kermis vol gevaar

Hoor je de beulen?
Op zolder

Elke dag Kerstmis
Elke nacht een kermis vol gevaar.
Elk uur veegt de memorie weg.
Elk ogenblik hoor je de beulen
Op zolder.

3

Oma zoekt in haar boodschappentas
naar hoe het vroeger was
Opa kwijlt van ongeluk
De snoepautomaat in zijn schedel
is stuk

Oma zoekt in haar boodschappentas
Naar hoe het vroeger was.
Opa kwijlt van geluk.
De snoepautomaat in zijn schedel
Is stuk.

4

De bewakers zijn blind
als de wet
Zoek ons in voorbije
streken. Daar jagen
vluchtelingen naar
regenbogen

De bewakers zijn blind
Als de wet.
Zij zoeken ons in onderbelichte
Streken. Zij als wij,
Vluchtelingen naar een regenboog.

5

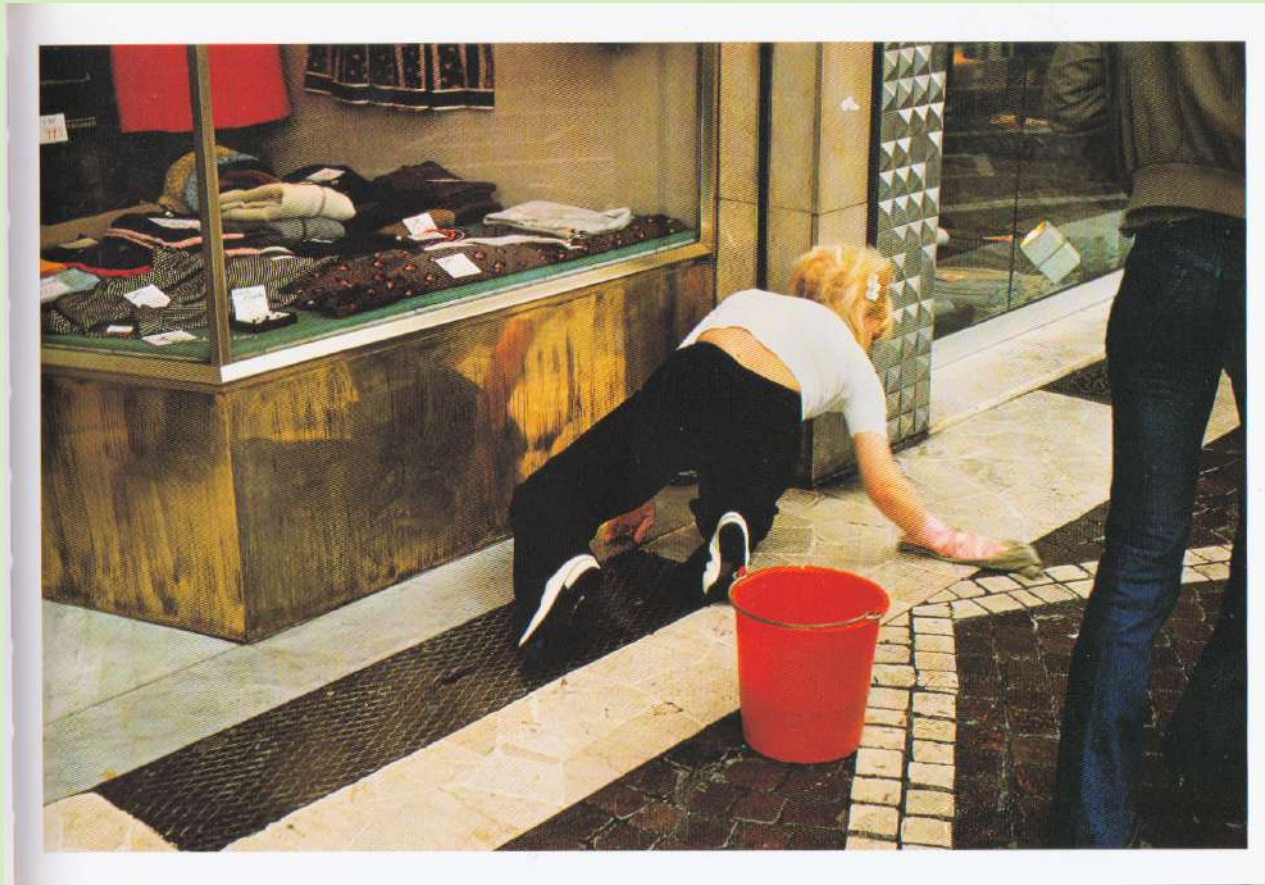
De wegwijzers wijzen
naar de oorlog
Wij wonen in
een voorlopig verleden

De wegwijzers wijzen
Naar de oorlog,
Een donkerte waar ooit zonnewijzers
Stonden. Wij wonen er soms
In een voorlopig verleden.

6

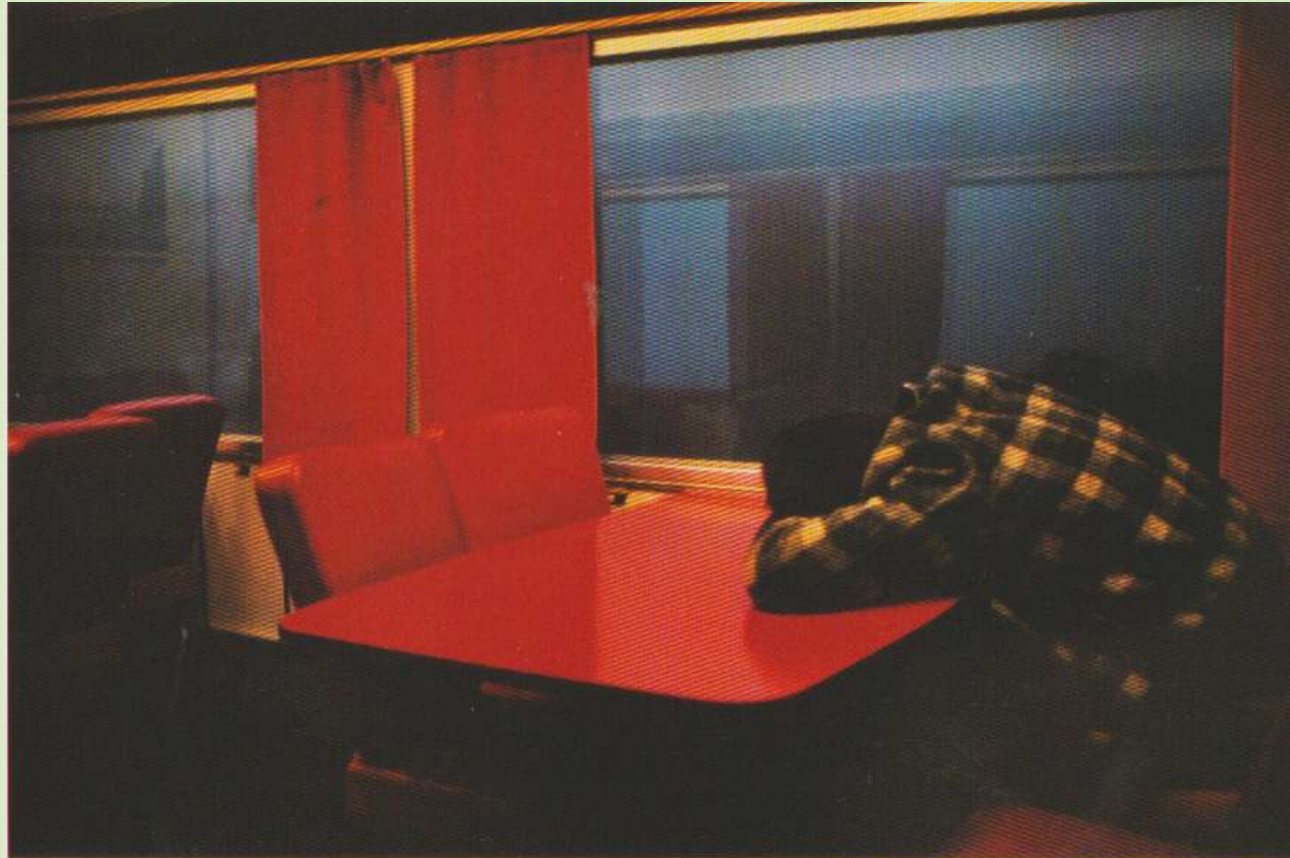
De vrouw plenste, poetste
en struikelde over haar emmer
(buiten beeld gelukkig)
De man opende zijn gulp
bespat met dromen

De vrouw plenste, poetste
En struikelde over haar emmer.
Behoedzaam buiten beeld
Opende de man zijn gulp,
Bespat met dromen.

7

De weerschijs in het raam
van de sneltrein waait
langs dorre gewesten
langs verkoolde bossen
langs ons

De weerschijs in het raam
Van de sneltrein waait
Langs dorre gewesten
Langs verkoolde bossen,
Langs ons, landschappen van leegte.

8

De avond snurkt
De stal knort
De wereld is als een zeug
zo roze
De wijsheid van varkens
naakter dan een vrouw

De avond snurkt,
De stal knort.
De wereld is als een zeug zo roze.
De wijsheid van varkens
Is naakter dan een vrouw.

9

De weduwen rouwen
zonder te weten om wie
Hun doden miauwen
zonder een kater in huis

De weduwen rouwen
Zonder het te weten
Om een verziekt verleden.
Het klinkt als gemiauw
Zonder een kater in huis.

10

Het sneeuwde naar binnen
Het vroom links en rechts
De bedreigde soorten
(zwaan, eend, meeuw)
sneuvelden van de hitte

Het sneeuwde naar binnen.
Het vroom links en rechts.
De bedreigde soorten: de zwaan,
de eend, de meeuw sneuvelden
van de kou. Wachtend op jou.

11

Ik kan, ik mag, ik moet
niet meer onder de mensen
komen
Mijn lach is verraderlijk
als dioxine

Ik kan, ik mag, ik moet
Niet meer onder de mensen komen.
Daarom draag ik een varkenskop
Mijn lach is nu verraderlijk
Als dioxine.

12

Men groet mij niet op straat
Waarom zou men?
Vertrouwen is iets voor veel later
Een toekomst vol littekens
onze lettertekens

Men begroet ons niet
Waarom zou men? Vertrouwen
Is iets voor later
Is iets voor een toekomst vol littekens,
Onze lettertekens.

13

Tussen wikken en wegen
Tussen vernietiging en noodlot
hinken wij naar onze evennaaste

Tussen wikken en wegen,
Tussen vernietiging en lot,
(Alsof men kon kiezen!)
Hinken wij naar onze evennaaste,
Schaduwen van plastic beesten.

14

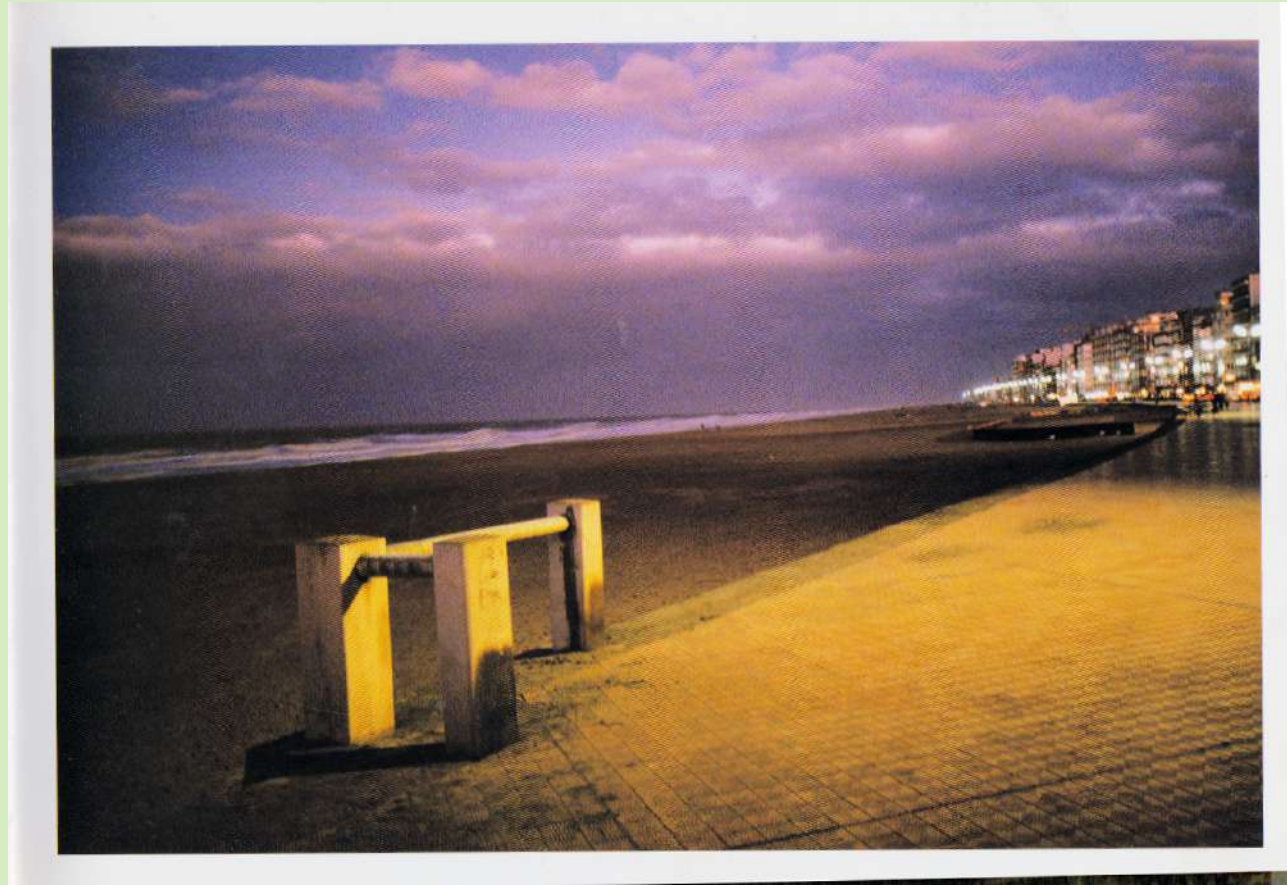
Zijn wij vergrendeld?
Kleren zonder lijf
schaduwen
die blijven staren
staren naar de dodelijke
zone

Zijn wij vergrendeld.
Kleren zonder lijf.
En nu maar blijven staren
Staren
Naar de gevaarlijke zones.

15

De steden in het licht
de zang van het zand
de schommelende boeien
het geloei van goden
in de branding

De steden in het licht.
De zang van het zand.
De schommelende boei.
Het geloei van goden
In de branding.

16

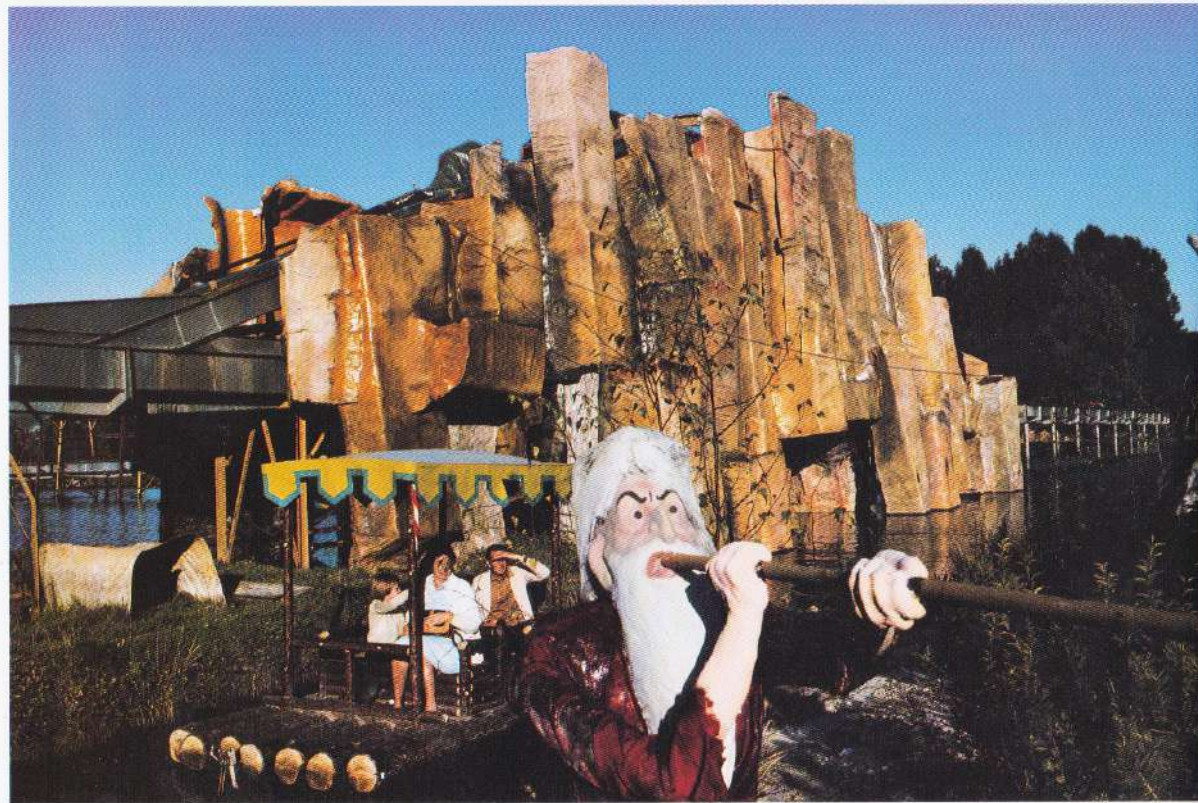
Zij reikt naar zijn hand
Zijn gezicht is gesloten
Tederheid heeft ooit gedijdt
elders op het ogenblik
ergens bij hun dieptepunt

Zij reikt naar zijn hand.
Zijn gezicht is gesloten.
Tederheid gedijt
Elders.
Ergens bij hun dieptepunt.

17

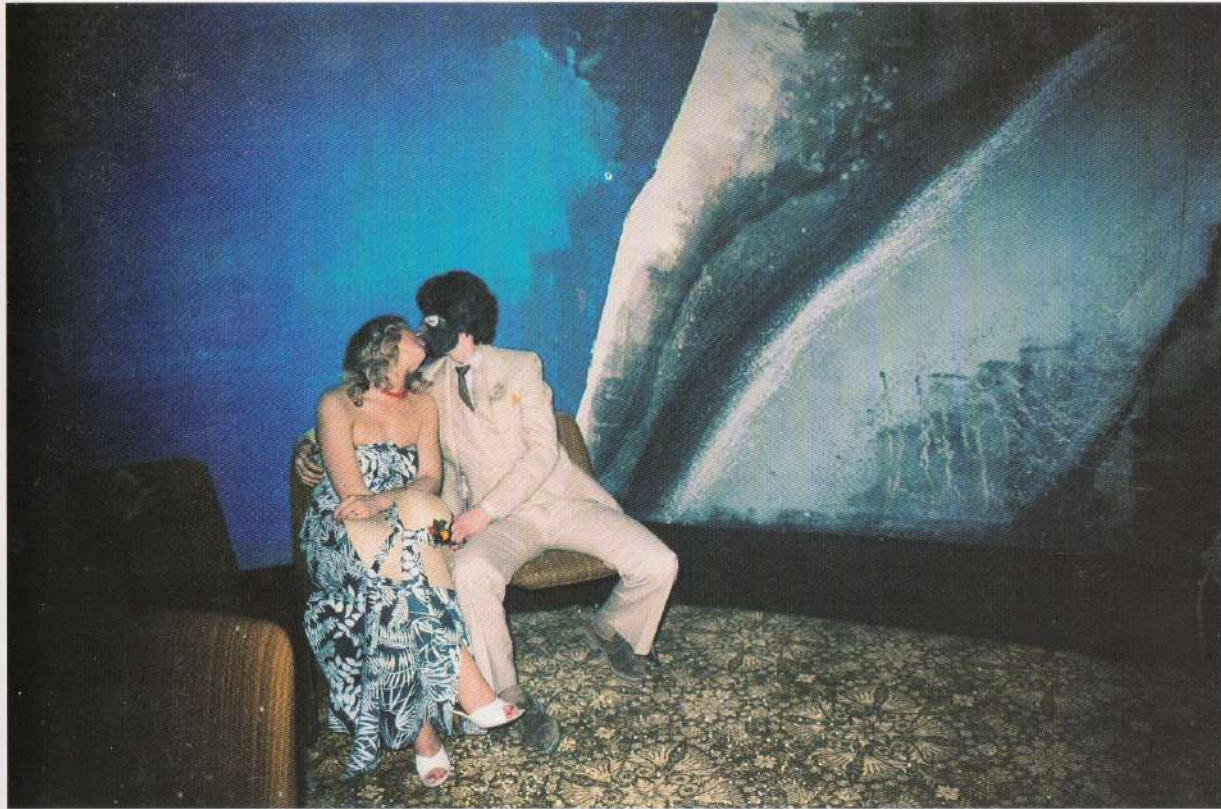
De onschuldige
zingt een oorlogslied
De gezinnen in hun caravans
vervloeken
het schrikkeljaar

Die malle god
Zingt zijn krijgsgezag.
De gezinnen in hun caravans
Horen zijn gekrijs
En vervloeken het schrikkeljaar.

18

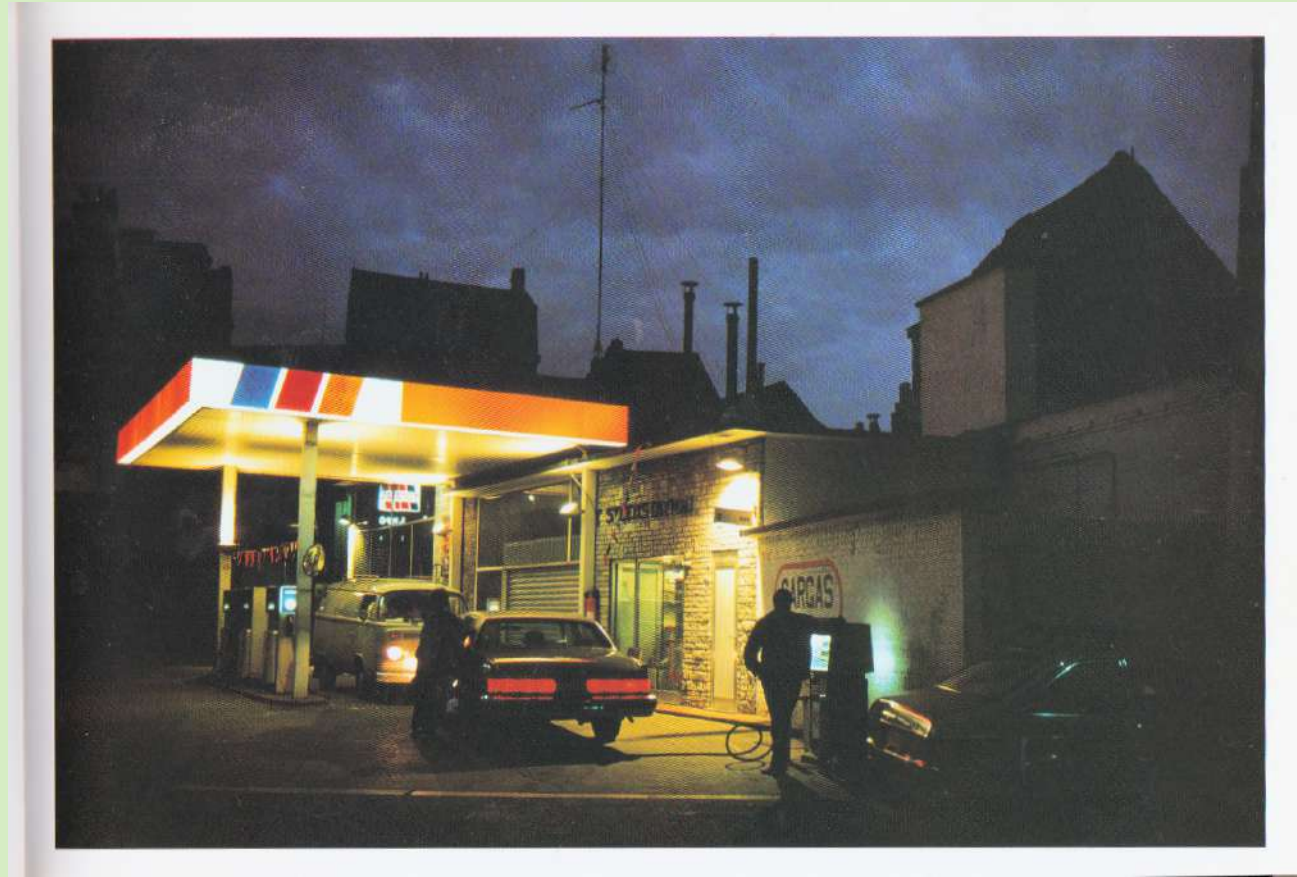
Ingetogen gemaskerd
in een nis
Gekus in nekhaar
Over zijn schouder
knipoogt zij naar
alle anderen

Ingetogen
Gemaskerd gekus in een nis.
In zijn nekhaar,
Over zijn schouder
Knipoogt zij naar alle anderen.

19

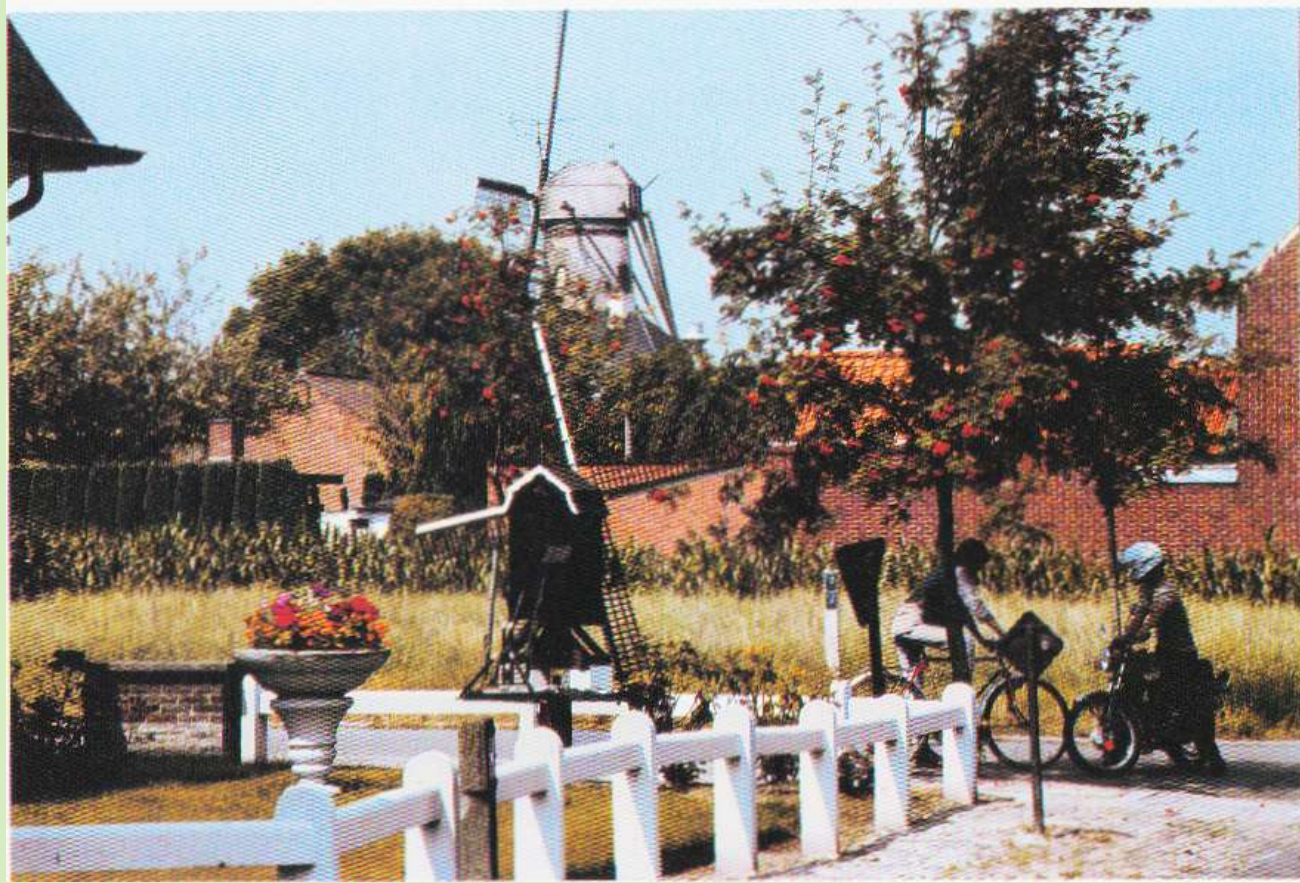
Verheerlijkte nacht
Bij de pomp in paniek
Is de motor ziek?
Fibrillatie. Te schraal
te schaars liefdesverdriet

Verheerlijkte nacht.
Bij de pomp in paniek.
Is de motor ziek?
Olie nagekeken. Hartslag getest
Fibrillatie. Te schaars liefdesverdriet.

20

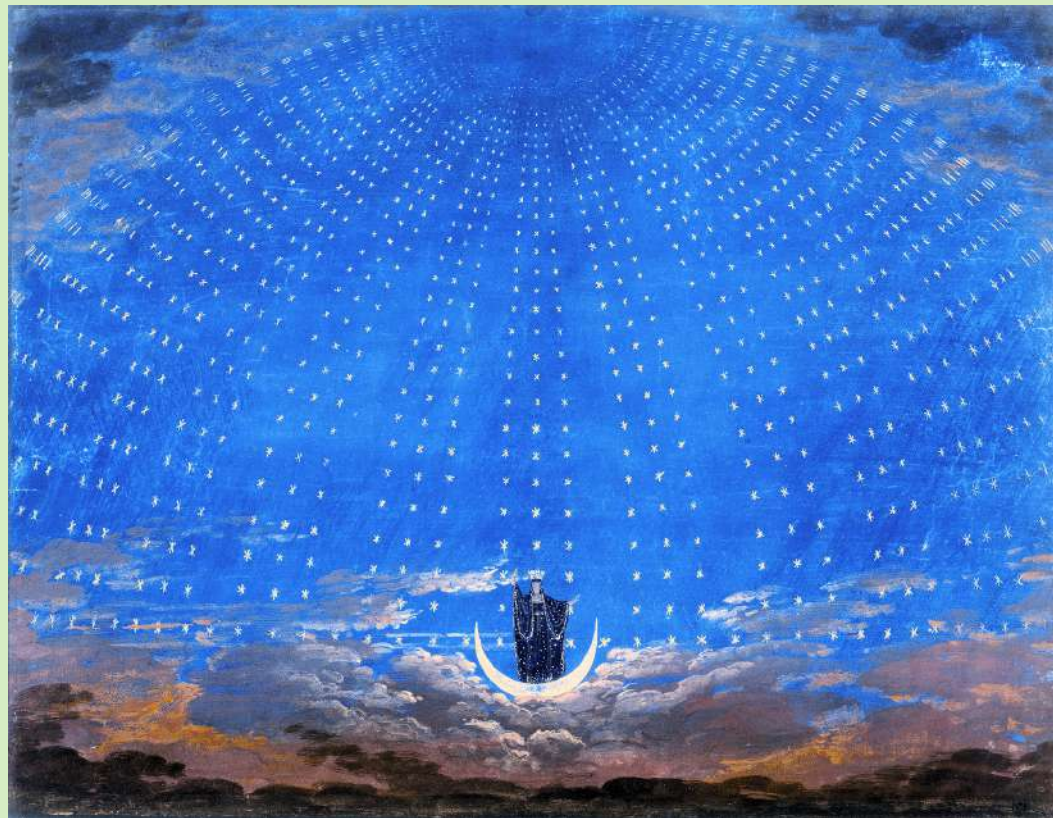
Met mijn valhelm op!
Juichend op de fiets!
Langs de windmolens
Nee, dit land is te bitter
om waar te zijn

Met mijn valhelm op!
Juichend op de fiets!
Langs de windmolens!
Dit land is te bitter
Om onwaar te zijn.

Die Zauberflöte is een opera van Wolfgang Amadeus Mozart naar een libretto van Emanuel Schikaneder. De première vond plaats op 30 september 1791 in Wenen.

Het allegorische plot werd beïnvloed door het feit dat Schikaneder en Mozart lid waren van de vrijmetselarij. Het stuk vertelt het verhaal van prins Tamino, die door de waakzuchtige **Koningin van de Nacht** wordt ingeschakeld om haar dochter Pamina te redden van de hogepriester Sarastro. Tamino bewondert de idealen van laatstgenoemde en hij en Pamina sluiten zich beiden aan bij Sarastro's gemeenschap, terwijl de koningin en haar bondgenoten worden overwonnen.

De Koningin van de Nacht verschijnt. Decor van Karl Friedrich Schinkel (1815).

ZOETJE

Kwalletje, blutsje, klokkelij, zoetje
zingt zij terwijl zij haar
kindje voert.

Zij voedert tussen zwerfkeien

Ontroerend in bed in
een tochtig dorpsdrama.

Ik heb mijn tong
verloren.

Mijn Koningin van de Nacht
zingt 'Zoetje'
terwijl
mijn strottenhoofd
zoenje zei, zoentje.
De veldmuizen trillen,
De katten omsingelen.

Ik mis je tong.

Cutter of Groentesnijder
WFP14SK - 3,3 liter

Tampax: merk van tampons

Telefacsimile, meestal afgekort tot **(tele)fax**, is een communicatiemiddel. De naam kan via het Griekse woord τήλε, wat ver betekent, en het begrip 'facsimile' worden herleid tot 'replica op afstand'. De digitale fax is in Japan ontwikkeld, parallel met de ontwikkeling van de telex in de westerse wereld.

Fax is de naam van het communicatiemiddel, maar ook van het daarvoor benodigde apparaat en een ontvangen bericht.

AARDEWAARTS

Lijk ik op een stervend dier?

Zoals jij?

Daar moet ik een nachtje
over slapen.

Mij om het even.

Alleen bedenken:

let op als je je slagader wilt
openen, de *cutter* openen
in de richting van de aarde.
Verticaal!

Mijn dromen zijn bevelen,
genot is behoorlijk vervelend.

Het einde is laks

als je het niet zelf regelt
van Tampax naar Telefax.

Zijn de ramen van de kelders
in je schedel dicht?

Het giet. Zie je?

Er is allesbehalve
niets.

De **parenthese** is het los (vaak tussen haakjes) invoegen van een gedachte in de zinsbouw, ter aanvulling of verduidelijking van de gedachte.

SPRAAKKUNST

De gedachtestreep hijgt
De komma stottert
De parenthesis hoest
De dubbele punt traant

De hele spraakkunst snakt
naar jouw adem

DANSEN

Het lied van de kobolden
heeft cadans noch maat

Lieden boven de twee meter
weten ook met hun geraamte
geen maat

Liefje, hoor hoe het waait!
De vogelschrikken dansen!

De **mandril** is buiten de mensapen de grootste aap ter wereld. Hij lijkt op een aap met oorlogskleuren. Hij heeft enorme hoektanden en leeft gewoonlijk in een groep of harem, geleid door een dominant mannetje. Ondanks zijn woeste verschijning, is de mandril toch een schuw dier. Een mandril wordt ongeveer 63 tot 81 cm lang.

LANG FANG EN DE DIEREN

Lang Fang hield haar pink vast,
overduidelijk een teken van genot.
Later hield Lang Fang haar bij de
linkeroorlel vast
(Zo noemen de Chinezen het huwelijk).

Lang Fang heeft haar de geheime
gewoonten van de beesten geleerd.
Hoe je bijvoorbeeld een baars bij de kieuwen vat
(het genot verhevigd door de tikjes
van de malse zwemvliezen).

De schildpad komt uit de branding.
Het konijn zuigt op zijn pels.
De mandril die met een treurwilg
paart.
De eenden op hun rug.
De krekels die aan een berk kleef,
de hollende honden.

Hollen? Naar wie?
Naar de vis met zeven ogen.
Naar wie anders?
Wanneer?
De negende dag van de herfst
als men de billen van de bruid
hoort fluisteren. 'Trek je nu
zachtjes terug. Zachtjes.'

Jean Auguste Dominique **Ingres** (1780 - 1867) is een Franse schilder, neoclassicist met een voorliefde voor uitheemse scènes. Hij schildert vrouwen tot de uiterste perfectie van schoonheid (vgl. Rafaël), maar toont als schilder geen enkele emotie t.o.v. het onderwerp. Pure vorm, geen zinnelijkheid.

In *Het Schommelpaard* (1988) zegt de bordeelhoudster Thalia tegen haar gasten Simon en Alex: "Ingres was de meester van het onwaarachtig realisme. Ons aller meester, want trachten wij niet in ere te houden wat hij zei: 'Men bestudere het schone slechts op de knieën!'" (Pag. 26).

Zelfportret, 1864/65

Een Odaliske is een kamermeisje, oosterse slavin of concubine in harem van Turkse sultan; Turkse danseres.

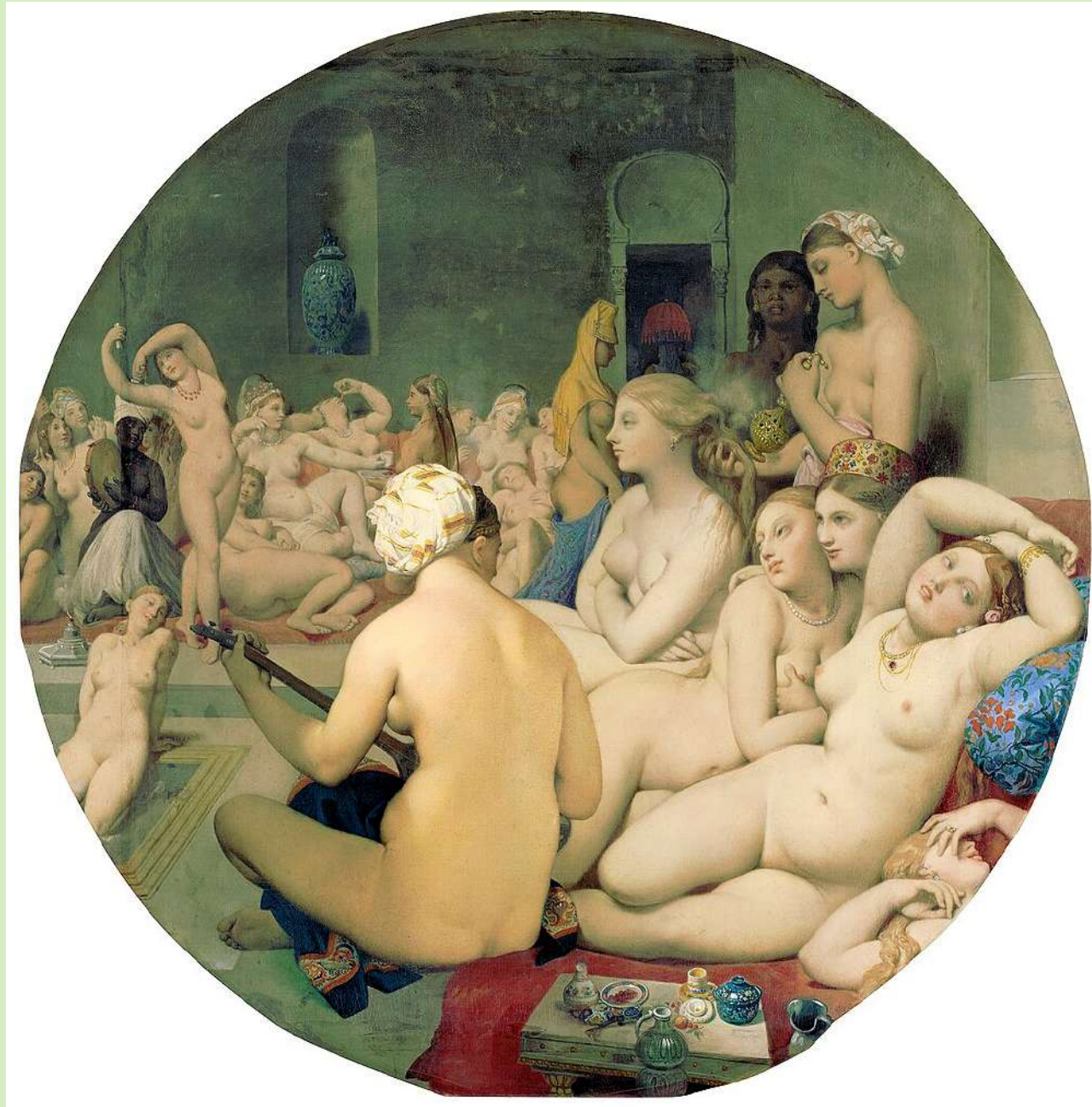
INGRES

Ordelijk ordentelijk
tekende Ingres
een wervel te veel
in de ruggengraat
van zijn model

Voel. Voel mijn rug
Je rug is gewoon te lang
Alleen nog geschikt
als icoon
hooguit voor interpretatie

Elke nacht
het enkelspel- heren

Ik blijf
behept met een
wonderbaarlijke wil
tot onnozelheid

Le Bain Turc, 1862, Louvre, Paris

Ingres maakte dit schilderij op 82-jarige leeftijd; hij schreef trots op het schilderij: AETATIS LXXXII (op de leeftijd van 82 jaar). Om dit tableau te realiseren heeft Ingres geen modellen nodig gehad. Hij putte uit de talrijke schetsen en tableaux die hij gedurende zijn carrière had gemaakt. De bekendste figuur die opnieuw werd gekopieerd is: De Baadster van Valpinçon, die het centrale element in de compositie vormt. In zijn eerste versie (1859) was het schilderij vierkant. Later, in 1862, heeft hij het schilderij verder afgewerkt en het zijn bijzondere, ronde vorm gegeven.

De Baadster (1808) is een van de eerste meesterwerken van Ingres. Het maakt een ingetogen en zelfs kuise indruk. Het werk valt vooral op door de prachtig geschilderde stoffen, zoals de fantasievolle tulband, de harmonische lijnen en het schitterende diffuse licht.

Zij vormt het archetypen van zijn latere naakten. In enkele schilderijen citeert hij het werk zelfs letterlijk, zoals in *Het Turkse bad* uit 1862.

Villanella: herderslied (zang, dans).

Vlaamse Radio -en Televisieomroeporganisatie, Brussel.

ZOALS

Zoals slijk rent naar Kortrijk
 van para's naar paria's
 van God naar gebod
 van Winnetoe naar de oehoe
 van een villanelle naar Gezelle
 van een geeuw naar de Vlaamse Leeuw
 van willens naar wetens
 van een zerk naar een zilverberk
 van sinister naar minister
 van nachtegaal naar sidderaal
 van rouw naar koppie-krauw
 van dood naar barensnood
 zo ren ik naar jou

Zoals eigen kweek
 rent naar eigen streek
 van de publieke opinie naar ironie
 van zwarte doos naar hulpeloos
 van abrikozen naar cirrose
 van signatuur naar censuur
 van miserabel naar mirakel
 van natuur naar natuurgetrouw
 zo ren ik naar jou

Zoals de burger rent naar hamburger
 van geblèr naar nucleair
 van de voedingswet naar machinevet
 van de kieuwen naar Hollandse nieuwe
 van weltevree naar de Vee-Er-Tee
 van de wanhoop naar de dood
 van tot gauw naar koningsblauw
 zo ren ik, ren ik naar jou

EVELYNE

Ik rek mij naar de billen en de buik
en de pluimen van mijn boa

(Op een andere planeet: grauwte)

Ik traceer
de omtrek van mijn liefde,
haar schuimkop, haar duintop.

(Op een andere planeet: gehoon, lauwte)

Bijna op de rand van het geluk.

Bijna de handstand van het geluk.

Mijn tenen krullen in het zand
mijn lippenstift is bitter.

Koudvuur om jou
Zoutzuur om jou
Verboden vrucht

Ah, de scherven, de scherven!

Koudvuur of nat gangreen is een infectie waarbij gezond weefsel aangetast wordt, vaak uitgaande van een verwonding waarbij veel avitaal weefsel ontstaat (bijvoorbeeld schotwonden, pletwonden) met contaminatie door grond of mest, dus door een infectie met anaerobe (die geen lucht, dus zuurstof nodig hebben) bacteriën.

KIST

Een tafereel vol verzinsels
vol frontale verhalen
van de cactus in een stenen pot
van de snottebel van een god
van het kind in chagrijn
gesmoord als konijn in wijn
van jou en mij, ergens een spoor
van gehinkel op het grint

*‘aan de Reguliersgracht bij de
Botermarkt en bij aanschouwen
een eenparig genoemde doodskist
gecouleurd als een regenboog’*

Slaapdronken
dragen wij de gekleurde kist
Onze voeten zijn verlegen
Zij stampen blindelings
op de gewillige aarde

... **eenparig**: onderling gelijkloidend, zonder afwijkende meningen.

Polymorf: veelvormig.

Polymorfisme, gerelateerd aan genomica, verwijst naar de aanwezigheid van twee of meer varianten van een specifieke DNA-sequentie die kunnen voorkomen bij verschillende individuen of populaties.

EN WIEGEND IN MIJN MOEDERS WATER

Lees je 't verslag van het
feestelijk gebeuren waarbij
gestorven zal worden?

Hoe? Waarom? Surf
op het Internet.

Overmorgen?
Polymorf pervers
meer zeg ik niet

Maar ik hoest
me een bronchitis
en tot in de wolkenvelden
staan zij verdekt
opgesteld, de anderen, die hel.

Zij bonkte tegen de muur.
'Een schedelbreuk?'
'Nee, scheef geneukt.'
Overbelicht: de sneeuw witte zee.

En wiegend in mijn moeders water
en van toen af een vreemdeling
tot vader gefatsoeneerd.
En dat lot
dat aan mijn broekspijp
sjort

ALS EEN DIER

‘Wie niet liegt
leeft als een dier.’

En in de tuin van mijn geheugen
is mijn herfst ziek
is mijn winter een leugen.

De beesten van de zee
vieren duistere feesten.
Zeg maar gewoon majesteit.
Je hebt mijn badmuts aan.
Wat heb ik jou aangedaan?
Je stottert als je mij ziet.
Het is de hoogste tijd.

Zee van tijd.

En omdat ik van zinnen ben
verzin ik je.

Wolfram von Eschenbach (ca. 1170 - ?, 1220) was een Duits middeleeuws episch dichter en minnezanger.

Over zijn persoonlijk leven is weinig tot niets bekend. Hij moet, hoewel hij zelf het tegendeel beweert, buitengewoon ontwikkeld en geleerd zijn geweest. Aangezien hij Chrétien de Troyes' Perceval mede als bron voor zijn Parzival heeft gebruikt, moet hij op zijn minst Frans hebben gekend.

Wolfram von Eschenbach stamde uit een Frankisch riddergeslacht, maar was waarschijnlijk niet van adel. Hij beweert in de Parzival: 'schildes amber ist mîn art', 'mijn beroep is het, met wapenen om te gaan'. Hij merkt op dat hij 'arm' is en in een 'krotachtige woning' leeft en daar kan hij zich slechts 'her' (gebieder) noemen. Hij was een 'leek' en zijn leven lang aangewezen op de gunst van hoger geplaatste heren, zoals graven.

Hendrik van Veldeke, die in opdracht van Herman van Thüringen zijn Eneasroman voltooide (1186) en bij hem in dienst trad, heeft Wolfram von Eschenbach gekend. Von Eschenbach noemt Veldeke 'der wîse man' en 'meinen meister'. Hij bewondert hoe Veldeke de 'boom' van 'Vrouwe Minne' (Venus) geschapen heeft en hoe Veldeke leerde Liefde te verwerven. Helaas, beklagt Von Eschenbach zich, leerde Veldeke niet hoe haar te behouden.

Men vermoedt dat hij deel heeft genomen aan de kruistocht van 1197-98 (kruistocht van Hendrik VI, Duitse kruistocht of keizerskruistocht), waarin graaf Herman I van Thüringen, die hij heel goed kende, een zeer voorname rol speelde. Zijn immense kennis van de cultuur en wetenschap van de Oriënt kan hij tijdens deze tocht hebben opgedaan.

De hoge literaire status van Wolfram von Eschenbach blijkt uit zijn rol in de verzameling sproken uit de tweede helft van de dertiende eeuw met de naam Wartburgkrieg. In Fürstenlob, de eerste van deze teksten, wordt een zangerswedstrijd op de Wartburg, bij Eisenach, Thüringen beschreven. Daar komen landgraaf Herman I van Thüringen en zijn vrouw Sophie samen met kunstenaars, dichters en zangers. Onder hen Walther von der

Sculptuur Wolfram von Eschenbach in Abenberg (Beieren)

WOLFRAM VON ESCHENBACH

Knoppen aan de hazelaar
De es krijgt blaren
De haag raakt dicht
Het gras groeit dikker
De kerselaar staat uit

Mijn lippen die aan de lente
Likken
Natte nerven waar ik aan drink
Opgekruld in je nauw
Lauw nest

Vogelweide, Hendrik van Veldeke, Wolfram von Eschenbach, Reimar von Zweter, Bitterolf en Heinrich von Ofterdingen. Het thema is welke vorst de beste beschermer is van kunsten en wetenschappen. Alleen Heinrich von Ofterdingen roemt Leopold VI van Oostenrijk in plaats van Hermann van Thüringen. De hertog zegt dat Klingsor, de tovenaars van Hongarije, binnen een jaar zal beslissen wie de zangerswedstrijd wint. Von Ofterdingen reist naar Leopold voor een aanbevelingsbrief voor Klingsor en blijft een jaar bij hem. Net op tijd zijn ze terug op de Wartburg. Wolfram weet parabellen uit te leggen die Klingsor hem op geeft. Klingsor voorspelt dat Elisabeth, de dochter van koning Andreas II van Hongarije, zal trouwen met de zoon van Herman (Lodewijk IV van Thüringen). Daarna hervatten Walther von der Vogelweide en Heinrich von Ofterdingen de wedstrijd. Klingsor geeft de prijs aan Heinrich, maar Walther gaat vrijuit en wordt niet opgehangen. Dat was namelijk het lot van de verliezer van de zangerswedstrijd. Klingsor en Wolfram bestrijden elkaar met puntige verzen. Uiteindelijk geeft Klingsor zich gewonnen. Zelfs de door hem opgeroepen duivel Nasion verliest het van Wolfram en Klingsor moet als verslagen man Thüringen verlaten.

Von Eschenbach ondervond ook tegenstand, onder meer van collega dichters. Zijn werk was voor tijdgenoten al 'moeilijk'. Gottfried von Strassburg, die radicale bewerkingen maakte op Anglo-Normandische gedichten over Tristan en Isolde, noemde Von Eschenbach 'vriend van de haas', omdat zijn gedachtegang onverwachts is en hij niet in een rechte lijn rent, als er jacht op hem gemaakt wordt.

Parzival was de belangrijkste inspiratiebron voor het libretto van de opera Parsifal van Richard Wagner. Hetzelfde geldt voor de opera Lohengrin, die gebaseerd is op een onderdeel van het Parzival-epos.

Vergelijk het gelijknamig gedicht *Damp* op pag. 148.

DAMP

Waar zij gehurkt zit
tegenover de Oceaan
is de vloot van Filips de Tweede
vergaan.

Verwoest de gouden schepen
verdonkeremaand de ladingen
miniaturen, kristallen, instrumenten, hoeren.

Binnenskamers zie ik
mijn gezicht in haar gezicht
als in een zweetdoek
bedoomd als dauw
fosforescerend

Met haar ondermaats
gegichel (spelling juist. Ook: gegiechel)
rukt zij haar brokaten jurk
opwaarts in het donker
en hees zegt zij
Jij en ik, wij zijn de afgrond

DAMP

Waar zij gehurkt zit
tegenover de Oceaan
is de vloot van Filips de Tweede
vergaan.

Verwoest de gouden schepen
verdonkeremaand de lading
miniaturen, spiegels, hoeren.

Binnenskamers zie ik
mijn gezicht in haar gezicht
weerspiegeld als een zweetdoek

Fosforescent is zij
bedoomd als dauw,
besproeid met goud,
glanzend in het donker.
Zij ruikt haar jurk
opwaarts. Zij gromt:
'Jij en ik,
wij zijn de afgrond.'

Zeezucht

HUGO CLAUS (Brugge, 1929) is de meest veelzijdige, meest productieve en meest gelauwerde Nederlandstalige schrijver.

JAN VANRIET (Antwerpen, 1948) is schilder, nam deel aan de grote biënnales, realiseerde monumentale muurprojecten, tekent voor De Morgen en ontwerpt decors (www.janvanriet.net).

ZEEZUCHT

De goden zijn kwetsbaar
Zij sterven uit
Al zijn ze nog zo vruchtbaar
Wij zien het gebeuren

Er rest ons nog de herinnering
aan rozen, aan Ensor zijn baard
de geur van sering
het gerucht van de ransuil
de lucht van frambozen

de bloemencorso
een litho van Spilliaert
de IJslandvaart

Sehnsucht?

Zeezucht

(De herinnering brengt de dichter in Zeezucht duidelijk terug naar Oostende, waar James Ensor woonde en werkte, en Spilliaert (die in Het laatste Bed een rol speelt) én 'de vissers van de IJslandvaart', genoemd in het gedicht Oostende in Wreed Geluk, pag. 10. A.B.)

Ransuilen zijn met hun oorpluimen een soort mini-oehoe's, maar toch zijn het nog flinke vogels. Als de meeste uilen zijn het typische nachtjagers. Ook de bedelroep van de jonge ransuil klinkt in de juni-nacht: piééé-jeh vanuit de bosrand van een sparrenperceeltje of uit een moerasbosje.

KOOI

De wereld een kooi
De aarde kraakt

Is dit de tijd van de enkelingen
door kind noch kraai
vermenigvuldigd?

De lucht bespat met meeuwen
Hun gladde veren
Hun glimmende dooi

Het tederste lawaai
in de kamer is jouw hartslag

In de bundel heeft dit gedicht als titel **HET** en alle het's zijn cursief gedrukt.

Siliconen zijn polymeren, veelal hittebestendig en rubberachtig en worden gebruikt als kit, lijm, smeermiddel en als grondstof voor keukengerei. Ook als implantaat bij borstamputaties en borstvergrotingen.

HET ZAL KOMEN

Je hoorde hem nauwelijks
Je zag hem amper
Of is het een zij? Of een het?

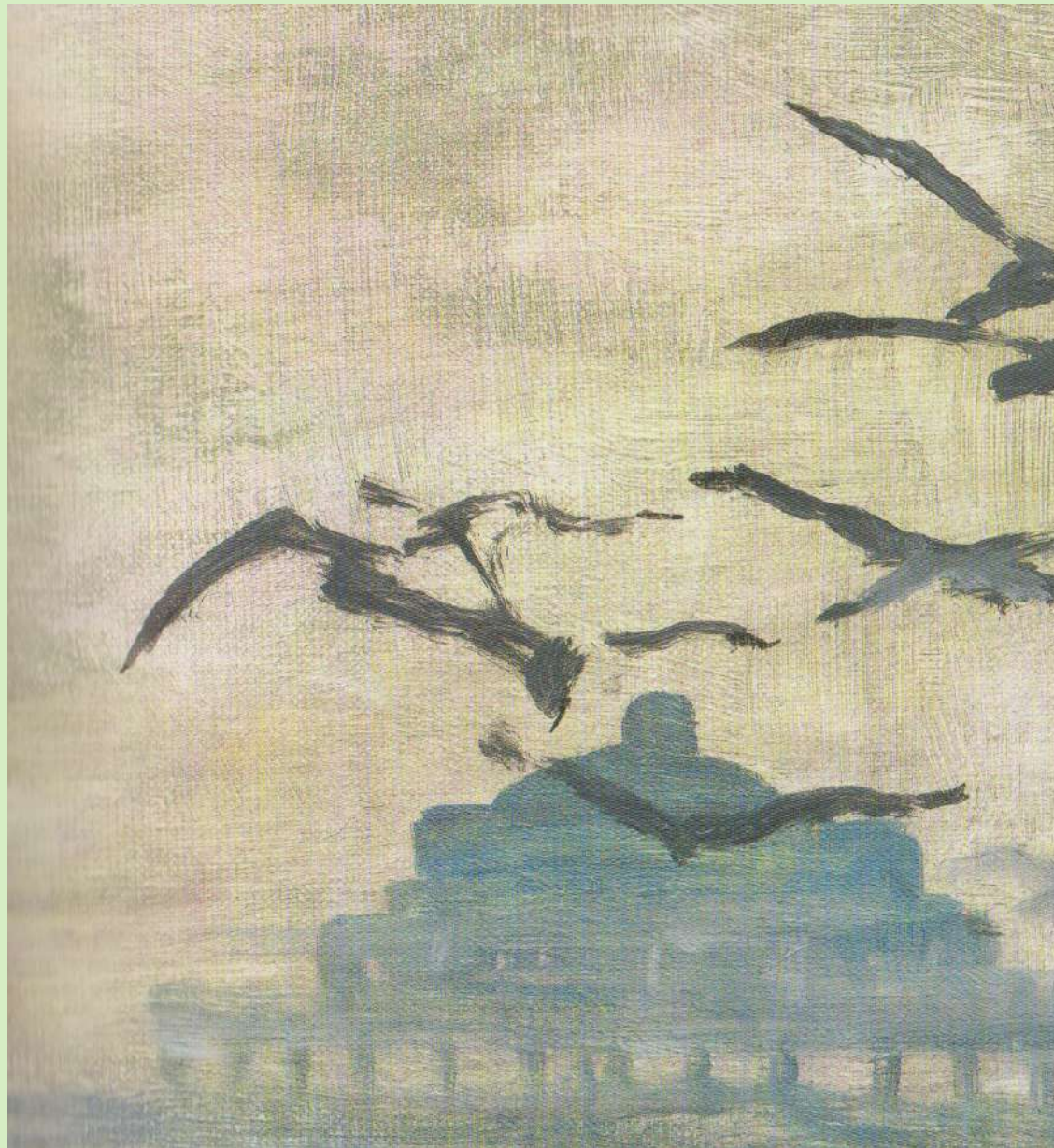
Het zal komen
Het sjokt in de straten
Het zit al in menige boom
Het spreekt daar recht
Het is er nog niet
Wil je dat het nog adem haalt?

Wij moeten onszelf vergeten
Wij hebben het verdiend
Wanneer komt het tussen?
Een kompas dat ons redt
Hoe lang nog, makelaars?

Het kotst in bed
Het blijft zich verspreiden
als wankel profijt

Zo begon het verval
van de grote huizen

Met silicone in hun ziel

... kist: zonder een kist met herinneringen. A.B.

OP DE TEEVEE

Ik heb op het scherm
de vogels gevolgd

Hun trek is de winter
Hun sterven een hinderlaag
op de pier
van Blankenberge

Van het ene seizoen
naar het andere jaar

En de maanden verglijden
de maandagen vooral

De middag ruikt naar oliën
en paardenpis
naar een gedachte
naar een gedachtenis

Ik hoor het op zolder
scharrelen
het kind zonder kist

KOUDER

Trager, lief, trekt
een overwegend
zuidzuidoostelijke stroming
over ons bed

Oren hebben geen oogleden

In zuidzuidwestelijke neerslag
stoot ik steeds mijn grote teen
aan elke grote steen van jou

En 's nachts is het kouder
dan buiten!

BLAKE

De geur en de kleur en de kwijl
van tigervis

Op bebloede varens in Moerkerke
ligt verpakt in rare roze
plastic: de zeetong

Dagelijks spreek ik met dubbele tongen
Wat heb ik nu weer verdrongen?

De tijger
de tong
en hun angstwekkende symmetrie

William **Blake** (1757 - 1827) groeide op in een warm en onconventioneel middenstandsgezin in Londen. De jonge William ging niet naar school en ontving zijn opleiding grotendeels van zijn moeder. Hij las alles wat los en vast zat, waaronder Shakespeare, Milton, Ben Jonson en de Bijbel en deed ook de nodige kennis op van Frans, Italiaans, Latijn, Grieks en Hebreeuws. Al spoedig werd zijn artistieke talent herkend en aangemoedigd. Ook bleek hij een mystieke inslag te hebben, maar zijn gedichten zijn moeilijk te lezen. Hij haatte het materialisme en rationalisme, geloofde heilig in de verbeelding. Hij past in de Romantiek en het Symbolisme.

Zijn belangrijkste prozawerk, met gravures, *The Marriage of Heaven and Hell* ontstond in 1790. In zijn latere werken als *Milton* (1804-1808) en *Jerusalem* (1804-1820) maakte zijn wanhoop plaats voor een filosofie waarin de redding wordt gezien in liefde en vergeving.

De **tijgervis** is een roofvis, die leeft in de bijzondere Congorivier. Deze lange rivier staat bekend als de diepste ter wereld, op sommige plaatsen is zij 230 meter diep. Hij heeft enorme tanden en sterke kaken die vergelijkbaar zijn met prehistorische vissen. Hiermee vangt hij grote prooidieren, en soms een mens.

Zeetong

De **tong** dankt zijn naam aan de ovale vorm. Zijn kleine oogjes staan dicht bij elkaar aan de rechterzijde van het lichaam. Dat geeft de vis de mogelijkheid om half ingegraven in het zand op een voorbij zwemmende prooi te loeren. De tong wordt, net als alle andere platvissen, geboren als een 'gewone' vis met een oog aan beide zijden van het lichaam. De jonge tong ondergaat echter al snel een metamorfose tot platvis.

Onder aan de bek bevinden zich tastdraadjes om voedsel te zoeken: vooral wormen, maar ook kreeftachtigen en schaaldieren, die op de geur worden gelokaliseerd.

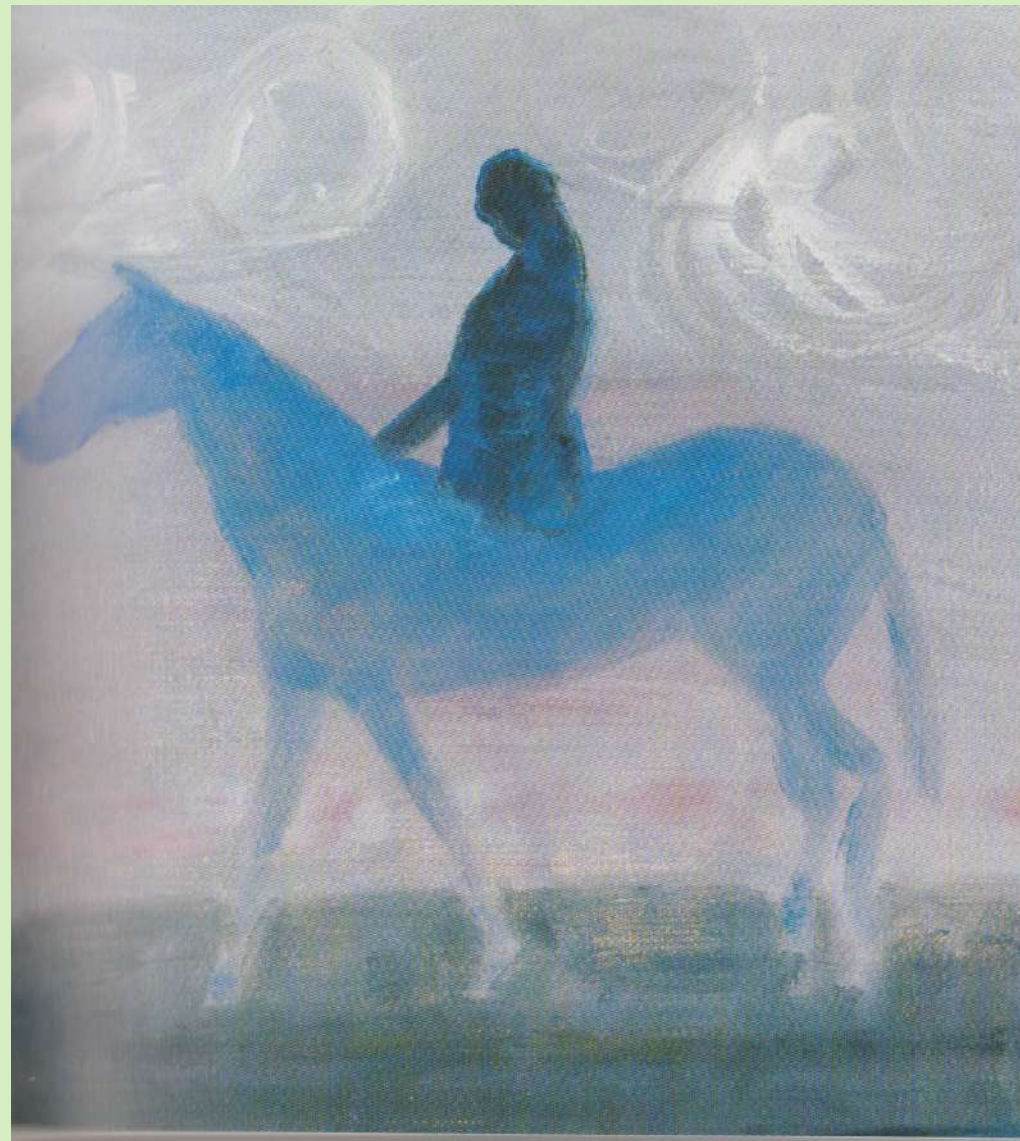
GODSDIENST

Ons kapelletje leeft nog
onder de mensen, zegt de seminarist

Nu pas, op mijn jaren,
heb ik God door, zegt de pastoor

De mens, zegt de kanunnik,
zal steeds meer behoefte hebben
aan iets transcendent

Zwijgend bidt de bisschop
voor het averechtse in de mens

ENGEL & PAARD

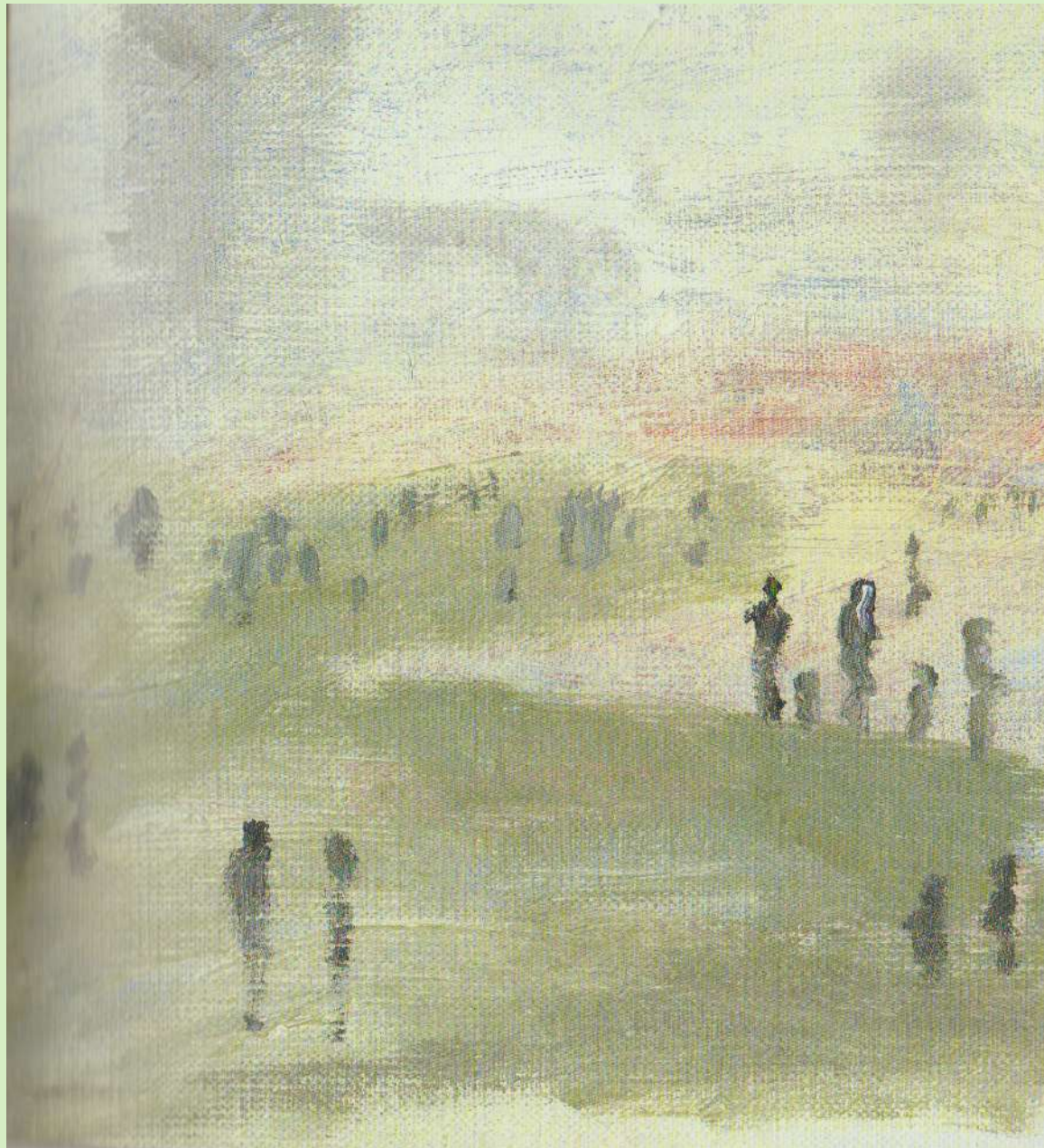
De engel is gevallen
Het paard wil naar zijn stallen

De engel blijft ongedeerd
Het paard komt overeind

De engel kust zijn poot
Het paard likt aan zijn manen

De engel zal blijven leven
als stripverhaal

En ik hinnik tussen rozen
afgebeeld op koekjesdozen

HET GEZIENE

De immobiliën doen het niet goed
De belegger aarzelt
tot bloedens toe

Zo duurde het eeuwen
voor men de regenboog ontdekte
en het zuurstofatoom

Verminkte vergezichten
Het geziene blijft verbouwereerd

VOGELS

Vandaag
in de vogelvlucht
een loos gerucht

Hun gekrijs om spijs
verbluft

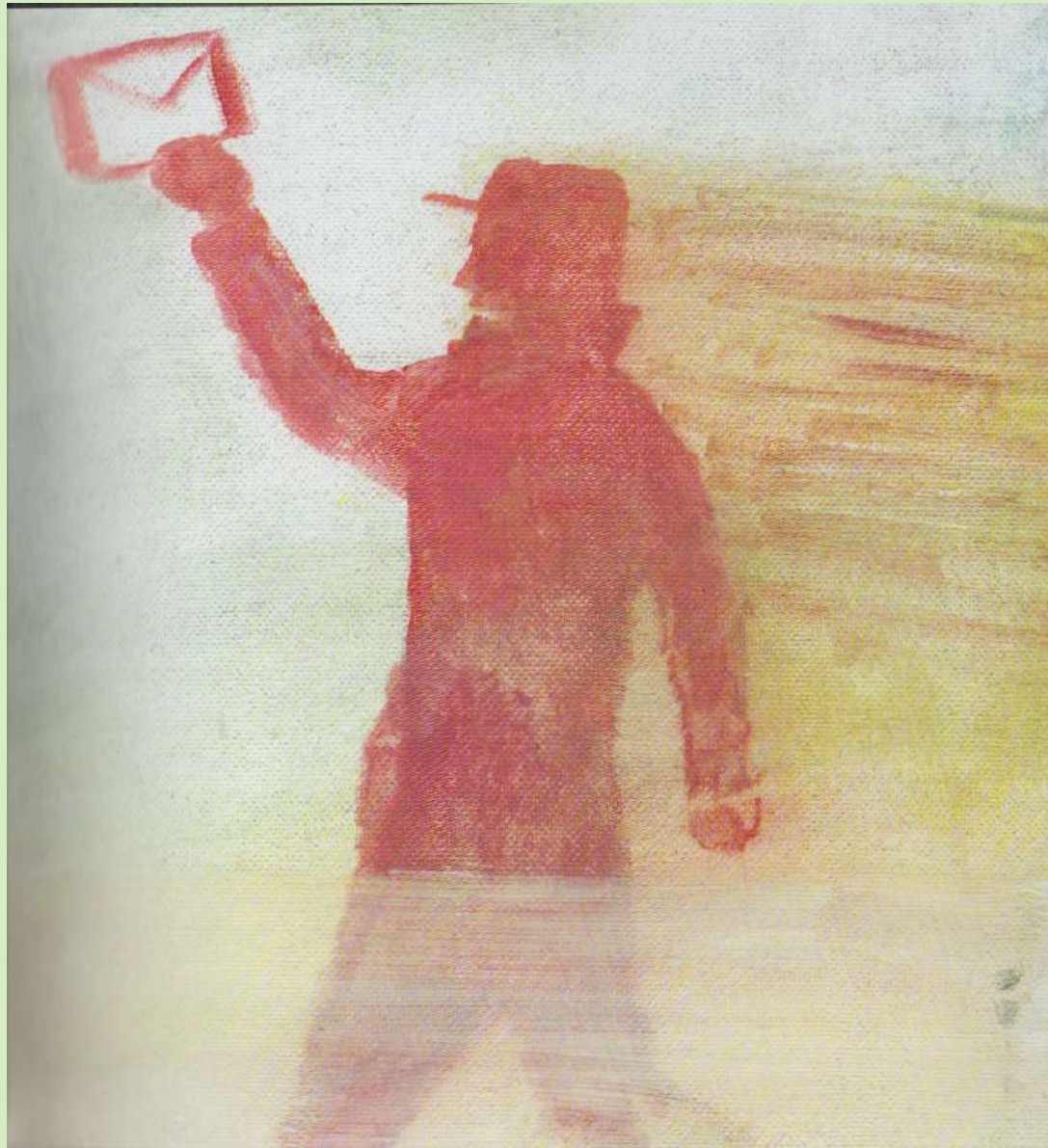
Zij hebben voornamen
Zij onthouden gezichten

Hun lawaai
is vervormd tot lied

Zij weten niet
dat een immens netwerk
de planeet ompant
om mensen
en vogels te vangen
en splinters meteoriet

Men herkent in de zwermen
de raaf
Hij verft zijn haar
met bloed

Vooraf in de Vlaamse dialecten wordt een postbode ook aangeduid met het woord **facteur**.

FACTEUR

Het was in het seizoen
van de schuimbekkende postbode

Kepie op kop
ransel op rug
pen achter oor
volmachten
afschriften

Volgens de documenten
bestreek de postbode
het duingebied
(22 meter hoog)

In de herfst zond hij
de meeste rouwberichten
naar zijn eigen adres
Verder leefde hij in ascese

Zijn motto:
Geen nieuws is beter nieuws

AANVAL

Er werd een aanval van zeelucht
gesignaleerd

Scharlaken vlekken
magenta builen

Snauwende artsen
Geeuwende dieren
Ogen traanden als vanzelfsprekend

En wat er ons elders te wachten
stond was
van veel vroeger:

Zipetotek heet onze overwinnaar
onze gevilde heer
De huid van de overwonnene
wordt van zijn staketsel
getrokken, opgespannen, gepeld
van zijn skelet
opgerold en over de schouders
van de hogepriester gedrapeerd

In de bundel ontbreekt de laatste strofe.
Na de dubbele punt:

Moeders molentje draait
Vaders baardje waait

Xipe of **Xipe-Totec** is een godheid uit de Azteekse mythologie. Hij was een god die heerste over de drie-eenheid van leven, dood en wederopstanding. Hij regeerde over de landbouw en de seizoenen. Zijn macht werd zeer gevreesd, want de offers die hij vroeg waren hoog. Totec betekent "onze heer", Xipe "de gevilde".

Om de vruchtbaarheid van het land te waarborgen, volbrachten de priesters ieder jaar een macabere ceremonie. Er werden slaven geselecteerd en als mensenoffer aan de godheid geschonken. De priesters ontteden de slaven met een scherp mes nog levend van hun huid. Deze trokken zij vervolgens zelf aan of zij bedekten zich ermee om dan magische handelingen uit te voeren. Zij namen zo de plaats van de gevilde in en werden zelf Totec of Xipe Totec. Sommige verslagen beschrijven hoe een dijbeen van het slachtoffer werd ontvleesd en door de priesters werd gebruikt om de omstanders mee aan te raken.

De grondgedachte van de ritus ging uit van een sterke symboliek van dood en verrijzenis, analoog aan de maïskolf, die zijn groene bladeren moet afwerpen om te groeien en moet worden gevild om zijn rijpe graan prijs te geven.

schotvrij of schootvrij: vrij van een schot, vrij van enig gevaar.

ZIJ WACHT

Schotvrij
in het zand geslingerd
wacht zij af
in het zand van de winter
in een hotel van Knokke

De bladeren hopen zich op
in het leeg zwembad

‘Er zijn nog zoveel wachtenden
voor u’

MIJN ROUW

Als zonder einde als zonder zin
als zonder doel
kauwt de cobraconstrictor
op zijn staart

In onze regenzone regent het
spatjes koolmonoxide

Het kwik zakt onherstelbaar
En wat zingt daar?
Wie? Welke rouw?

Ach, verwilderde nachten!
Ach, mijn rouw is die van
een mortuariumbediende

De **cobraconstrictor** is een wurgslang.

COCOTTE

Zij dribbelde als een Servische midvoor
Zij knipoogde loom als een lama

Van louter gouden stof viel zij van de trap
Al wie haar kwam troosten
werd haar minnaar

Van armoe verkocht zij haar verzameling
zelfportretten

Tot op het einde
behield zij een allergie voor kussen/allegorieën

Cocotte [vrouw van lichte zeden] {1901-1925} < frans cocotte [kippetje, vogeltje], oorspr. een klanknabootsend woord uit de kindertaal.

Allegorie: ἄλλος + ἄγορευω = ander + in de agora spreken, dus in het openbaar, in de volksvergadering. Vandaar: als een ander spreken, spreken onder mom.

IN ONZE TIJD

In onze tijd
van struikelen, knielen en vallen

De grondzee is hier 8 km diep
Het oppervlak weerspiegelt
geboomte, struikgewas
en heide

Bij een bedaarde zee
voederen daar drenkelingen
modderen vogels

Grondzee: woord voor op zee lopende golven, die tengevolge van afnemende waterdiepte hoger en steiler worden, vergelijkbaar met de wijze waarop golven van de branding zich verheffen. De onderkant van de golf wordt afgeremd in snelheid, terwijl de golftop nog wil doorlopen. De golfhoogte neemt niet af; de golven komen korter op elkaar en halen elkaar in, waarbij de golftoppen uiteindelijk over hun eigen golfvoet struikelen en breken. De golven op die plek zijn verzadigd van zand, waardoor ze massiever en zwaarder zijn dan een gewone golf en extra gevaarlijk.

De omstandigheden waarbij grondzeeën zich voordoen, zijn die van stormwind in combinatie met ondiepe zeeën.

Modderen: modder uithalen, baggeren: eene sloot modderen;
(zeew.) zich in de modder bewegen of over den grond voortgaan: het schip moddert.

MENU

Waar zijn de duinen?
Weggewaaid als de koninklijke
baard?

O paradijselijk Zwin
met je schorren, slinken,
stranden!

Moeder Siska's pannenkoeken
nooit melig

De toerist knabbelt
tevergeefs
op rafels van kokmeeuw
tureluurs, kluters, grutto's
en zeekraai

Hoor mij kauwen
op jou

Zwin: meest noordelijk kustgebied van België, tegen Zeeuws-Vlaanderen aan.

Schor: aangeslibt land, buitendijks. Getijdegebied dat alleen bij springvloed nog onderloopt (term uit Zeeland, in Zuid Holland gorzen, in het waddengebied kwelders)

Slink (slenke, slenk): stroomgeul tussen droogvallende gronden op het Wad.

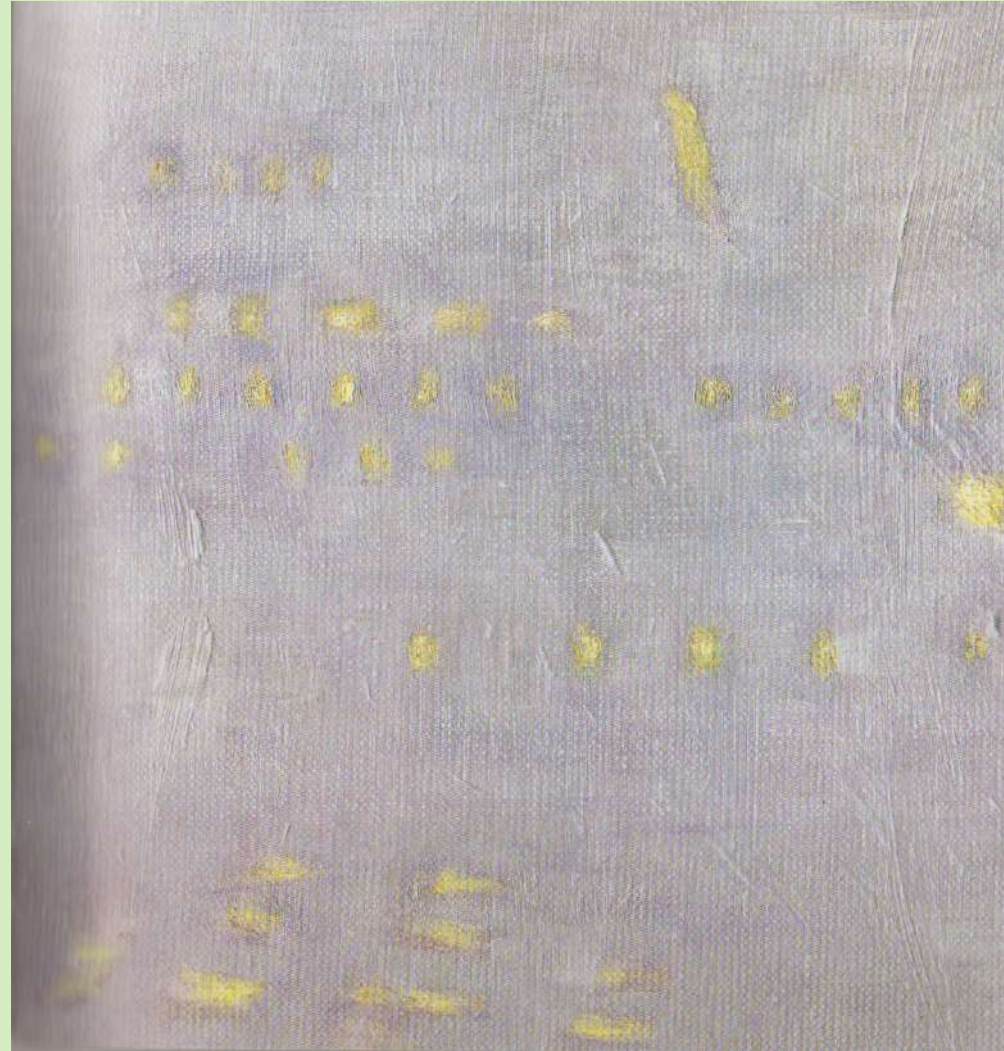
Moeder Siska, ofwel Franciska Fincent was in 1882 driemaal gehuwd, tweemaal weduwe en moeder van 10 kinderen. Haar 3de man was Louis De Vos, die molenaar was en naast de molen had Franciska haar herberg. Die diende als wachtzaal voor de boeren die er hun graan kwamen malen. De boeren betaalden de molenaar met twee scheppen bloem uit elke zak die gemalen werd. Die bloem werd gebruikt om brood te bakken. Zo kon men in de herberg brood met gerookte ham, “platte kaas” of boerenomelet eten.

Franciska werd door haar kroost “Moeder Siska” genoemd en al gauw werd ze door iedereen zo aangesproken. Toen ze op uitstap ging naar Amsterdam zag Moeder Siska een schilderij van een wafelijzer met vier hartjes. Eens weer thuis liet ze door haar schoonbroer die smid was in De Pinte een wafelijzer smeden met vijf hartjes. Zo had ze per twee wafels een hartje voor elk kind en steeds bij elke verjaardag werden er wafels gebakken.

De herberg van Moeder Siska werd een trefpunt voor de toeristen die van Heist kwamen. Een rit met paard en kar werd ingelegd om de mensen te brengen. Enz.

Kokmeeuw: zeer algemene soort. Zijn snavel en poten zijn diep donkerrood, kop en keel zijn donker chocoladebruin, vandaar soms ook de naam "kapmeeuw".

NACHT

In het ondoordringbaar grauw
liggen de nachtelijke schepen

De zee is niet doof
De kruisraketten huilen uit de zee

Tussen het over en weer
geratel gaan
unilateraal
alle registers open
van de dodelijke orgels

En ik? Hooguit
wat collaterale schade

Een kruisvluchtwapen (de benaming **kruisraket** is minder juist omdat er meestal geen raketaandrijving aan te pas komt: het is eigenlijk een bestuurbare vliegende bom) is een wapen met een conventionele of nucleaire explosieve lading dat na lancering in een horizontale baan, met geleiding en voortstuwing over het volledige traject, naar zijn doel vliegt. Dit in tegenstelling tot een ballistisch wapen, dat na een korte geleide voortstuwingsfase een ongeleid ballistisch traject volgt.

Met moderne kruisvluchtwapens als de Amerikaanse Tomahawk kunnen vanaf schepen, onderzeeboten en vliegtuigen doelen op meer dan 1500 km afstand met grote nauwkeurigheid aangevallen worden.

DE AS

De paladijn
trad naar voor

Hij trok plastic handschoenen aan
en hief een ijzeren mandje
en strooide de as in cirkels
over de drassige weide
bij de grens van Frankrijk
op een plek genaamd Watou

Na een tijdje strooien
bleef hij strooien

Trouw gebood
dat hij zou blijven schudden
Tot er geen as meer was

Trouw verstrooit de dingen, waaronder
de adem van de dode

Paladijn: ridder uit het gevolg van Karel de Grote. Held van Koning Arthur's tafelronde. Overtuigd aanhanger van iemand, met de bijgedachte aan hielenlikkerij.

Watou is een dorp in de Belgische provincie West-Vlaanderen en een deelgemeente van de stad Poperinge. Het werd voor het eerst schriftelijk vermeld in 1123, als Wathewa, wat **moerassige weide** betekent.

De Poëziezomer Watou werd gedurende 28 jaar (van 1980 t/m 2008) artistiek georganiseerd door de dichter Gwij Mandelinck (1937-2024) en zijn echtgenote Agnes Hondekyn. Het evenement vormde al die jaren gedurende twee zomermaanden een unieke dialoog tussen internationale beeldende kunst en poëzie.

De kunstmanifestaties leverden een aantal kunstwerken op: o.a. het Clausmonument (1993) van R. Raveel. Het is het enige ‘monument’ ter ere van Hugo Claus in Vlaanderen.

Aan de Kapelaanstraat-nieuwe begraafplaats bevindt zich het Memoriaalvenster Eddy Van Vliet. Van Vliet was een Vlaams dichter, tevens trouw bezoeker en deelnemer aan de Watouse Poëziezomers. Na zijn overlijden in 2002 wilde hij dat zijn as zou uitgestrooid worden in het Grensland, nabij de woning van Gwij Mandelinck. Het memoriaalvenster met zijn gedicht ‘Dood’, een ontwerp van Stéphane Beel, werd in een nabijgelegen weide geplaatst.

Aanpassing van het Hugo Claus monument, Watou
Geplaatst op 24 december 2023 door chrisenleny

“Bomen sterven staande”
Hiermee begint Gwy Mandelinck zijn inleiding in de Poëziezomer Watou catalogus van 1993 (Poëzie rond Roger Raveel). Je zou ongeveer hetzelfde kunnen zeggen van monumenten. Die zijn aan vermolming toe voor je aan preventie denkt. Monumentaliteit is nog moeizamer in stand te houden dan ontroering.

Het monument is een ode aan Hugo Claus en staat sinds 1993 op het Watouplein in Watou. Het bestaat uit drie delen, gemaakt door de beeldend kunstenaar Roger Raveel, die een goede vriend was van Hugo Claus. Door het lege silhouet van Claus laat hij ons kijken naar de dakpannen, de wolkenhemels, de auto's en de dorpelingen van Watou.

Behalve de beeltenis van Claus omvat het monument een in de Westhoek gevelde knotwilg, die in een korset van beton gevat is. Op de boom staat een vierkante spiegel, een vertrouwd motief uit het oeuvre van Raveel. De twee elementen worden met elkaar verbonden door een typische Raveel betonnen paal.

Het Hugo Claus monument en de herinrichting van het Watouplein.

Gedurende oktober/ november 2023 is het Watouplein (locatie van het monument) geheel vernieuwd. Volgens de omschrijving van het project (gemeente Poperinge) wordt het plein toegankelijker voor bewoners en bezoekers. Het ontwerp houdt rekening met de eisen van Onroerend Erfgoed. Het plein wordt volledig met Belgische porfierkasseien aangelegd en afgewerkt met opstaande veldborduren. (Dit zijn grote kasseien die als boord kunnen geplaatst worden.) De kasseien krijgen gesloten voegen, zodat het plein zonder pesticiden onderhouden kan worden. De open pleinfunctie wordt hersteld, met lindebomen op de westelijke en oostelijke zijde.

Aanpassing Claus monument

Het agentschap onroerend erfgoed zag het Clausmonument liever verdwijnen, maar bewoners en stadsbestuur wilden dat niet. “Het monument hoort nu eenmaal bij het plein.” Het Claus monument is nu bij de herinrichting verder naar de (uiterste) hoek van het Watouplein verschoven. Het behoud van het monument is positief en van belang voor Watou. Wat minder positief is, is dat het monument is aangepast. Het kunstwerk van Roger Raveel bestaat in feite niet meer. Dat is waarschijnlijk wat Gwy Mandelinck bedoelde met de “Vermolming van een monument”

Korte beschrijving van het oorspronkelijke kunstwerk

Het profiel van Hugo Claus in het monument werd uitgelaserd uit een inoxplaat. De betonnen knotwilg is een afgietsel van een exemplaar uit Watou, in de kop plaatste Raveel een spiegel die de omgeving opslorpt. In het midden staat een typische Raveel-paal. De drie onderdelen staan in de losse Watougrond, omringd door een ovaal grasveldje met houten afbakeningspalen er omheen. Roger Raveel schonk dit werk aan Watou als een blijvend restant van zijn zomer “Poëzie rond Roger Raveel” in 1993.

Op de plaat met Claus’ silhouet staan de inleidende verzen van diens Oostakkerse gedichten te lezen: ‘

‘Van het eigengereide
naar het merkbare
gaat de beschouwing.
Woorden, gekleurd of niet,
worden sleutels.’

Claus en Watou

Mandelinck: ‘Hij wilde geen straat, geen plein, geen adellijke titel, maar met dat beeld van zijn vriend Raveel was hij werkelijk blij. Dat merkte ik toen hij er voor het eerst naar kwam kijken.’

In maart 2018, na het overlijden van Hugo Claus, heeft Gwij Mandelinck, vriend van Claus en bezieler van de poëziezomers in Watou, bloemen en een afscheidstekst neergelegd aan het Hugo Claus monument waarin het silhouet van Claus is uitgesneden.

Op het kaartje tussen de rozen stond: ‘De zee is hoog, de wereld blauw. Nieuw leven groeit in mij. Dank Hugo, voor de grandeur van uw werk, en voor de vriendschap. Vanwege de Poëziezomers.’

Claus was twintig jaar lang elke Poëziezomer aanwezig in Watou en las telkens zijn werken voor tijdens de Codadag begin september, de afsluiter van de Zomer.

Het ‘vermolmd’ monument
Gemodificeerd monument, 11-2023

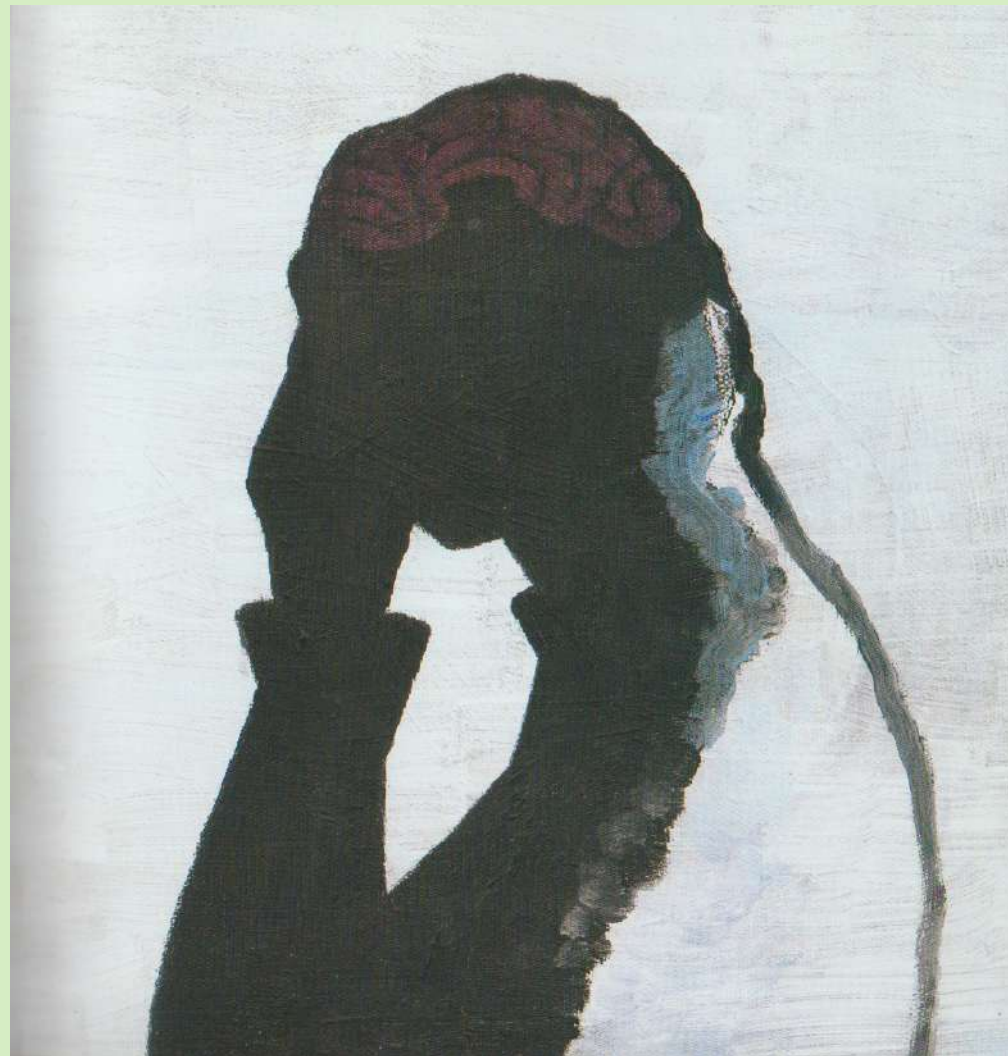
Wat maakt het een ander ‘kunstwerk’?

De oriëntatie van het monument ten opzichte van het plein en van de drie verschillende elementen onderling is volledig anders geworden. Hugo Claus keert nu het Watouplein de rug toe. De dichtregels staan nu (vanaf het plein gezien) aan de andere zijde.

De onderlinge afstanden van de 3 elementen zijn niet gerespecteerd. Zie de foto’s.

De klei voor de knotwilg, het grasveldje en de afbakening met natuurlijke houten paaltjes zijn geheel verdwenen.

Het lijkt mij voor Watou van groot belang dat dit iconische kunstwerk, dat herinnert aan de Watou Poëziezomers, weer in de oorspronkelijke staat wordt gebracht.

Bargoens: geheimtaal van dieven en landlopers. Onverstaanbare taal.

KLACHT

Het is in het bargoens
dat ik loens

De mongool die kon zingen
zoals ik had
het brein van een reptiel

O, onttover mij in oktober!

HAMLET

Een cycloop in golfbroek

Hij bried naar de bloesems
en naar het onzichtbaar vee

Aan de overkant
verdronk ooit Ophelia

Haar grimmige vetlagen
baarden haar meer zorgen
dan een kind

Af en toe spoelt er nog iets
van haar aan
bij het Westerstaketsel
een ellepijp, een kinnebak

Vgl. het gedicht *Ophelia*, pag. 151

Cycloop: reus met één oog, smid van Hephaistos, menseneter.

Waar de IJzer bij Nieuwpoort in zee uitmondt, wordt de rivier geflankeerd door twee staketsels. Het **Westerstaketsel** is 490 m lang, terwijl het Oosterstaketsel een lengte van 543 m heeft. Beide wandelpromenades werden gebouwd omstreeks 1865 en na beide Wereldoorlogen heropgebouwd.

Staketsel: rij palen, dwars door een water ingeslagen, teneinde de vijand het gebruik van dat water te beletten.

MAUSOLEUM

Zeven torentjes aan mekaar gelast,
gekoekt, gemetseld tot een abdij

Roetzwarte nevel vlotte
tot de zevende verdieping

Bijzienden verdrongen er
voor de rest van hun leven

De Staat richtte zich op,
een slaapdronken nijlpaard
maal honderd
Aan zijn poten zakten
duizenden steltlopers in de olie

In het nog zwartere
werd ik wakker
met mamma op mijn schoot

wiege wiege wa

Mausoleum: praalgraf, tempelgraf.

Mausolos was een Perzisch satraap ofwel gouverneur in de 4e eeuw v. C. in Carië. Hij voerde er een vrijwel onafhankelijk bewind als koning van 377 tot 353 v.C. In zijn hoofdstad Halikarnassos liet hij een grafmonument bouwen, het Mausoleum, een van de Zeven Wereldwonderen uit de oudheid. Het grootse bouwwerk had een vierkante onderbouw met zuilen en een piramidevormige, spits toelopende bovenbouw.

Volgens Herodotus, de voornaamste bron voor de Perzische provincies, deelde koning Darius I zijn rijk op in 22 provincies, met elk een vertrouweling aan het hoofd. De satrapen moesten elk jaar tribuut brengen (belasting betalen) aan de Perzische koning.

Omdat een satraap betrekkelijk vrij en autonoom was, kon hij, indien het gezag van de koning zwak was, gebruikmaken van de situatie en vrijwel onafhankelijk fungeren. Hierdoor werd het Perzische Rijk verzwakt. Enkele van deze zelfstandige satrapen waren Maussollos en Mazaïos.

Maussollos

Louis **Roederer** is een champagnehuis, gevestigd in Reims. In 1833 erfde Louis Roederer het bedrijf en vernoemde het naar zichzelf: "Champagne Louis Roederer".

Roederer verkocht een groot deel van de omzet in Rusland. Een van de tsaren (Nicolaas II?) wenste een 'eigen' fles te zien om zich van de andere Russische klanten te onderscheiden. Daarom werd een kristallen fles vervaardigd. Dit **kristal** is zo sterk dat de fles geen ziel nodig heeft.

Het bedrijf had groot succes tot de Russische Revolutie en de Amerikaanse Drooglegging een groot deel van de vraag deed verdwijnen.

ROEDERER KRISTAL

De druiven van het verleden
brouwen het amber
van dit ogenblik

De glorie in het koolzuur
in dit bruisend uur

Gouden nachten
zijn ons heden

Luister. De duiven van de morgen
Nog al die schuimende dagen
nog al die duizelende jaren

In *Het Laatste Bed* (1998) op pag. 64 heeft Emily Hopkins dit recept op het briefpapier van hotel Luxor geschreven: *Sodium thiopenthal* en je bent buiten westen, dan *pancuronium bromide* en je longen begeven het, en als laatste *potassium chloride* en je hart stopt. Niet te vroeg.

(*Veelgehoorde klacht bij acteurs. A.B.*)

REPETITIE

Ik wil dood
Zoals vijfenveertig procent
van de Belgen

Ik heb niemand
‘Omdat je nooit in liefde
hebt geïnvesteerd, liefje’

Ik begin
Ga verder
Sodium thiopenthal
Zo, je bent bijna buiten westen
Dan pancuronium bromide
Je longen begeven
Dan potassium chloride
En je hart houdt op

Dat kan ik nooit onthouden

WORM

Genoeg gebedeld
Genoeg gekwaakt
om haar en haar strelen
en beten

Zij die rijst van tussen
het hooi en kronkelt
onaangeraakt
Zie hoe hij groeit

de worm die door tijd
en liefde aangeraakt
ontwaakt, ontbloeit

NOOIT KWAAD

Kwaad kan het nooit, het begeren
naar wat ons voortdurend ontsnapt
Alleen het verzuurd beheren
ceremonieel opgelapt
kan ons leven bezeren

Verander nu gauw
van kleren
Verzaak aan rekeningen
Vertrouw op haperingen

Een **wingewest** is een gebied dat gebruikt wordt om winst te behalen, ofwel een economisch geëxploiteerde landstreek, meestal door overheden, tegen onredelijk lage prijzen.

Simulacres: schijn-, drogbeelden

DEFINITIES

De mensen? Zij leven in een waan
en wee hem die dit niet weet.

De woorden? Uiteraard het leven niet,
hooguit voorlopig een wingewest.

De vrienden? Hun orakels uit de maat,
desolaat, slissend.

De liederen? Geblaat omtrent
onnoemelijke feiten.

De feiten? Beelden en modellen
des simulacres.

ZIJ

I

Zij die alles letterlijk opvat
met de beste intenties
zoals die doorlopende
redevoering tot haar katten

Tussen de katten
kniel ik, flutterig
een gunst voor de kunst

Zoals je mij ooit kuste
aan de Belgische kust

II

Zij had
Venetiaans blonde grillen
Hoe moet ik dit overleven?
In een listige bitse stilte
verwachten, overnachten?

Mijn vleesgeworden gestotter.
Haar opzoeken tot in de Venetiaanse
gaanderijen
Verdonkerende lenzen
de gevlekte adamsappel
de transparante hongeroedemen

En elk uur is minder
dan de vlinder
die vluchtiger dan de spin
vlucht in een perk van wimpers

Vergelijk met *Elk Uur*, pag. 133:

Verdonkerende lenzen
Gevlekte adamsappel. Transparante
hongeroedeem

En elk uur is minder
dan de vlinder
die vluchtiger dan de spin
vlucht in een perk van wimpers

III

Zij schuift uit zijn blikveld
Verblind door zon en leeuw
op onzichtbare schaatsen
Verblind door hond en sneeuw

Haar handschoen in de riool
is de bananenschil
waarover zij zal stuiken
tot op het laatst
onvermurwbaar

Stuiken: neervallen, neerstorten.

Dit gedicht werd eerder gepubliceerd in *Wreed Geluk*, in de reeks *Een Aap in Efese*, 9:

Wat zij zei?
‘Alleen fragmenten zijn gezond verstand.
Akkoord? Waarom ben je vrij?
Omdat je ongestoord een slaaf kunt zijn.
Desnoods de mijne.
Er is wel één eis.
Geef op wat voor je neus ligt,
bewaar wat in je is
maar niet gewaargeworden werd.
Niets spreken, niets verbergen.
Alleen het onvermoede, het verraste.’

‘Wat een gezeik,’ zei zij en
zakte door haar knieën en plaste.

IV

Wat zij toen zei?
‘Alleen fragmenten zijn gezond verraste’
Akkoord? Waarom ben je vrij?
Omdat je ongestoord een slaaf kunt zijn?
Desnoods de mijne?
En dan?

Mens, geef wat voor je neus ligt
bewaar wat in jou is
maar ongewaar is gebleven
Alleen het onvermoede,
het verraste, het verassende

‘Wat een gezeik,’ zei zij toen
en zakte door haar knieën
en plaste

V

Zij snuift

Onder de blauwe plekken

Zij zit gehurkt
in haar stilte

Zij eet kattenvoer
zij rookt menthol
in een pijpje
zij ligt schaamteloos
te bloeden
De menselijke hazewind

Nymfo: < Nymfomanie (v. Gr. numphè = meisje, jonge vrouw, mania = razernij) is een vrijwel onverzadigbaar seksueel verlangen en hoog libido bij vrouwen en vrouwelijke dieren.

Lijntje: ze snuift een lijntje cocaïne.

VI

Zij telefoneert
De telefoon besmeurd met lipstick
en pancake

Egyptisch, nymfo
‘Speelde verdienstelijk volleybal’
zegt de coach

Een lijntje in de wc. Gauw
Gilt, waar is mijn rode tasje?
Zij stort zich op Gilda, haar vriendin

Mijn rode tasje!
Zij rent het huis uit. Komt terug
Ik vraag of ik iets moet meebrengen
Ja. Een doodskist met velvet-lining

Zij inspecteert haar dijen
Zij zit voor de spiegel
Praat doorlopend tegen de
tv-presentator. Toont hem haar
kont met de paarse plekken
‘Zal ik op je gezicht gaan zitten?’
Nee? Wat wil je?

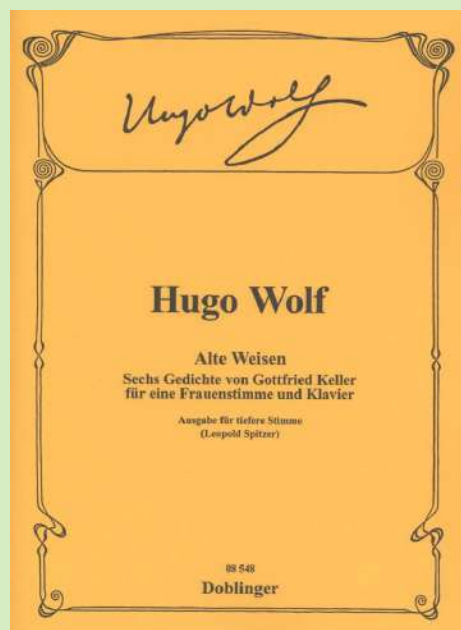
Zij grinnikt

Ik wil voor vijfhonderd dollars
coke in mijn reet

Komm mit mir ins Chambre séparée is een lied uit "Der Opernball" van Richard Heuberger, met een tekst van Heinrich Waldberg en Viktor Léon.

Nonkel Miele: zie Johan Velter, in deel 2, pag. 289 - 291.

Hugo Wolf (1860 - 1903) schreef Liederoeuvre, waaronder *Alte Weisen*: 6 liederen op teksten van Gottfried Keller. Wolf had een zwakke psychische gezondheid en kon weinig tegenslag verdragen. Perioden van koortsachtige creativiteit werden afgewisseld door zware depressies. Hij werd in 1898 opgenomen in het Landesirrenanstalt in Wenen, waar hij krankzinnig werd en stierf.

Wolf was een volkomen met de dichters vergroeide componist.

Vandaag wordt hij beschouwd als een van de belangrijkste exponenten van de Duits-Oostenrijkse muzikale laat-romantiek. Vooral de sopranen Elisabeth Schwarzkopf en Jo Vincent, bariton Dietrich Fischer-Dieskau en de pianisten Erik Werba en Gerald Moore hebben zich bijzonder ingezet voor Wolfs oeuvre.

ALTE WEISE

Moeder zong het in het Frans
 Vader in het Duits
 Min of meer gelijktijdig
 ‘Komm mit mir
 ins chambre séparée’
 De Duitse soldaten
 schoten in de lucht en salueerden
 Een verdwaalde kogel
 trof nonkel Miele
 in zijn rechterbil
 Nonkel Miele was razend
 ‘Die kogel had ons Pierke
 kunnen treffen’
 Een drietal weken later
 werd Pierke getroffen
 door een hersenbloedontsteking
 of een longontsteking
 of zijn treurnis om de gang van de wereld
 Pierke werd in het duin
 begraven
 Nonkel Miele zong iets van Hugo Wolf
 ‘Alte Weise’ geloof ik

GEEN TIJD OM TE BEMINNEN

De trein vertraagt, geeft een gil
en stopt midden in de natte weiden
Mist vlot in het rijtuig

Tijd om te bezinnen

Daar zit ik dan terwijl de tijd verslenst
naarmate de horizon ros wordt
en goud en koninklijk blauw
en dan vergaat in het
duister
Zover heb ik het dus geschopt

Geen tijd om te beminnen

Geen talent voor berouw
Hooguit de vergetelheid
Gedoemd tot vermenigvuldiging
Er is altijd een tweede oorlog voorhanden

Men verzenkt hele provinciën,
Kosogevaren, Timorvrezin
O, de obscene vertraging
van de schijnverdragen!

Een meeuw zwart van de olie
klapwiekt tegen het rijdend treincoupé

Verslensen: slap worden, verwelken, verleppe.

In het gedicht *Begin* op pag. 8 stond:

Begin. Herinner je
Zee van tijd
Reizen is geen vluchten

(...)

Verwachtte men mirakels
van kandelabers?

REIZEN

Begin. Herinner je
Reizen is vluchten
Een zee van tijd

Ik heb Apaches zien landen
Ik heb de zee zien branden

En zwart is het ineens donker
Ik spreek in zwart
Ik adem zwart

In de kelder krijg je een kind
‘Mama, den ellentriek is kapot’
En men ontsteekt kaarsen en mirakels
en knielt voor een kandelaar

‘s Ochtends de schaduwen
van zwaluwen, zwervend
zwermend

Een zee van tijd
voor de duizenden
ontmande Congolezen?

Foliant: boek in folio- formaat. Lt. folium = blad.
In het algemeen: een boek in het grootste formaat.

Faliekant: verkeerd, mis, fout.

Efemeer gaat op het Griekse ἐπ- ἡμερος terug, dat 'kortstondig, één dag durend' betekende. Van ephèmeros is ook efemeriden afgeleid, de benaming voor eendagsvliegen. En efemere planten zijn planten die het slechts zeer kort op een bepaalde plaats volhouden.

FOLIANT

Prinses,
moet ik geloven dat ooit de aap
de haren van zijn pels
verloor
overeind kwam
rechttop liep
naar het licht wankelde
een god heeft uitgevonden
(alook de viltpen, de schedelmeting
e-mail, euthanasie
de Sixtijnse Kapel (onherroepelijk
gerestaureerd met kersenjam)
de scanner, de standaard
en testosterone)
om aan te tonen
dat ik er was
ben geweest
als fataal faliekant foliant
in een zee van tijd

Prinses,
heb je de kerstboom al verbrand?
Ben je nog tegen mij bestand?
Ik streel je en vind geen kwaaltje
(ook geen redelijke gedachte
hoe lokaal, hoe efemeer)
Ik zie jou zienderogen genezen, maar een
schaduw blijft achter jou rennen
de schaduw van drie natte oude rosse
katten.

ELK UUR

Wie wil niet rijden, vliegen, varen?
Met vleugels op leven en dood
De vlieger daalt over de baren
De weerschijn van een verdrongen boot

De kleren van de herinnering
aan de waslijn in de witte wind
De kleuren van elke dag: feest
en rouw voor het verjarend kind

Tot aan je mond: het water
de wieren, algen, kroos
Hoor de hond van vroeg of later
die blaft naar de zwarte roos

Zienderogen neemt het gelovige toe
Verwoestende spiegels
Verdonkerende lenzen
Gevlekte adamsappel. Transparant
Hongeroedeem

En elk uur is minder
dan de vlinder
die vluchtiger dan de spin
vlucht in een perk van wimpers

Vergelijk *Zij* II, pag. 121

Kwartetten

Vergrendeld: vgl. pag. 56:

Zijn wij vergrendeld.
Kleren zonder lijf.
En nu maar blijven staren
Staren
Naar de gevaarlijke zones.

Én *Made in Belgium*, pag. 6

Zijn wij vergrendeld?
Kleren zonder lijf
schaduwen
die blijven staren
staren naar de dodelijke
zone

Men begroet: vgl. pag. 54, nr. 12:

Men begroet ons niet
Waarom zou men? Vertrouwen
Is iets voor later
Is iets voor een toekomst vol littekens,
Onze lettertekens.

Én *Made in Belgium*, pag. 8

Men groet mij niet op straat
Waarom zou men?
Vertrouwen is iets voor veel later
Een toekomst vol littekens
onze lettertekens

1

Vergrendeld
in kleren zonder lijf
En staren
staren naar de gevaarlijke zones

2

Men begroet ons niet
Men zegt: De groeten!
Vertrouwen is voor later
voor een toekomst vol littekens

3

De zang van het zand
De schommelende boei
Het geloei van goden
in de branding

wassalon: vgl. *Made in Belgium*, pag. 16:

De nacht valt nooit in het wassalon.
In de elektrische dageraad
Zoemen de gewaden,
Tollen, ruisen, eindigen bijna.
Bijna gerustgesteld.

4

In de elektronische dageraad
van het wassalon
zoemen de gewaden
ruisen de uniformen

5

Naar huis, naar huis!
Onderweg belicht
de vuurtoren
de verdrinkende kinderen

6

De schildklier
is een wrede bloem
Zij vermenigvuldigt
zich zienderogen

7

De dieren van vóór de tijd
van de mensen
blijven kweken, onzichtbaar
onhoorbaar gekweld

8

Zingend in de rij
leerden wij verwoesten
op de maat
van de Blue Bell Girls

9

Vele mensen zouden
broeders zijn?
Alle?
Vermomd als obers?

Bluebell Girls at the Lido: Miss Bluebell, Margaret Kelly, in the center of the group with the Bluebell girls after the show. January 1986

Bluebell Girls is de naam die wordt gegeven aan de cabaret- en showdansers, beheerd door Miss Bluebell, ook bekend als Margaret Kelly

De danseres Margaret Kelly (1910-2004) kwam uit Ierland en kreeg de bijnaam 'Miss Bluebell' vanwege haar blauwe ogen. In 1930 vertrok ze naar Parijs om te dansen bij de Folies Bergère en richtte na slechts twee jaar haar eigen dansgezelschap op genaamd The Bluebell Girls. Ze stonden in de shows van de Folies de Bergère.

Vanaf het begin engageerde Miss Bluebell lange dansers die meestal een klassieke opleiding hadden genoten, maar te lang waren geworden voor het ballet. Dit werd nog geaccentueerd door het dansen op hoge hakken. Na de 2de W.O. begon Margaret Kelly samen te werken met Donn Arden, een Amerikaanse producer en choreograaf van het cabaret le Lido de Paris op de Champs-Élysées. De ‘Bluebell Girls’ werden al snel de sterren van de show en bouwden zo een internationale reputatie op.

Het concept werd snel een internationale organisatie met meerder dansgroepen die de wereld over toerden. In de jaren vijftig maakten ze hun debuut in Las Vegas, dat uiteindelijk ook naast het Lido in Parijs, een vast hoofdkwartier werd van de Bluebell Girls.

In 1986 ging Margret Kelly met pensioen en verkocht ze de naam “Bluebell” aan het fameuze Lido de Paris. Het Lido sloot in juli 2022 haar deuren als cabaret. Het theater is verkocht aan de Groupe Accor en is nu een musical theater. Hotelgroep Accor zag als overnemer geen toekomst meer in het cabaret. Een Frans icoon is verdwenen.

Meniscus:

Waait een leven: vgl. *Made in Belgium*, pag. 47:

Waait zo een leven voorbij?
 Met nauwelijks een gezicht?
 Waren wij waarlijk
 Die hoop ongepoetste schoenen.
 Die schuldige nek, die bange kont?

10

De gekleurde papegaai
 zingt niet, spreekt niet,
 Hij herhaalt het geluid
 van de scherven op zijn rug

11

Jouw oogschaduw
 Jouw gekwetste meniscus
 Botte strelingen
 zoete wapens

12

Waait een leven zo voorbij?
 Met nauwelijks een gezicht?
 Waren wij die hoop schoenen
 die schuldige nek, die bange kont?

Elke dag kerstmis: vgl. Pag. 44:

Elke dag Kerstmis
 Elke nacht een kermis vol gevaar.
 Elk uur veegt de memorie weg.
 Elk ogenblik hoor je de beulen
 Op zolder.

Én *Made in Belgium*, pag. 50:

Elke dag kerstmis
 elke nacht een kermis vol gevaar

Hoor je de beulen?
 Op zolder

De beulen zijn blind:

Vgl. Pag. 46:

De bewakers zijn blind
 als de wet
 Zoek ons in voorbije
 streken. Daar jagen
 vluchtelingen naar
 regenbogen

Én *Made in Belgium*, pag. 55:

De bewakers zijn blind
 Als de wet.
 Zij zoeken ons in onderbelichte
 Streken. Zij als wij,
 Vluchtelingen naar een regenboog.

De wegwijzers: vgl. pag 48, 5:

De wegwijzers wijzen
 naar de oorlog

13

Elke dag kerstmis
 Elke nacht een kermis
 Elke gedachte verjaagt de herinnering
 Elk ogenblik hoor je de beulen

14

De beulen zijn blind als de wet
 Zij strelen ons in onderbelichte
 streken over
 een regenboog vol scherven

15

De wegwijzers
 wijzen naar de oorlog
 een donkerte die doorlopend
 dooft

Wij wonen in
een voorlopig verleden

En *Made in Belgium*, pag. 56:

De wegwijzers wijzen
Naar de oorlog,
Een donkerte waar ooit zonnewijzers
Stonden. Wij wonen er soms
In een voorlopig verleden.

De vrouw plenste, zie pag. 48,6:

De vrouw plenste, poetste
en struikelde over haar emmer
(buiten beeld gelukkig)
De man opende zijn gulp
bespat met dromen

Én *Made in Belgium*, pag. 62:

De vrouw plenste, poetste
En struikelde over haar emmer.
Behoedzaam buiten beeld
Opende de man zijn gulp,
bespat met dromen.

De avond snurkt: zie pag. 49, 8:

De avond snurkt
De stal knort
De wereld is als een zeug
zo roze
De wijsheid van varkens
naakter dan een vrouw

Én *Made in Belgium*, pag. 64:

De avond snurkt,
De stal knort.
De wereld is als een zeug zo roze.
De wijsheid van varkens
is naakter dan een vrouw.

16

De vrouw plenste, poetste
en struikelde over haar emmer
Bevend opende de man
zijn gulp bespat met dromen

17

De avond snurkt, de stal knort
De wereld is als een zeug zo roze
De wijsheid van varkens
naakter dan een vrouw

18

Het waanzinnige van speeltuinen
Het vluchtige van vluchtelingen
Het tevergeefse van
egocentrische cirkels

Een **semafoon** (ook wel: bieper/pieper, pager, buzzer) is een apparaat dat kan worden gebruikt om iemand een signaal of een tekstbericht te sturen. Daarvoor is een semafoon uitgerust met één of meer telefoonnummers, die door de oproeper kunnen worden gekozen. Als reactie op de oproep wordt door de semafoon een audiosignaal afgegeven, knippert er een lampje of verschijnt er een bericht in het venster (afhankelijk van de mogelijkheden en de instellingen van de semafoon).

Semafoons werden tot ver in de jaren negentig veel gebruikt, maar zijn in veel gevallen vervangen door mobiele en digitale gsm-telefoons (2G) die de mogelijkheid boden tot spraak- en tekstberichten.

Waar blijf je?: zie pag. 50, 10:

Het sneeuwde naar binnen
 Het vroor links en rechts
 De bedreigde soorten
 (zwaan, eend, meeuw)
 sneuvelden van de hitte

En *Made in Belgium*, pag. 84:

Het sneeuwde naar binnen.
 Het vroor links en rechts.
 De bedreigde soorten: de zwaan
 de eend, de meeuw sneuvelden
 van de kou. Wachtend op jou.

19

Mijn koude, mijn regenbui
 mijn struik, mijn slakkenhuis
 mijn dwangbuis. Zo dans ik
 elk voornaamwoord een semafoon

20

Waar blijf je? Het vriest
 De bedreigde soorten, de zwaan
 de eend, de meeuw sneuvelden
 van de kou, wachtend op jou

21

Blindeman, kijk haar aan
 Tuinman, plant haar in je schedel
 Bakker, lik haar nekhaar
 Schoolmeester, straf haar billen

22

Haar wervels fluisteren
Kom er in, liefje, helemaal in
Slaapdronken gehoorzaam ik
van achter mijn mistige misdadige bril

23

Hoe vaak wuifden wij niet
aan de kade naar die
Egyptische drel
'Adieu, Isis, tot in de hel'

24

In de spiegel. Ik zie je denken
Is het niet zonder weerga
dat ik in kwik en zilver
zonder mezelf besta?

Muurschildering van Isis (museum van Karnak in Egypte)

Isis stond bekend als vruchtbaarheidsgodin en als een meesteres van magie. Haar man Osiris werd gedood door zijn broer Seth en zijn lijk in stukken gesneden. Isis, geholpen door Anubis, de jakhals-god die het balsemen uitvond, verzamelde de stukken en wist door haar magie zwanger te worden van een zoon, Horus, die zijn vader zou wreken en diens plaats op de troon innemen. Osiris werd heerser over het dodenrijk en Isis was permanent op zoek

naar hem. Er is een versie van de mythe van de strijd tussen Horus en Seth, waarin Isis probeerde haar broer - ondanks diens wandaden - te redden. Daarop werd Horus woedend en hakte haar hoofd af. Maar Thoth verving het hoofd van Isis door dat van een koe. De koe was het symbool van liefde.

De farao's van de 1e dynastie noemden zich afstammelingen van Isis. Er komen ook vrouwelijke farao's voor. Isis en Osiris staan later model voor het Egyptische koningschap. Een koning huwde bij voorkeur met zijn zuster, bij zijn leven was hij een Horus, en schreef een van zijn namen met de Horusvalk erboven. Bij zijn overlijden werd hij een Osiris en als zodanig vereerd.

Kenmerkend voor Isis is de troon, waarop zij doorgaans plaats neemt, en die op zich als symbool voor de godin geldt en in de hiëroglief van haar naam voorkomt. Het is een teken van opperste macht en gezag. Ook de Isisknoop is kenmerkend. Dit is een soort wrong in het kleed waarmee de nauwe relatie tussen aarde en hemel wordt gesymboliseerd, en die ook door haar priesteressen werd gedragen.

De historicus Diodorus van Sicilië meldt in zijn geschriften dat Isis als uitvindster van de landbouw werd vereerd en eveneens als grote heemeesteres. Zij was ook degene door wie (of onder wie) het eerst de wet van rechtvaardigheid in het land werd ingesteld. In dat systeem was het voorgeschreven *"dat de koningin grotere macht en eer toekwam dan de koning en dat in het privéleven ook de vrouw autoriteit zou hebben over de echtgenoot, en dat de echtgenoten er in het huwelijkscontract zouden in toestemmen hun vrouw in alles gehoorzaam te zijn"*.

25

De lijnen van haar lijf
een huiselijke glorie
Een eigengereide anatomie

26

Samen in een zacht geweld
tot de ziel met haar wormen
stikt in haar mensenvacht
uitgetekend, eindelijk geveld

GOLGOTHA

Nog twee weken en het is zover
Glorie of vernietiging
Miljoenen zwetend van de zenuwen
of dansend van jolijt

Want volgens de schriftgeleerden
komt voor dat millenium
God terug naar Jeruzalem
Uitverkoren of niet
wat God gebiedt zal gebeuren!

Bij de poort staan de camera's
opgesteld
Het geweld van Internet
vertakt onderaards
Bij de Olijfberg
worden kaf en koren uitverkoren
De jonge profeet
decreteert
welke heilige mag regeren
welke heiden mag creperen

Wat heeft de jonge god
met doornenkroon
nu weer verzuimd?

Hij die van alle walletjes eet,
heeft het puin van Golgotha
geruimd

'Eet. Eet nog eens goed,' zegt zijn moeder
'Voor je laatste bankroet'

Prinses Mathilde kreeg de titel van prinses van België op 4 december 1999, de dag van haar huwelijk met prins Filip.

Mathilde d'Udekem d'Acoz werd geboren in Ukkel op 20 januari 1973 en is de dochter van Patrick d'Udekem d'Acoz en gravin Anne Komorowski. Ze heeft de Belgische nationaliteit. Ze liep lagere school in Bastenaken en voltooide haar humaniora in het "Institut de la Vierge Fidèle" in Brussel. Zij vatte nadien de studies van logopediste aan in het "Institut libre Marie Haps" in Brussel, waar ze in 1994 afstudeerde.

Tussen 1995 en 1999 oefende zij het beroep van logopediste uit in een eigen kabinet in Brussel. Daarnaast ondernam zij aan de Université Catholique de Louvain studies in de psychologie die ze beëindigde in 2002.

De vis, als teken van de Christenen. In de eerste eeuwen, in de katacomben, was het codewoord voor Christus: ιχθυσ, acrostichon voor Ιησους Χριστος θεου Υιος Σωτηρ: Jezus Christus (de gezalfde), zoon van God, redder.

Ichthys as adopted as a Christian symbol.

An early circular ichthys symbol, created by combining the Greek letters ΙΧΘΥΣ, Ephesus.

En hij sprak tot zijn moeder en wedervoer
‘Ik wil nog tot woensdag blijven
leven.’ En zij zei
‘Is dat wat je wilde?’
Hij grinnikt

‘Nee, een foto van Prinses Mathilde.’

Kan het dommer, dover
dan een vis
(Het teken van de
Christenen)

WAT HET MEISJE VAN BAGDAD ZEI

Ik heb minnaars genoeg
 (luizen in de mouwen van mijn jas)
 maar ik ga naar hem toe
 die mijn naam op zijn buik heeft geschreven,
 die mij zal pellen als een garnaal
 die mij zal pletten als een molensteen
 mij zal doen schreien zonder tranen,
 doorboren zonder pijn.

Ik hoor hem. Hij heeft zijn kogelvrij vest aan.
 Hij komt, hij rent in de vallei.
 Ik ruik zijn geur al in mijn tent.
 Ik heb de haartjes van mijn nest geplukt,
 mijn plooien karmozijn geverfd.

O, kom in mij, gauw,
 want ik ben van zinnen.
 Mijn plekje van liefde miauwt,
 ik sterf van binnen.
 Mijn hele lichaam bloost
 als jij het openplooit
 tot mijn rechterteen
 mijn linkeroorlel streelt.

Mijn moeder en mijn tantes
 babbelen over fatsoen.
 Fatsoen zal nooit mijn zuster zijn.
 Ik ken geen andere wet dan wellust.
 (Maar die fatsoenlijke moeder van mij
 heeft wel mijn dildo gestolen!
 Beken het , mama!)
 Of vallen jullie alleen militaire doelwitten aan?

Jij, jongen, vul me verder, dieper,
 want ik ben hol als de kruiken
 op de markt van Assouan.

Aswan (**Assoean**), 220 kilometer ten zuiden van Luxor, is Egypte's zuidelijkste stad. Het grensde aan Soedan en was eeuwenlang "De poort naar Afrika". Het ligt op de oostelijke oever van de Nijl. De *soek*, ofwel markt, is zeer bekend.

Als ik je hoor hijgen
word ik heiliger dan de tulband
van de Profeet.
Kijk, jongen, de teder geschramde vijg
dampt van je warmte.

Vgl. Het gedicht Damp op pag. 81.

Zweetdoek: toespeling op de zweetdoek van Veronica.

Toen Christus zijn kruis de berg Golgotha op droeg, wiste hij zijn zweet af met een doek die Veronica hem aanreikte. Zijn gezichtsafdruk bleef op miraculeuze wijze in de doek achter. Dit wonderbaarlijke, 'ware gezicht' (vera icon) groeide uit tot het 'standaardportret' van Christus. Het werd in de 15de eeuw een favoriet onderwerp in de devotieschilderkunst.

Voor sommigen verwijzen 'vera' en 'ikon' naar de naam Veronica.

DAMP

Waar zij gehurkt zit
tegenover de Oceaan
is de vloot van Filips de Tweede
vergaan.

Verwoest de gouden schepen
verdonkeremaand de ladingen
miniaturen, kristallen, instrumenten, hoeren.

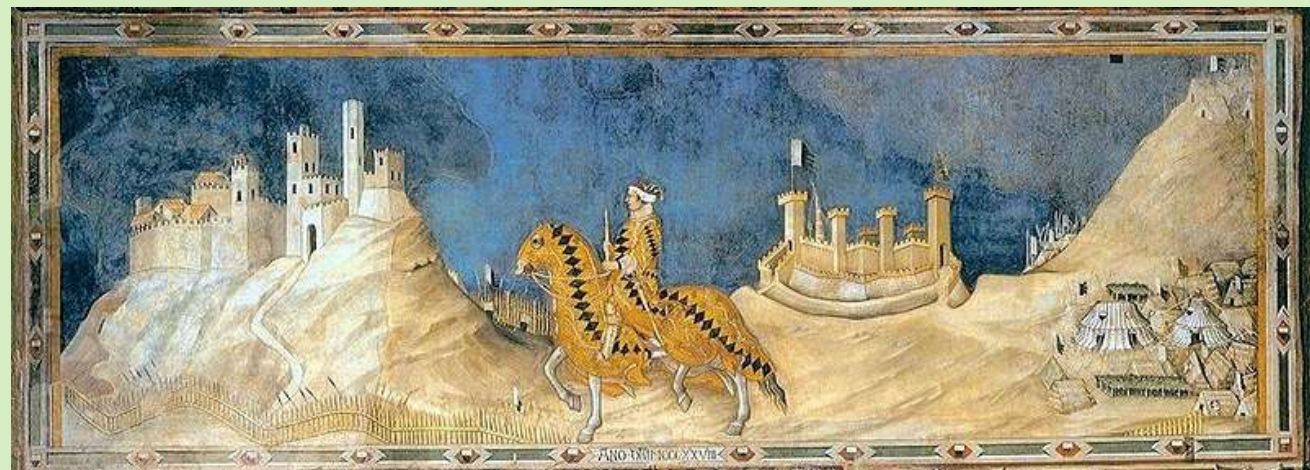
Binnenskamers zie ik
mijn gezicht in haar gezicht
als in een zweetdoek
bedoomd als dauw
fosforescerend

Met haar ondermaats
gegichel
rukt zij haar brokaten jurk
opwaarts in het donker
en hees zegt zij
Jij en ik, wij zijn de afgrond

(spelling juist. Ook: gegiechel)

Simone Martini (Siena, 1284 – Avignon, 1344) was een Italiaans kunstschilder. Hij was erg origineel en invloedrijk in de Sienese kunstwereld. Na bestudering van zijn schilderijen blijkt dat hij in veel van zijn werken elementen van werken van Duccio, Giotto en Franse kunst heeft gebruikt. Hij gebruikte veel technieken voor dieptewerking die ontwikkeld waren door de Sienese schilder Duccio di Buoninsegna, de belangrijkste schilder in Siena van zijn tijd.

Het meeste van Simone Martini's werk is religieus. Aan hem wordt echter ook een van de eerste niet-religieuze werken toegeschreven, een portret van een Siënese generaal te paard (1328-1330).

Guidoriccio da Fogliano bij het Beleg van Montemassi (Italiaans: Guidoriccio da Fogliano all'assedio di Montemassi) is een fresco op de westelijke muur van de Sala del Mappa Mondo in het Palazzo Pubblico in Siena. Het toont de commandant van de Sienese troepen, Guidoriccio da Fogliano, te paard tegen de achtergrond van een landschap waarin zich het beleg van Montemassi afspeelt.

Lange tijd is men ervan uitgegaan dat het werk in 1330 is geschilderd door Simone Martini (1284 -1344). Deze datering maakte het tot een van de eerste wereldlijke portretten en een van de eerste monumentale landschapsschilderijen. Het wordt algemeen beschouwd als een meesterwerk van Europese schilderkunst.

Paus Benedictus XIII, de zoon van een bakker, en onvermoeibaar inquisiteur tegen de Katharen, hij die de op het capitol van Rome tot dichter gelauwerde Petrarca tot zijn hofdichter had benoemd, verzocht in 1339 Simone Martini om naar Avignon te komen en fresco's te schilderen voor het Palais des Papes en de kathedraal. Daar ontmoette Martini in 1340 de dichter en humanist Petrarca, die vol lof was over zijn werk. Petrarca eerde hem bovendien in twee sonnetten. Martini zou voor Petrarca een portret hebben geschilderd van zijn muze Laura.

SIMONE MARTINI

Een ellendig gevecht
ontaardt in heiligenverklaring

De paus moeide er zich mee
Zijn latijn was te ziek.

Het dogma maakte van de martelaar
een makelaar

Het ongeloof
teistert de gelovigen
in de verzorging

Verpleegster, in uniform, olijk
mongooltje, onrechtvaardig,
slachtoffer, hoe lang nog?

Wij zitten in ongenade, in
hetzelfde schuitje

Zelfs de zeeleeuw in de Zoölogie
is verbijsterd
door het moeras
van zegeningen

SOMS

Hij wordt wakker omdat hij duidelijk
zeer duidelijk zijn naam hoorde gesmoord
en daarna: kom, popje, kom.
Dit iets onduidelijker.
Kom terug?
Hij leeft met zijn moeder
voorovergebogen.
Soms is zij dood.
Dan loopt hij nog dichterbij de aarde.
Door de knieën zakkend,
dichter dan grint, dan keien dan gras.
De volgorde
bij de slager: 2 gehaktballen op ma.
Op di. Kotelet
wo. Soep
Hij spreekt tot de muren.
Hij haalt zijn schouders op.
De dood is een kinderziekte.

Zie p. 112: Hamlet. Symmetrie, parallelle.

HAMLET

Een cycloop in golfbroek

Hij brieset naar de bloesems
en naar het onzichtbaar vee

Aan de overkant
verdronk ooit Ophelia

Haar grimmige vetlagen
baarden haar meer zorgen
dan een kind

Af en toe spoelt er nog iets
van haar aan
bij het Westerstaketsel
een ellepijp, een kinnebak

OPHELIA

De zon werd wakker

Ik aanschouwde Ophelia's
grimmige vetlagen
die haar niet minder
zorg baarden dan een kind
of het onzichtbaar
loeiend vee

Hamlet aarzelt
Cycloop in zijn golfbroek
Wrikt de straatstenen los
die zullen dienen voor
de gewapende opstand
binnen dertig jaar

Ophelia verdrinkt
vrij vaak
Hamlet loert naar afval
bij het Westerstaketsel
Af en toe spoelt er
oorlogsbuit aan
een elleboog, een kinnebak

Lt. Vulgaris = algemeen voorkomend, gewoon, alledaags. (Tgv. het zeldzame). Ook: gemeen.

Een prachtige analyse van Venus Vulgaris en V.nus vulgaris p. 170:

VENUS VULGARIS

Glorie van de oester
Halleluia van de dijen

Gekietelde poliep

Doorwoelde lakens
Onvolkomen dromen

Ergens elders haar klamme liezen
Terwijl haar ogen bevrozen

Vervoering
verschuiving
Verademing

En mijn prognose:
Venus vulgaris

Modest Moessorgski (1839 – 1881) was een Russisch componist.

Hij schreef voor piano, waarna zijn werken (postuum) door anderen, onder wie Maurice Ravel en Nikolaj Rimski-Korsakov werden bewerkt en georkestreerd. Na enkele voorspoedige jaren, met als hoogtepunt het schrijven van zijn opera *Boris Godoenov*, raakte zijn leven door overmatig drankgebruik in verval. Hij stierf op 41-jarige leeftijd. De schilder Ilja Repin schilderde hem enkele dagen voor zijn dood, toen hij al in het ziekenhuis verbleef. (Zie foto).

Naast de al genoemde opera *Boris Godoenov*, naar Aleksandr Poesjkins drama over het leven van de gelijknamige tsaar Boris Godoenov, componeerde hij de pianocyclus *Schilderijen van een tentoonstelling* (1874), een aantal korte stukken naar een beeldend onderwerp. Dit werd wordt algemeen beschouwd als hét voorbeeld van programmamuziek, d.w.z. instrumentale muziek die een buiten die muziek gelegen programma volgt, in dit geval schilderijen en tekeningen van zijn vriend Viktor Hartman, die het jaar daarvoor gestorven was.

Moessorgski valt moeilijk bij een bepaald genre in te delen. Wat zijn kunst betreft had hij een duidelijke stellingname: kunst is geen doel op zichzelf, het is een middel tot communicatie met mensen. Terwijl anderen ervan overtuigd waren dat de menselijke rede strikt gecontroleerd werd door de wetten van de muziek, ziet hij als de functie van muziek niet zozeer het opwekken van gevoelens, als wel die van de rede. Terwijl anderen erkenden dat kunstenaars als Palestrina, Bach, Gluck, Beethoven, Berlioz en Liszt de wetten van de kunst bepaald hebben, was Moessorgski's mening dat deze wetten niet onveranderlijk waren, maar veranderlijk en ontwikkelbaar, zoals alles in de binnenwereld van de mens.

Kartinki s Vystavki

De schilderijtentoonstelling van Moessorgski

Mussorgski in 1870

Vgl. Het gedicht M.H. Baugniet op pag. 198.

ARCHITECT (1)

Hij verlangde
hij eiste van zijn Baltische vriendin
dat zij zou zijn:
‘Als een summier meetkundig probleem’

De geliefde evenwel
kroop op handen en voeten naar
waar hij niet ging

Francis Picabia: zie ook p. 1 en 2

Ontdubbeling: splitsing. Zie ook: l'acrobate (schutblad)

Picabia maakte rondjes langs stijlen en materialen. Hoewel hij zich afwendde van Dada in 1921 bleef hij doorgaan met het toeigenen van gevonden grafisch materiaal uit tijdschriften die hij combineerde met geschilderde composities, zoals in het Portret van een Stel.

Picabia hield zich bezig met de vraag naar de betekenis en het doel van wat hij maakte.

In 1949 omschreef Marcel Duchamp Picabia's carrière als een kaleidoscopische reeks kunst-ervaringen, gekenmerkt door een consistente inconsistentie.

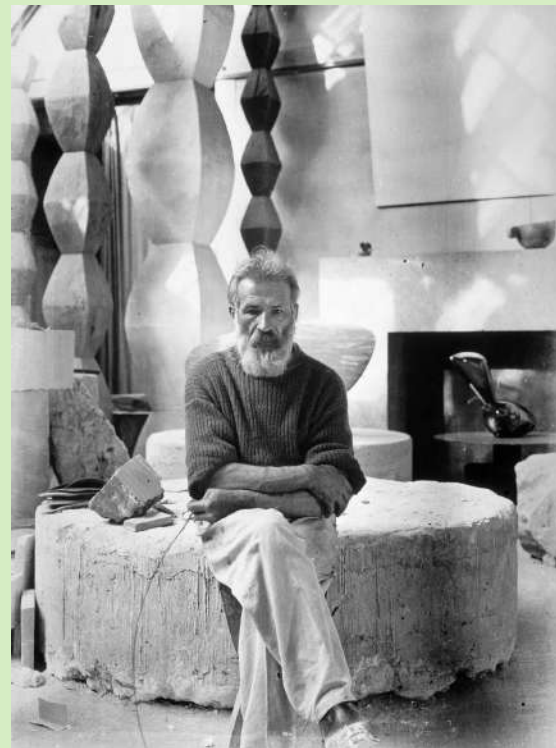

Portret van een stel, 1942/43

PICABIA

Tien speelse, speelzieke verhalen
over elkaar
verdwalen in lijnen
zonder enige vibratie
Ontdubbeling kan nooit sierlijk zijn
Gelukkig maar

Constantin Brâncuși (1876 – Parijs, 1957) was een Roemeens-Frans beeldhouwer. Het beroemdste werk van Brâncuși dat in Nederland te zien is, is *Het begin van de wereld* ook wel *Het ei van Brâncuși* genaamd: een bronzen sculptuur in de vorm van een ei, dat bij nader inzien volledig asymmetrisch blijkt te zijn. Volgens de kunstenaar stelt deze vorm de volmaakte schoonheid voor. Zowel in ruimtelijke als in overdrachtelijke zin, omdat al het leven uit een ei(cel) voortkomt. Deze gedachte wordt benadrukt door de sculptuur van een kinderhoofdje dat hij tegelijkertijd maakte, en dat samen met het ei tentoongesteld wordt.

BRANCUSI

Je beeldhouwt het luchtledige
het beeld van een lijf
verschanst in je geschrob en gewrijf
tot er een barst komt in je bestaan

"In de kunst is eenvoud geen doel, maar men komt door het benaderen van de ware betekenis van de dingen, ondanks zichzelf, tot eenvoud." Dit typeert duidelijk de stijl die hij heel zijn leven zal blijven aanhouden. Hij probeert alle overvloedige elementen te elimineren.

In het beeldhouwwerk *Le baisier* (De kus) komt het streven naar minimalisme duidelijk tot uiting. Brâncuși probeert de essentiële vormen van twee mensen uit te beelden, de intensiteit van de liefde, en daarbij zo veel mogelijk de oorspronkelijk kubusvorm van het materiaal te behouden. Hiermee bereikt hij het omgekeerde van wat beeldhouwers eeuwen nastreefden: in plaats van een vorm te scheppen waar bij nader inzien het materiaal in te herkennen is, schept hij een kunstwerk dat op het eerste gezicht een steen lijkt en de minimale eigenschappen van het uitgebeelde onderwerp toont.

Brâncuși had niet alleen aandacht voor de natuur, maar ook voor de karakteristieke vormen van de Roemeense boerencultuur (de in geometrische vormen uitgevoerde zuilen en deurposten, de schroeven en balken van landelijke wijnpersen, handmolens en gegroefde molenstenen). Deze voorwerpen, die hij soms onveranderd gebruikte, zoals in sommige sokkels, zijn niet zijn enige inspiratiebron. De invloed van de Afrikaanse sculptuur en de gepolijste, regelmatige vormen van de machine hebben hem ook bekoord.

In wezen is Brâncuși een platonisch kunstenaar. Hij verfijnt dezelfde vormen, in een streven de volmaaktheid te bereiken. Zijn streven naar de essentie betekent dat hij zich niet tevreden stelt met de efemere, oppervlakkige verschijnselen die hem omringen.

Hij gebruikte ook fotografie om te streven naar absolute perfectie. Hiermee kon hij zijn beelden op speciale manieren, in hun spel van licht en schaduw en uit verschillende gezichtshoeken weergeven.

Frederike Martine (Fritzi) ten Harmsen van der Beek (Blaricum, 28 juni 1927 – Groningen, 4 april 2009) was een Nederlandse schrijfster, dichteres en tekenares. Haar oeuvre is klein, maar toch rekenen sommigen haar tot de beste Nederlandstalige dichters van de 20e eeuw. Ze publiceerde onder zowel haar officiële achternaam Ten Harmsen van der Beek als de verkorte naam F. Harmsen van Beek.

Ze was de dochter van de illustratoren Eelco Martinus ten Harmsen van der Beek (1897-1953) en Freddie Langelier (1899-1948). Als kind hielp ze mee met het inkleuren van de tekeningen voor de stripreeks *Flipje* die haar ouders maakten. Ze woonde enkele jaren in Frankrijk, waar ze de Fransman Eric de Mareschal trouwde. Met hem kreeg ze een zoon. In Frankrijk maakte ze kennis met het originele en absurdistische werk van Henri Michaux, dat haar zeer aansprak en een inspiratiebron vormde voor haar eigen werk. Het huwelijk met De Mareschal hield geen stand en Harmsen van Beek keerde met haar zoon terug naar de ouderlijke woning in Blaricum.

Na de dood van haar vader in 1953 joegen zij en haar broer Hein het familiekapitaal, dat haar ouders verdiend hadden met onder meer de Flipje-boekjes, er in snel tempo doorheen.

Toen de ouderlijke woning door geldgebrek niet meer betaald kon worden, werd de leegstaande Blaricumse villa Jagtlust aan de Eemnesserweg gekraakt. Jagtlust werd dankzij de bemoeienis van ambtenaar Reindert Marsman, de vader van J. Bernlef, op 5 juni 1955 voor 65.000 gulden aangekocht door de gemeente Amsterdam. Harmsen van Beek werd als huismeester aangesteld.

Op het Boekenbal van 1956 ontmoette Harmsen van Beek de dichter Remco Campert, die vrijwel direct bij haar introk. Het stel trouwde eind 1957. Jagtlust groeide uit tot een ontmoetingsplaats van de zogenaamde 'Leidsepleinscene', een bonte verzameling van Amsterdamse dichters, schrijvers, journalisten, acteurs en schilders, onder wie Simon Vinkenoog, Theo Sontrop, Ed van der Elsken, Rijk de Gooyer, Cees Nooteboom en G.K. van het Reve. Tijdens de bijeenkomsten stond niet zo zeer de artistieke creativiteit centraal, maar men kwam naar Blaricum om te drinken, te vrijen, te slapen en op het dak in de zon te

Jagtlust (Blaricum), 2016

F. HARMSSEN VAN BEEK

Jij die je vastklemmt aan mijn nek
met onverbiddelijke gratie
Jij die mij bij verstek veroordeelt
tot het land van de mensen

zitten. Harmsen van Beek had op dat moment nog niet gepubliceerd, maar haar rol als gastvrouw in de villa zorgde ervoor dat ze in beperkte kring steeds bekender werd. In Brief uit Amsterdam uit *Op Weg naar het Einde* (1963) van Reve komt F. Harmsen van Beek voor als "Mevrouw Oofi". Ook de bundel *Alle Dagen Feest* van Campert is gebaseerd op het leven in Jagtlust. Tirade was in 1958 het eerste tijdschrift dat een gedicht van Harmsen van Beek plaatste.

Het huwelijk met Campert werd in 1960 ontbonden. Daarna volgde een lange reeks partners, onder wie Peter Vos. In 1965 maakte ze haar debuut met de dichtbundel *Geachte Muizenpoot en andere gedichten*. Haar faam was haar dankzij publicaties in tijdschriften al vooruitgesneld, zo had Hugo Claus haar voor haar debuut al eens "de beste hedendaagse dichter" genoemd. In de jaren daaropvolgend publiceerde ze zowel verhalen als gedichten. Ook maakte ze subtiele, minutieuze tekeningen, die onder andere in Vrij Nederland gepubliceerd werden.

Eind jaren zestig verminderde de aandacht voor Jagtlust. De vrienden van voorheen bleven weg en het huis vervuilde mede door de vele katten. In 1971 berichtte de gemeente Amsterdam dat Jagtlust per 31 mei 1971 ontruimd moest worden. Het buiten was verkocht voor 200.000 gulden aan een projectontwikkelaar. Bevriende schrijvers en uitgevers legden daarop geld bijeen, waarmee voor Harmsen van Beek een huisje in het Groninger dorp Garnwerd werd gekocht. Hoewel ze nog publiceerde en incidenteel een optreden verzorgde, leefde Harmsen van Beek in Garnwerd een teruggetrokken leven. In 1975 ontving ze de Lucy B. en C.W. van der Hoogtprijs en in 1994 de A. Roland Holst-Penning. Ze had een jarenlange relatie met de schilder Matthijs Röling. In 2006 overleed haar zoon Gilles de Mareschal. In 2007 verruilde ze haar woning voor een verzorgingstehuis. Ze overleed op 4 april 2009. Vier dagen later vond in besloten kring de crematieplechtigheid plaats.

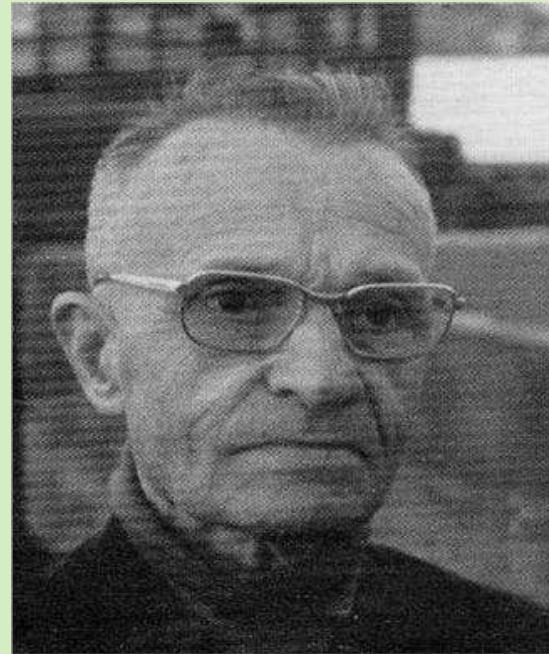
Zie het artikel over haar van Guus Middag, NRC, 25 mei 2012: pag.

Pierre Molinier (1900 – 1976) was een Franse schilder, fotograaf en "maker van voorwerpen".

Hij woonde heel zijn leven in Bordeaux.

Hij wendde zich al vroeg tot de fetisjistische erotiek. Als homoseksuel en travestiet leefde hij zich uit in seksuele obsessies op een manier waarvan zijn mede-surrealisten slechts konden dromen.

In 1955 maakte Molinier contact met de leider van de surrealisten Andre Breton en tegen 1959 nam hij deel aan de Internationale Surrealisten Tentoonstelling. Het doel van zijn kunst noemde hij 'ter eigen stimulering'. Erotiek was voor hem een geprivilegieerde plaats, een theater waarbij prikkeling en remming hun rol speelden en waar de diepste momenten van het leven werden gevierd.

Tussen 1965 en zijn zelfmoord in 1976 legde hij de verkenning van zijn onderbewuste transseksuele verlangens vast in de "Cent Photographies Erotiques": gedetailleerde beelden van pijn en plezier. In dit jaar was het ook dat Molinier met behulp van een afsluiter op afstand foto's begon te maken waarop hij de rol speelde van heerseres en succuba, die eerder in zijn schilderijen door vrouwen was vertolkt. Op deze schitterend gemaakte, intieme, wit-zwart foto's verschijnt Molinier, alleen met pop-achtige mannequins of met vrouwelijke modellen, als travestiet, getransformeerd door zijn 'fetisj' garderobe van visnet kousen, gordel met jarretels, stiletto's, masker en corset.

In zijn montages verstrengelen zich een onwaarschijnlijk aantal ledematen gekleed met kousen, om de vrouwen van zijn schilderijen tot leven te wekken.

MOLINIER

Ons huis is te klein
voor het geruis dat ik hoor
Het verlies dat ik heb gevonden!
Aaien en tergen, daar ben jij voor!

In de 70er jaren ging zijn gezondheid achteruit. Net als zijn vader vóór hem pleegde hij op 76-jarige leeftijd zelfmoord met een pistool.

Molinier trad in de voetsporen van de oude sjamaanse traditie en zijn experimenten met seksuele transformaties kunnen worden verklaard als een poging om de oorspronkelijke Platonische perfectie te bereiken van androgynie. Het is niet zonder betekenis dat zijn - ongerealiseerde - biografie als titel zou krijgen *De Sjamaan en zijn schepselen*.

Een succubus is in de volksoverlevering een demon of bovennatuurlijk vrouwelijk wezen dat mannen in hun slaap verschijnt, om hen seksueel te verleiden. Volgens religieuze tradities kan herhaalde seksuele activiteit met een succubus leiden tot een zwakke lichamelijke en geestelijke gezondheid, en zelfs tot de dood.

De mannelijke tegenhanger van de succubus is de incubus.

De Succubus, in 1889
gemaakt beeld van Auguste
Rodin

Bernardo **Bertolucci** (Parma, 1941 – Rome, 2018) was een Italiaans schrijver en filmregisseur.

Bertolucci regisseerde in 1964 zijn tweede, veelgeprezen film *Prima della rivoluzione*.

De enorme groei van de Italiaanse cinema waardoor Bertolucci op gang kwam, vlakke af, toen de Italiaanse filmindustrie tijdens de jaren zeventig de gevolgen van wereldwijde recessie begon te voelen. Om in de steeds internationaler werkende filmwereld hun films te kunnen blijven financieren en de competitie aan te kunnen, werden regisseurs er in toenemende mate toe gedwongen samen te werken met Franse, Amerikaanse, Zweedse en Duitse filmbedrijven. Bertolucci vormde geen uitzondering. *Last Tango in Paris* (1972), met Marlon Brando en Maria Schneider, was een voorbeeld van de nieuwe trend onder Italiaanse filmmakers om een hogere opbrengst te genereren door buitenlandse acteurs de hoofdrol te geven: in *Last Tango* had slechts één Italiaanse acteur een belangrijke rol (Massimo Girotti). Bertolucci's *1900* (1976), met in de hoofdrollen Burt Lancaster, Donald Sutherland, Robert De Niro, en Gérard Depardieu, wordt vaak genoemd als punt waar de nationale identiteit van de Italiaanse filmindustrie begon te bezwijken onder de afhankelijkheid van de internationale markt.

Bertolucci speelt deze ineenstorting wellicht niet: hij is politiek actief, en is een overtuigd marxist. Net als Luchino Visconti, die aan het eind van de jaren zestig eveneens veel met buitenlandse acteurs werkte, gebruikte Bertolucci zijn films om zijn eigen politieke opvattingen te ventileren; ze zijn daarom dikwijls zowel autobiografisch als hoogst controversieel. Zijn politieke films werden voorafgegaan door anderen die de geschiedenis herwaarderden. *Il conformista* (1970) bekritiseert de ideologie van het fascisme, en onderzoekt zowel de relatie tussen nationaal bewustzijn en nationalisme, als collectieve smaak en collectief geheugen. *1900* houdt zich eveneens bezig met de strijd tussen Links en Rechts. *The Last Emperor* (1987), enkele jaren geleden opnieuw uitgebracht in een verlengde versie van 219 minuten, gaf Bertolucci de gelegenheid om zowel via zijn personages als via het filmmaken zelf politieke invloed uit te oefenen. Hij kreeg als eerste toestemming om uitgebreid te filmen in de Verboden Stad van Peking. En het centrale personage uit de film, Pu Yi, ondergaat onder Mao een communistische heropvoeding die tientallen jaren duurt, waarbij de pauwenkleuren van het paleis plaatsmaken voor de grauwe werkpakken die de mensen om hem heen dragen, als hij ten slotte tuinman is geworden.

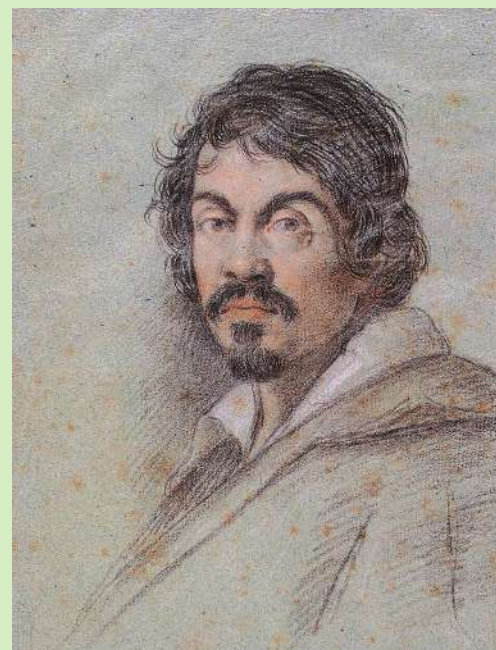
BERTOLUCCI

Ik gooi mij naast jou
En dan tegen jou
tegen een niemandsland
van orgasmes en organisaties

Caravaggio (gemeente Caravaggio, gelegen in de provincie Bergamo, 1571 - 1610), was een Italiaans kunstschilder die leefde in de periode van de barok.

In 1593 vertrok Caravaggio naar Rome waar hij de maniëristische kunstschilder Giuseppe Cesari ging assisteren.

Hij trok echter vrij snel de aandacht van belangrijke opdrachtgevers, zoals kardinaal Francesco Maria Del Monte voor wie hij niet alleen religieuze werken maakte, maar ook zeer sensuele Bacchusfiguren. De kracht en de emotionaliteit van zijn werk, waarin hij afstand nam van het al te verfijnde en gezochte maniërisme, maakten hem tot een van de meest invloedrijke kunstenaars van zijn tijd.

Caravaggio's korte leven was een aaneenschakeling van schandalen: hij was een heethoofd met neiging tot zelfdestructie en hij kwam in Rome voortdurend in aanvaring met justitie. Uiteindelijk vluchtte hij in 1606 Rome uit, nadat hij zijn tegenstander in een zwaardgevecht had gedood ter verdediging van een vrouw.

Na een verblijf in Napels kwam hij in Malta terecht, waar hij hospitaalridder bij de Maltezer orde werd. Hij schilderde er een monumentaal werk over de moord op Johannes de Doper. Maar ook in Malta belandde hij in de gevangenis, omdat hij een hospitaalridder had uitgescholden en vernederd. Hij ontsnapte en vluchtte naar Sicilië, waar hij een jaar doorbracht.

Ten slotte stierf hij op weg naar Rome, waarschijnlijk aan malaria of een griepvirus, totaal berooid en op het ogenblik dat de kwijtschelding van zijn straf voor doodslag hem nog moest bereiken. Karel van Mander schreef over deze excentrieke figuur:

"Hij bewoog zich met veel tamtam, zijn degen op de heup en een knecht achter zich, van de ene kaatsbaan naar de andere, altijd klaar voor een gevecht of een ruzie, waardoor het bijzonder lastig was om met hem om te gaan".

Caravaggio schilderde in een periode dat in Italië de barok domineerde. Caravaggio's stijl week echter op een belangrijk onderdeel af: zijn voorstellingen waren veel naturalistischer dan die van de barokke kunst, waarin idealisering domineerde. Caravaggio schilderde heiligen met rimpels, gescheurde kleren en zwarte nagelriemen (Ongelovige Thomas). En

CARAVAGGIO

Hij tolt om zichzelf
Hij holt zonder te bewegen
Achter genade aan
Vogelvlucht op de begane grond

gebruikte hiervoor letterlijk modellen 'van de straat'.

Een tweede belangrijk aspect dat nieuw was aan zijn werk was het nadrukkelijke gebruik van het clair-obscur, het dramatische licht-donker contrast, dat zijn figuren in theatrale lichtbundels laat opdoemen tegen een duistere achtergrond.

Caravaggio had een enorme invloed op de kunstenaarsgeneratie na hem in heel Europa. Men spreekt in dit verband dan ook van het caravaggisme.

Judith onthoofdt Holofernes

Vgl. *Bewegen*, III, pag. 25 (deel I)

Jeff **Koons** (York, 21 januari 1955) is een Amerikaanse beeldend kunstenaar wiens werk wordt gedomineerd door de thema's banaliteit en verleiding. Zijn werk wordt benoemd als postmodern, als camp, als überkitsch of als simpelweg kitsch.

In 1976 verhuisde Koons naar New York, waar hij de aandacht trok met readymades die bestonden uit een combinatie van tl-buizen en huishoudelijke artikelen. Ook maakte hij *Inflatables*: opblaasbare bloemen en konijnen. Om zijn kunst te financieren heeft hij enige jaren op de New Yorkse beurs gewerkt.

Vanaf 1981 werkte Koons aan zijn *Equilibrium Tanks*: aquaria waarin zich roerloos zwevende basketballen bevinden. Om de techniek te ontwikkelen, die nodig is om dit effect te bereiken, correspondeerde hij jarenlang met een groot aantal wetenschappers.

Zijn eerste solotentoonstelling in New York in 1985, met de thema's evenwicht en overleven, bestond uit bronzen afgietsels van een reddingsvest en een rubberboot. Koons' rechtlijnige interpretatie van zijn thema's werd in de jaren daarna nog verder op de spits gedreven: in *Luxury and Degradation* kreeg het thema verleiding vorm door enorme reproducties van chique drankadvertenties, gecombineerd met in roestvrij staal uitgevoerde objecten die verband houden met het consumeren van dergelijke dranken. De serie *Statuary* (1986) bestond eveneens uit spiegellende roestvrijstalen objecten, waaronder een reproductie van een opblaasbaar konijn.

Voor de serie *Banality* uit 1988 maakte Koons gebruik van de techniek waarmee doorgaans porseleinen kitschbeeldjes worden geproduceerd. Een relletje rond de aankoop van zo'n beeld, *Ushering in banality* (to usher = voorgaan in, begeleiden), door het Stedelijk Museum in Amsterdam zorgde voor grotere naamsbekendheid van Koons in Nederland. Naast porselein gebruikte hij in deze tijd glas en fleurig beschilderd hout voor beelden van hondjes, bloemen, knuffeldieren en Amerikaanse popiconen als de Roze Panter, Michael Jackson, inclusief Bubbles, en Buster Keaton.

De volgende stap in Koons' carrière was een kortstondig huwelijk met de Hongaars-Italiaanse pornoactrice Ilona Staller ('Cicciolina'). De manier waarop hij in 1991 hun liefde vereeuwigde met de op eigentijdse pornografie geïnspireerde tentoonstelling *Made in Heaven* was volgens Koons 'bevrijdend'. Koons' mediaoptreden wordt vanaf deze tijd steeds meer als onderdeel van zijn kunst beschouwd.

KOONS

Het is 's nachts dat zij mij
bijna volmaakt aanraakt
en mij door de mangel haalt
en in de bittere dageraad sleurt

Elena (Ilona) Anna Staller, ook wel aangeduid als (la) Cicciolina (Boedapest, 26 november 1951) is een Italiaanse pornoactrice van Hongaarse origine. Ze werd in 1987 tot parlamentslid in Italië gekozen als lid van de partij Partito Radicale, en was daarmee de eerste pornoster ter wereld die zitting nam in een democratisch parlement.

In 1991 trouwde Staller met de Amerikaanse kunstenaar Jeff Koons, in 1994 gingen ze uit elkaar. Uit hun huwelijk werd één kind geboren, Ludwig, rond wie een juridische veldslag werd geleverd. In 1998 oordeelde het Amerikaanse gerechtshof over de zaak en kreeg Koons de voogdij toegewezen. Maar la Cicciolina hield het kind in Rome. Het kind werd vernoemd naar de krankzinnige koning Lodewijk II van Beieren. De verwekking van de jongen werd door Koons en la Cicciolina gezien als kunstwerk, gefotografeerd en verfilmd. Koons beschouwt zijn zoon als een door hem geschapen biologische sculptuur. Tommy Wieringa werd door het verhaal van dit kind geïnspireerd tot het schrijven van *Caesarion* (2009).

Ilona Staller

La Cicciolina is afgeleid van het Italiaanse *ciccio* (dik, vlezig) en betekent zoiets als dikkerdje.

In 1992 maakte Koons zijn eerste uit levende bloemen bestaande sculptuur, *Puppy*: een twaalf meter hoog schoothondje dat dat jaar als boegbeeld fungeerde voor de documenta in Kassel.

Puppy in Bilbao

In 2000 maakte hij opnieuw een monumentale bloemensculptuur. Het werk Split-Rocker, gespleten wipkip, werd neergezet op een binnenplaats van het Palais des Papes in Avignon.

Op 14 november 2007 werd bij veilinghuis Sotheby's het werk *Hanging Heart* verkocht voor een bedrag van \$ 23,6 miljoen. Dit was op dat moment de hoogste prijs ooit betaald voor een werk van een levende kunstenaar.

In juli 2008 werd zijn *Balloon Flower* (Magenta) verkocht door veilinghuis Christie's in London voor \$25,7 miljoen.

In 2018 verloor hij het record aan David Hockney, maar in mei 2019 werd zijn werk *Rabbit* verkocht voor \$ 91 miljoen, opnieuw een recordprijs voor een werk van een levende kunstenaar.

Vgl. *Bewegen*, V, pag. 27 (deel I)

Léon **Spilliaert** (Oostende, 1881 – Brussel, 1946) was een van de voornaamste Belgische beeldende kunstenaars uit de eerste helft van de twintigste eeuw.

In tegenstelling tot andere Belgische symbolisten, zoals Xavier Mellery en Fernand Khnopff, volgde Spilliaert een andere en eigenzinnige weg bij de interpretatie van de wereld rondom hem. Hij deed dit door evocatie van stemmingen die hij "verwoordde" in zijn werk met een minimum aan middelen. Eigentijdse kunstcritici, zoals Karel van de Woestijne, interpreteerden zijn stemmingen dan ook als een "litteraire realisatie", eerder dan als het werk van een "schoon schilder".

Zijn werk is moeilijk in één stijl onder te brengen en blijft een buitenbeentje in de Belgische schilderkunst, wars van invloeden van de vele andere kunststijlen uit zijn tijd. Zijn beste periode ligt vòòr 1914 als excentrieke ziener van een vreemde realiteit.

SPILLIAERT

Het zal komen, luister maar
ik begraaf mij in je haar
Wij hebben het niet verdiend, en
toch komt het. Op handen en voeten

1908 Zelfportret voor de spiegel

Spilliaert speelt vaker een rol in Claus' oeuvre, b.v. in *Het laatste Bed*, waarin het hoofdpersonage Emily Hopkins in haar hoofd dissocieert.

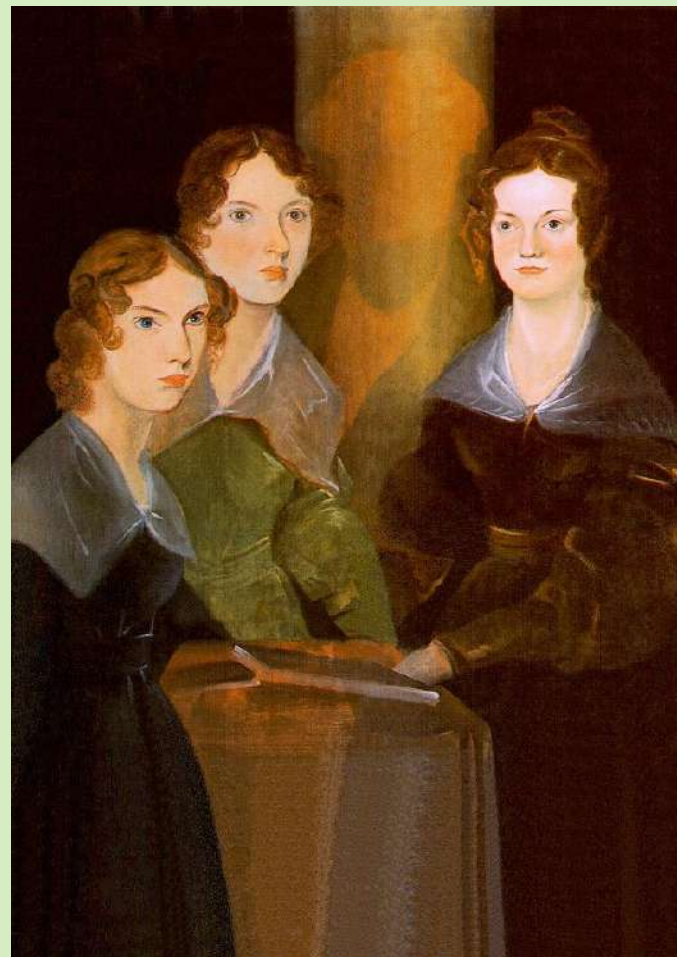
1908 Vrouw op de zeedijk

Sickert Bronte ???

(Sterk afwijkende titel. Is er een relatie tussen Sickert en Charlotte Bronte? Namelijk beiden psychopaat en moordenaar? A.B.)

In 1999 deed criminoloog James Tully de verbijsterende uitspraak dat Charlotte **Brontë** mogelijk haar eigen zusters om het leven had gebracht. Emily, Anne, en hun broer Branwell stierven allen vlak na elkaar, en jaar later gevolgd door Charlotte. Volgens Tully vergiftigde de jaloerse Charlotte hen met de hulp van haar vader's collega-predikant Arthur Bell Nicholls en werd zij op haar beurt door Nicholls vergiftigd, nadat zij met hem getrouwd was. Hard bewijs heeft Tully niet. Het lijkt ook in tegenspraak met het feit dat Charlotte, na het overlijden van Emily, diens enige boek *Wuthering Heights* mede redigeerde.

Charlotte trouwde in juni 1854 en overleed nog geen jaar later, volgens de officiële lezing op haar overlijdenspapieren, aan tuberculose, net als Emily en Anne. Volgens veel biografen is ze echter overleden aan uitputting als gevolg van zwangerschapsbraken (hyperemesis gravidarum).

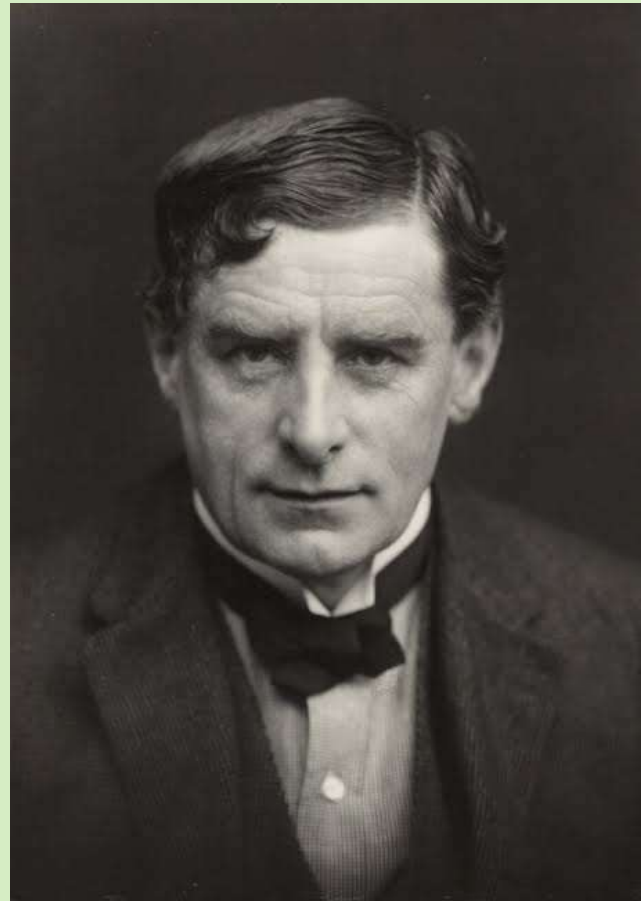
SICKERT BRONTE

Haar mond hikt, likt de grond
En in haar romp tikt het
zonder kijken. Blijvend
gehavend door herinnering

Charlotte Brontë is niet de enige die met zulke beschuldigingen te maken heeft. Walter Richard **Sickert**, een 19de-eeuwse Britse kunstenaar, is gelabeld als mogelijke kandidaat voor Jack the Ripper, gebaseerd op een reeks schilderijen die griezelig veel lijken op crime-foto's van slachtoffers van Ripper.

Walter Richard Sickert (München, 1860 - Bath, 1942) was een Engelse post-impressionistische kunstschilder. Hij was de stichter van de Camden Town groep, die regelmatig in zijn atelier in Londen bijeenkwam. Daarnaast wordt hij ook regelmatig genoemd als verdachte in de Jack the Ripper moorden.

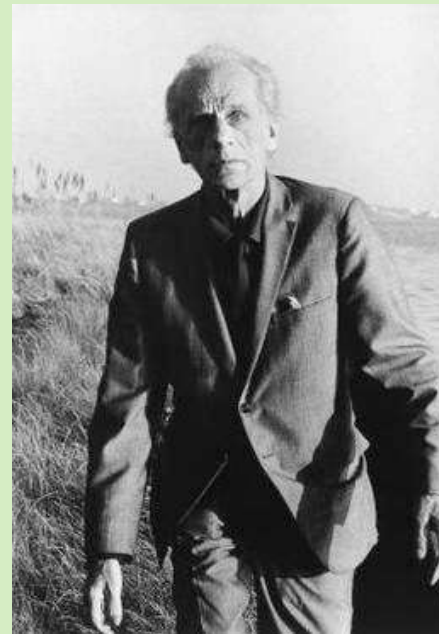
In het boek *Portrait of a Killer* van Patricia Cornwell wordt Walter Sickert aangewezen als dé hoofdverdachte in de Jack the Ripper zaken. Het profiel van zijn karakter zou volgens Cornwell overeenkomen met het profiel van een psychopaat. Meerdere van Sickerts schilderijen komen overeen met de toestand waarin de vermoorde vrouwen zich bevonden op het tijdstip van de moorden. Sickert walgde van de 'lagere' bevolkingsgroepen, en al helemaal van vrouwen die in deze sociale klasse verkeerden. Walter was - volgens Cornwell - een acteur, en meester in het dragen van vermommingen, eenmaal in zijn rol was de ware hij niet meer te vinden.

The Camden Town Murder, 1908

Joseph Cornell (1903 – 1972) was een Amerikaans beeldend kunstenaar en filmmaker, een van de pioniers en meest bewonderde exponenten van de assemblage. Beïnvloed door de surrealisten was hij ook een avant-garde experimentele filmer. Hij was grotendeels autodidact en improviseerde een eigen stijl waarbij hij gebruik maakte van wegwerpspullen. Hij leefde in relatieve afzondering en had de zorg voor zijn moeder en invalide broer. Tegelijk had hij contact met de kunstenaars van zijn tijd.

Naast zijn dozen en platte collages beschikte Cornell over meer dan 160 "dossiers" met beeldend materiaal met thema's die hem interesseerde. Daaruit putte hij materiaal en inspiratie voor b.v. zijn "penny arcade" portret van Lauren Bacall.

1971

JOSEPH CORNELL

Hij rangschikte de planeten
verknippte de Renaissance
voor zijn onschuldige broer

Penny Arcade Portrait of Lauren Bacall

In een monografie van Charles Simic luidt het:

Ergens in de stad New York bevinden zich vier of vijf nog onbekende voorwerpen die bij elkaar horen. Eenmaal bij elkaar vormen zij een kunstwerk. Dat is de premisse van Cornell, zijn metafysica en zijn religie. Marcel Duchamp en John Cage maken gebruik van het toeval om los te komen van de subjectiviteit van de kunstenaar. Voor Cornell geldt het tegenovergestelde. Het zich overgeven aan het toeval is voor hem het onthullen van het zelf en zijn obsessies.

Een in 1936 door Joseph Cornell gemaakte montage getiteld *Rose Hobart* was geheel samengesteld uit verspreid filmmateriaal, dat hij had gevonden in warenhuizen in New Jersey. Hij wilde de film een droomachtig effect geven met behulp van een diepblauw glas of filter. Terwijl hij de aandacht vooral richtte op de gebaren en andere expressie van Rose Hobart, ontleent zijn onwezenlijk tafereel zijn spanning aan de adembenemende sequentie naar het einde toe, wanneer een stuk film van een zonne-eclips wordt vertoond parallel aan een witte bal die in slow motion in een plas water valt.

Rose Hobart is een in 1936 door Joseph Cornell uitgebrachte experimentele collage-film die de film *East of Borneo* (1931) [1] knipte en herschikte tot een van de beroemdste surrealistische korte films. Cornell was gefascineerd door de ster van de film, de actrice Rose Hobart, en gaf de film haar naam. De totale film werd teruggebracht tot 19 minuten en bestond voornamelijk uit shots van de actrice, in combinatie met een documentaire over een zonne-eclipse en een gelijktijdige slow motion van een witte bal, die in een plas water viel.

Ergens in de 20er jaren, misschien eerder, las hij *Science and Health with Key to the Scriptures* van schrijfster Mary Baker Eddy, beschouwde haar boek als het belangrijkste sinds de Bijbel en werd levenslang aanhanger van Christian Science. Dit geloof drong diep door in Cornell's kunst.

Uiteindelijk begon Cornell aan een hartstochtelijke, maar toch platonische relatie met de Japanse artiest Yayoi Kusama, die midden jaren '60 in New York woonde. Zij was 26 jaar jonger dan hij, ze telefoneerden dagelijks naar elkaar, maakten schetsen van elkaar en hij stuurde haar gepersonaliseerde collages. Hun verbondenheid bleef, zelfs toen ze terugkeerde naar Japan, en eindigde pas bij zijn dood in 1972.

Yayoi Kusama (Matsumoto, 1929) is een Japanse beeldhouwster en installatiekunstenares.

Kusama studeerde vanaf 1948 aan de School voor Kunst en Kunstnijverheid in Kioto. Zij stelde haar eerste werken, aquarellen en gouaches, in 1952 tentoon in het stadhuis van Matsumoto. In 1955 werd zij uitgenodigd voor deelname aan de 18th Biennial of the Brooklyn Museum in New York en in 1956 besloot zij naar de Verenigde Staten te emigreren. Na een kort verblijf in Seattle vestigde zij zich in 1957 in New York. Vanaf 1965 viel zij vooral op met haar happenings, onder andere in Central Park en op de Brooklyn Bridge, die stevast door de politie werden beëindigd. Zij bracht deze happenings, waarbij zij muren, vloeren, objecten, zichzelf en naakte assistenten beschilderde met polkadots, ook naar Europa, waar de happenings onder andere waren te beleven in Rome en Amsterdam (1967).

Yayoi Kusama, Person of Cultural Merit, received the Order of Culture on November, 2016.

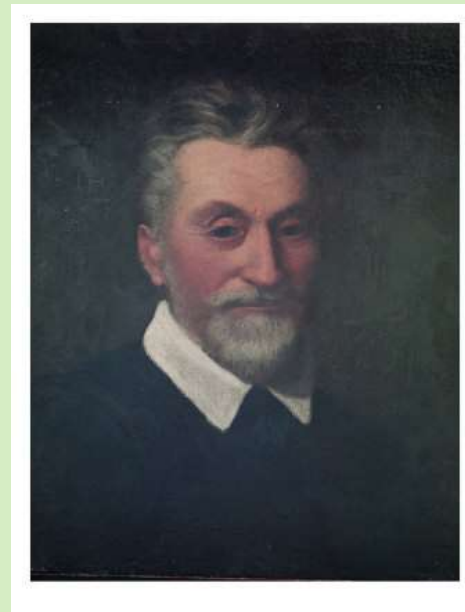
Van wit-rode polkadot voorziene pumps

Giovanni di Nicco de Luteri, beter bekend als **Dosso Dossi** (ca. 1489-1542), was een Italiaanse renaissanceschilder die tot de School van Ferrara behoorde.

Van 1514 tot zijn dood was hij hofkunstenaar van de Hertog d'Este de Ferrara i Modena.

Hij schilderde veel mythologische onderwerpen en allegorieën met een nogal dromerige sfeer, en een in het oog springende disharmonie van kleur. Zijn portretten tonen ook vaak nogal ongebruikelijke poses of uitdrukkingen, die afkomstig lijken te zijn uit een rechtbank.

Dosso Dossi staat minder bekend om zijn naturalisme of aandacht voor design, en meer om zijn cryptische allegorische concepten in schilderijen rond mythologische thema's, favoriet in het humanistische hof van Ferrara. Dossi gebruikte excentrieke distorsies, die karikatuurachtig of zelfs 'primitief' lijken. Dit wordt beschouwd als de uitdrukking van de renaissance-esthetiek van sprezzatura (d.w.z. "bestudeerde onzorgvuldigheid" of artistieke nonchalance).

Zelfportret

DOSSO DOSSI

In het woud van de gehangenen
verschijnt eindelijk de gelucksgodin
met haar vetgemeste pitbull
De hond likt haar oren
De godin leest in mijn ogen
beursberichten

Circe en haar minnaars in een landschap, beschouwd als tovenaars (soms nimf of heks genoemd) die haar minnaars veranderde in beesten door middel van gif en toverdranken.

Het schilderij Aeneas in de Elysese Velden maakte deel uit van de Camerino d'Alabastro van Alfonso I, dat versierd was met doeken met bacchanalia en erotische onderwerpen, zoals Het Feest van de Goden van Giovanni Bellini en de verering van Venus door Titiaan.

Bellini - Feest van de Goden

Venus van Urbino (Italiaans: Venere di Urbino, 1538) refereert aan de godin der liefde, maar in feite beeldt hij een gewone aardse vrouw af, erotiserend naakt, in een huiselijke omgeving.

Titiaan - De Verering van Venus